

บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น
ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา
อำเภอประจักษ์ศิลปาคม จังหวัดปราจีนบุรี

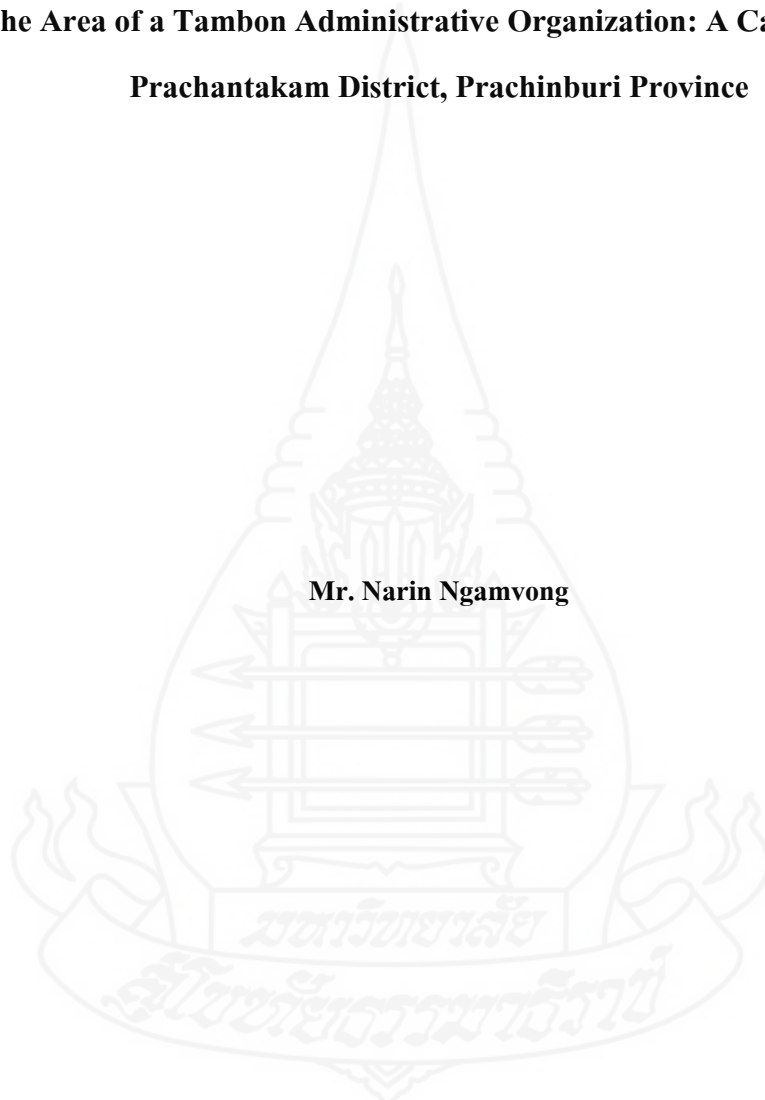
นายณรินทร์ งามวงศ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกการเมืองการปกครองท้องถิ่น สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2556

**The Role of Kamnan and Village Headmen in Enhancing Local Democracy
in the Area of a Tambon Administrative Organization: A Case Study of
Prachantakam District, Prachinburi Province**

Mr. Narin Ngamvong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Local Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์ บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น
ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาอำเภอประจันตคาม
จังหวัดปราจีนบุรี

ชื่อและนามสกุล นายฉรินทร์ งามวงษ์

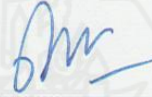
วิชาเอก การเมืองการปกครองท้องถิ่น

สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ
2. รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล

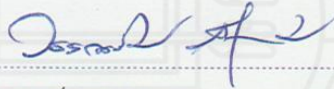
วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 28 สิงหาคม 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

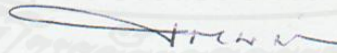
ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. โกวิท พวงงาม)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล)

ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา

(ศาสตราจารย์ ดร. สีวรรณ ศรีพท)

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้สำเร็จลุล่วง ก็ด้วยอาศัยความอนุเคราะห์จากท่านผู้มีความ
พระคุณ ในการให้ความรู้ คำแนะนำ และข้อมูล เพื่อใช้ประกอบการศึกษาวิจัย ดังมีรายนามต่อไปนี้

รศ.ดร. วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
รศ.ดร. ปธาน สุวรรณมงคล	อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
รศ.ดร. ไพฑูรย์ มีกุศล	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
รศ.ชาติรี ประกิตนันทการ	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
ผศ.ดร. ธวัชชัย สุวรรณพานิช	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
ผศ.ดร. บัณฑิต จันทร์โรจน์กิจ	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาเครื่องมือวิจัย
นาย ธวัชเน็ชัย ม่วงทอง	นายอำเภอประจันตคาม
จ.ส.อ. เผด็จ จำเพ็ง	ท้องถิ่นอำเภอประจันตคาม
น.ส. ธัญญานันท์ มานะเสน	ปลัดอำเภอประจันตคาม
นาย พิเศษฐ์ ปิ่นเกิด	ผู้บริหาร ร.ร. ประจันตราษฎร์บำรุง
นาย บุญยั้ง จันทาทิ	ผู้บริหาร ร.ร. ผดุงศิษย์พิทยาประจันตคาม
นาย นัฐพล เดชสุภา	นายก อบต.ประจันตคาม
นาย ไพรวลัย เมืองพุทธา	นายก อบต.บ้านหอย
นาย สนิท กุลธรรม	กำนันในพื้นที่ อบต.เกาะลอย
นาย ถาวร ผาสุก	กำนันในพื้นที่ อบต.ดงบัง
นาย ประดิษฐ์ คำวิชัย	กำนันในพื้นที่ อบต.บุฝ้าย
นาย ดวง เจริญศิลป์	ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.หนองแก้ว
นาย อัมรินทร์ เรียนศรี	ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.หนองแสง
นาย ภูมิศักดิ์ บุญธรรม	ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.คำโดนด

ข้าพเจ้า กราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูง คุณประโยชน์ใดในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอ
มอบเป็นความดีของทุกท่านข้างต้น และขอบใจภรรยาและบุตรของข้าพเจ้า ที่ช่วยให้กำลังใจใน
ระหว่างศึกษาเล่าเรียน ตลอดถึงช่วงจัดทำวิทยานิพนธ์

ณรินทร์ งามวงษ์

มิถุนายน 2557

ชื่อวิทยานิพนธ์ บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

ผู้วิจัย นายฉรินทร์ งามวงษ์ รหัสนักศึกษา 2558001505 ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. วรณชรรณ กาญจนสุวรรณ (2) รองศาสตราจารย์ ดร. ปธาน สุวรรณมงคล ปีการศึกษา 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (2) ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (3) บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

วิธีดำเนินการวิจัย ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง รวม 13 คน ได้แก่ นายอำเภอ 1 คน ปลัดอำเภอประจำตำบล 1 คน ท้องถิ่นอำเภอ 1 คน นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล 2 คน กำนัน 3 คน ผู้ใหญ่บ้าน 3 คน ประชาชนชาวบ้าน 2 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์เป็นแบบเจาะลึกและเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งศึกษาจากเอกสาร ผลงานวิจัย และแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า (1) สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ 1.1) ด้านการปกครองราษฎร เมื่อเกิดปัญหาเน้นปรึกษาหารือในคณะกรรมการหมู่บ้าน 1.2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มี อบต.สนับสนุน โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตย เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ 1.3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำพารายกร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง และในวันเลือกตั้งกระตุ้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิลงคะแนนให้มากที่สุด (2) ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ 2.1) ด้านการปกครองราษฎร การแบ่งปันงบประมาณและกองทุน เน้นที่เครือญาติหรือพวกพ้อง 2.2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย การหาอุปกรณ์เครื่องใช้และยุทธปัจจัย จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณ 2.3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง อุดรแวงเรื่องความไม่เป็นกลาง การฝึกฝัพรรคการเมือง และการเป็นหัวคะแนน (3) บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้แก่ 3.1) ด้านการปกครองราษฎร ควรมีความเป็นกลางอย่างแท้จริงและให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่างเท่าเทียม 3.2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อมาช่วยกันดูแลงานด้านนี้ 3.3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเปิดโลกทัศน์ประชาธิปไตย โดยให้ออกสราษฎรมมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ บทบาท กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาธิปไตยท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบล

Thesis title: The Role of Kamnan and Village Headmen in Enhancing Local Democracy in the Area of a Tambol Administrative Organization: A Case Study of Prachantakam District, Prachinburi Province

Researcher: Mr. Narin Ngamvong; **ID:** 2558001505;

Degree: Master of Political Science;

Thesis advisors: (1) Dr.Varnadharm Kanchanasuvarna, Associate Professor; (2) Dr. Pathan Suvanamongkol, Associate Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The purposes of this study were to (1) examine role of kamnan and village headmen with enhancing the local democracy in the area of Sub-district Administrative Organization; (2) examine problems and difficulties faced by kamnan and village headmen with enhancing the local democracy in the area of Sub-district Administrative Organization; and (3) examine the appropriate role of kamnan and village headmen with enhancing the local democracy in the area of Sub-district Administrative Organization.

Methodologically, the qualitative research was adopted. A total of thirteen samples were chosen using the Purposive Sampling Method, including one sheriff, one deputy district chief, one local sheriff, two local mayors, three kamnan, three village headman, and two local savants. The instruments used included the in-depth interview, confrontation, and observation. In addition, the prior researches and documents, theories and concepts were examined and analyzed in the format of the descriptive analysis.

It was found that (1) role of kamnan and village headmen; 1.1) on civil government; consultation is adopted among the village committees; 1.2) on maintaining the order and peace; the kamnan and village headmen played a major role while Sub-district Administrative Organization played a minor role through democratic consulting process in the cooperative and responsible manner; 1.3) on the political cooperation; the general public are encouraged in the election campaign and the people are stimulated to exercise the right on election day as much as possible; (2) the problems and difficulties faced by kamnan and village headmen; 2.1) on civil government; it involves budget and fund appropriation which focuses on relatives and partisans; 2.2) on maintaining the order and peace; acquiring the equipments and tools and strategic objects subsidized by Sub-district Administrative Organization, because Kamnan village headmen have no own budget; 2.3) on promotion of the political participation; it is suspected of partiality, political preference, and election canvasser, (3) the appropriate role of kamnan and village headmen; 3.1) on civil government; neutrality, fairness, and honesty must be demonstrated to the public practically and equally; 3.2) on maintaining order and peace; all parties should be paid an attention and drawn into network as much as possible to help supervise this area; 3.3) on the promotion of the political participation; kamnan village headmen should be nurtured the democratic vision while the general public should be encouraged to partake in decision-making politically.

Keywords: Kamnan, Village headmen, Local democracy, Tambol Administrative Organization

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	3
กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท	7
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	9
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่น	11
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	14
การปกครองท้องถิ่น	18
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน	19
คณะกรรมการหมู่บ้าน	23
ข้อพื้นฐานการเมืองของอำเภอประจันตคาม	27
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	30
รูปแบบการวิจัย	30
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	30
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	31
การเก็บรวบรวมข้อมูล	32
การวิเคราะห์ข้อมูล	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	34
ตอนที่ 1 ข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง	35
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล	68
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	83
สรุปผลการวิจัย	84
อภิปรายผล	90
ข้อเสนอแนะ	103
บรรณานุกรม	106
ภาคผนวก.....	110
ก ระเบียบการปกครองท้องถิ่น	111
ข ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของอำเภอประจันตคาม	131
ค ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	138
ง แบบสัมภาษณ์	145
ประวัติผู้วิจัย	147

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1	กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นกลุ่ม 34
ตารางที่ 4.2	สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 35
ตารางที่ 4.3	สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 38
ตารางที่ 4.4	สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 42
ตารางที่ 4.5	ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 46
ตารางที่ 4.6	ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 49
ตารางที่ 4.7	ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 54
ตารางที่ 4.8	บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 57
ตารางที่ 4.9	บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 61
ตารางที่ 4.10	บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) 65

ญ

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย	4
ภาพที่ 2.2 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน	24

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติให้ รัฐจะต้องให้ความสำคัญกับอิสระแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามหลักแห่งการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น และส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาในพื้นที่ ท้องถิ่นใดมีลักษณะที่จะปกครองตนเองได้ ย่อมมีสิทธิจัดตั้งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องทำเท่าที่จำเป็นและมีหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขที่ชัดเจนสอดคล้องและเหมาะสมกับรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยต้องเป็นไปเพื่อการคุ้มครองประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นหรือประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม โดยจะกระทบถึงสาระสำคัญของหลักการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น หรือนอกเหนือจากที่กฎหมายบัญญัติไว้มิได้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่โดยทั่วไปในการดูแลและจัดทำบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่น และย่อมมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การบริหาร การจัดการบริการสาธารณะ การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ ซึ่งต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับการพัฒนาของจังหวัดและประเทศเป็นส่วนรวม ด้วยว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาระบบการคลังท้องถิ่น ให้จัดบริการสาธารณะได้โดยครบถ้วนตามอำนาจหน้าที่ จัดตั้งหรือร่วมกันจัดตั้งองค์การเพื่อการจัดทำบริการสาธารณะตามอำนาจหน้าที่ เพื่อให้เกิดความคุ้มค่าเป็นประโยชน์ และให้บริการประชาชนอย่างทั่วถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสภาท้องถิ่นและคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นสมาชิกสภาท้องถิ่นต้องมาจากการเลือกตั้งคณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 12 พ.ศ. 2552 บัญญัติ ให้มีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติ

หน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในตำบลหมู่บ้านของตน และมีหน้าที่อำนาจในการที่เกี่ยวข้องด้วยความ
 อาญาด้วย อำนาจหน้าที่อื่นๆ ได้แก่ การป้องกันและรักษาความสงบเรียบร้อย การส่งเสริมคุณภาพ
 ชีวิต การรักษาสาธารณสุขสมบัติ และการป้องกันบรรเทาสาธารณภัย เป็นต้น นอกจากนี้มีบทบาท
 ทางการตามกฎหมายดังกล่าวแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ทั้งในฐานะ
 ตัวแทนของทางราชการ ตัวแทนของประชาชน และในฐานะผู้นำชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ การยกเลิก
 ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะกระทำมิได้ และพระราชบัญญัติฉบับนี้ยังให้เหตุผลของการ
 ประกาศใช้ชื่อว่าด้วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการ
 ปฏิบัติงานตามกฎหมายและแนวนโยบายของรัฐ เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ
 ราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีบทบาท อำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้โดยเฉพาะในการ
 เป็นผู้ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบ
 เรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหากรณีต่างๆ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่
 กลี่ยประนีประนอมและจัดการระงับปัญหาความขัดแย้งในท้องที่ และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐ
 ตัวแทนของราษฎรเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ความเดือดร้อนของราษฎรเพื่อนำเสนอต่อส่วนราชการ
 เพื่อให้คงมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในทุกตำบลหมู่บ้านต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

ในปัจจุบัน (พ.ศ. 2556 - 21 มิ.ย. 2557) เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างก็อยู่ภายใต้
 กรอบของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ซึ่งสามารถบริหารงานได้โดยอิสระ และปกครองตนเองตาม
 เจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น ประเด็นสำคัญคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งมีสถานภาพเป็น
 ตัวแทนของราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ที่ประจำอยู่ในตำบล หมู่บ้าน จะมีบทบาทใน
 ตำแหน่งอย่างไร ที่จะเสริมสร้างประชาธิปไตย ในพื้นที่รับผิดชอบเดียวกันกับพื้นที่ขององค์กร
 ปกครองส่วนท้องถิ่น โดยไม่กระทบต่อสาระสำคัญของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ข้างต้น
 โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
 ของประเทศไทยรูปแบบหนึ่ง ที่ปกครองตนเอง มีฐานะเป็นนิติบุคคลและเป็นองค์กรทางการเมือง
 สำคัญ อันเป็นรากฐานของการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติ
 ย่อมได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานได้โดยอิสระ (Autonomy)
 และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากเหตุผล
 ที่ว่า “ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้งประเทศ และ
 เป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ” (ชนสวรรค์ เจริญเมือง 2550: 25-26)

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ใกล้ชิดกับ
 ราษฎรมากที่สุด มีบทบาทในฐานะตัวแทนของทางราชการ ตัวแทนของราษฎร และผู้นำท้องถิ่นอีก
 ด้วย สำหรับการเป็นผู้นำท้องถิ่นนั้น นับว่าเป็นบุคคลที่อยู่ในระดับแนวหน้าของชุมชน (Key man)

ซึ่งได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากราษฎรและราษฎรก็พร้อมที่จะปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ กำนันและ
ผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการใช้อำนาจรัฐในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้าน อาทิ
การปกครองราษฎร การรักษาความสงบเรียบร้อย และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็น
ต้น

จากความเป็นมาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตำแหน่งกำนันและ
ผู้ใหญ่บ้านว่าเป็นผู้ที่มีบทบาทหลักต่อการปกครองท้องถิ่น และการเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะมี
บทบาทในฐานะเป็นกลไกของรัฐที่ราษฎรให้การยอมรับนับถือมายาวนาน ถึงแม้ว่ายุคสมัยจะ
วิวัฒนาการไปเพียงใดก็ตาม แต่กำนันและผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงมีบทบาทสำคัญและมีภารกิจเพิ่มมาก
ขึ้นอยู่เสมอ ฉะนั้น การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้าง
ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัด
ปราจีนบุรี” จึงถือได้ว่าเป็นเครื่องมือหนึ่ง ในการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ เพื่อทำให้มีการ
ปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการเมืองการปกครองท้องถิ่น รวมถึงการเมืองการปกครองท้องถิ่น เพื่อให้
เกิดความคุ้มค่าและเป็นผลประโยชน์ที่ตรงตามความต้องการของประชาชนในตำบลและหมู่บ้านให้
มากที่สุด โดยสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยท้องถิ่น และยังส่งผลที่ดีต่อประชาธิปไตยใน
ระดับชาติอีกด้วย

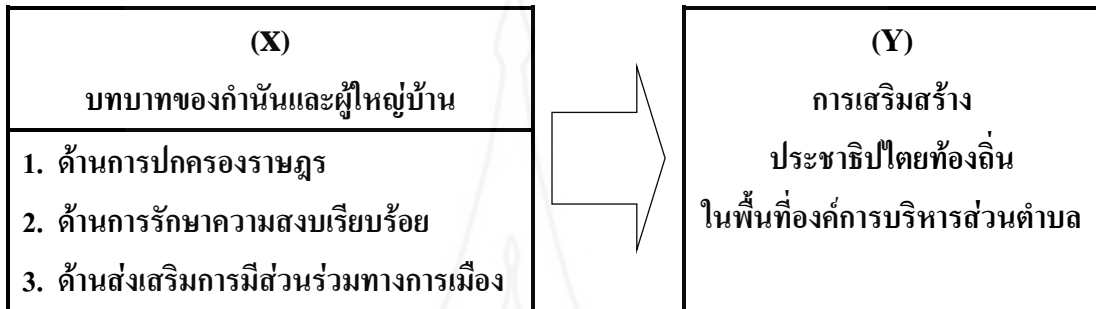
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย
ท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี”
ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตย
ท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้าง
ประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) เพื่อศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตย
ท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

เมื่อศึกษาค้นคว้าวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชารัฐศาสตร์ในอดีต และเป็นผลงานซึ่งไม่เกิน 10 ปี จึงได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังต่อไปนี้ (ดูภาพที่ 1.1)

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

เพื่อความชัดเจนสำหรับการสร้างความเข้าใจ จึงได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังต่อไปนี้

4.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

4.1.1 ศึกษาสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ปัญหาหรืออุปสรรค และบทบาทที่เหมาะสม เฉพาะงาน 3 ด้าน คือ

- 1) ด้านการปกครองราษฎร
- 2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

4.1.2 ศึกษาสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ปัญหาหรืออุปสรรค และบทบาทที่เหมาะสม เฉพาะที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น

4.2 ขอบเขตด้านพื้นที่

ศึกษาเฉพาะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

4.3 ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 13 คน ซึ่งทุกคนล้วนทำงานอยู่ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

4.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศึกษาเฉพาะสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ท้องที่การบริหารส่วนตำบล ปัญหาหรืออุปสรรค รวมทั้งบทบาทที่เหมาะสม ในช่วงระยะเวลาตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน 2556 ถึง 31 พฤษภาคม 2557 รวม 9 เดือน

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อความเข้าใจตรงกันระหว่างผู้ทำการศึกษาวิจัยและผู้อ่านผลงานวิจัย จึงได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังต่อไปนี้

5.1 บทบาท หมายถึง การปฏิบัติงานหรือการใช้อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ใน 3 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครองราษฎร 2. ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย 3. ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5.2 กำนัน หมายถึง ตำแหน่งพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบล และปฏิบัติงานหรือการใช้อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านได้ด้วย

5.3 ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ตำแหน่งผู้ปกครองท้องที่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ ในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในเขตหมู่บ้าน

5.4 การปกครองราษฎร หมายถึง การแสดงบทบาทในการปกครองหรือการใช้อำนาจหน้าที่ใน 4 ประการ คือ 1. บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร 2. ป้องกันความขัดแย้งหรือแตกแยก 3. จัดให้มีการประชุมราษฎร 4. ปฏิบัติหน้าที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน

5.5 การรักษาความสงบเรียบร้อย หมายถึง การแสดงบทบาทในการปกป้องหรือพิทักษ์ราษฎรให้มีความปลอดภัย ใน 4 ประการ 1. ปลอดภัยในชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน 2. ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย 3. ปลอดภัยจากการลักขโมย 4. ปลอดภัยจากยาเสพติด

5.6 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง ช่วยเหลือหรือสนับสนุนการกระทำใดๆก็ตามที่เกิดขึ้นโดยความเต็มใจ ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ อาจเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่องกัน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายหรือการใช้อำนาจหน้าที่ทั้งของส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น หรือต่อการเลือกผู้นำทางการเมืองทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

5.7 การเสริมสร้าง หมายถึง การทำให้เกิดมีขึ้น ดีขึ้น เพิ่มพูนขึ้น หรือมั่นคงยิ่งขึ้น

5.8 ประชาธิปไตยท้องถิ่น หมายถึง ระบอบการปกครองที่ยึดมติ หรือถือเสียงข้างมากของประชาชนหรือราษฎรในท้องถิ่นเป็นใหญ่

5.9 พื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล หมายถึง พื้นที่ในการดูแลและรับผิดชอบของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มีฐานะเป็นนิติบุคคล มีชื่อย่อว่า “อบต.”

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จากการศึกษาวิจัย คาดว่าจะมีประโยชน์ 3 ประการ ดังนี้

6.1 การเกิดองค์ความรู้ใหม่

จะทำให้ทราบถึงสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการปกครองราษฎร ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เฉพาะที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาท และบทบาทที่เหมาะสมดังกล่าวในปัจจุบัน

6.2 การแก้ปัญหาทางวิชาการ

จะทำให้มีข้อมูลสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาการดำเนินงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่สัมพันธ์กับพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลสำหรับอนาคต

6.3 การนำไปใช้ประโยชน์

จะทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิเคราะห์เรื่องที่ศึกษาวิจัยนี้ ไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาระเบียบปฏิบัติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะในพื้นที่รับผิดชอบร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลให้เหมาะสมต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยได้เลือกใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท
2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. การปกครองท้องถิ่น
6. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน
7. คณะกรรมการหมู่บ้าน
8. ข้อมูลพื้นฐานการเมืองของอำเภอประจันตคาม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาท

คำว่า “บทบาท” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Role” สำหรับความหมายของบทบาทที่ปรากฏอยู่ในพจนานุกรม หมายถึง การทำตามบทบาท, การทำตามหน้าที่ที่กำหนดไว้ เช่น บทบาทของพ่อแม่ บทบาทของครู (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 648-649) ทักษะเกี่ยวกับบทบาท มีบรรดานักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลากหลายท่าน ต่างแสดงทัศนะไว้ ดังต่อไปนี้

ณรงค์ เส็งประชา (2541: 136) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทว่า บทบาท คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหวังให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ บุตรเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น

ติน ปรัชญพุทธิ (2538: 347) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทว่า บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ทองคุณ หงส์พันธ์ (2523: 7) กล่าวว่า บทบาท หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงานโดยตรง และงานพิเศษที่ต้องกระทำ

ธนพร คล้ายกัน (2541: 9) ให้ความหมายว่า บทบาทเป็นการกระทำหรือแบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ ตามสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานภาพทางสังคมของบุคคล

สุชา จันทร์เอม (2539: 241) ได้กล่าวถึงบทบาทไว้ว่า บทบาทของบุคคลในสังคมขึ้นอยู่กับสภาพของเขาด้วย เช่น บทบาทของนายกรัฐมนตรี บทบาทของรัฐมนตรี ตลอดจนบทบาทของบุคคลทั่วไป เช่น ครู อาจารย์ บิดา มารดา แม่บ้าน คนรับใช้ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น บุคคลจะมีบทบาทที่มีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น บุคลิกภาพที่เหมาะสม การอบรมที่ได้รับมา ความพอใจในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สภาพของจิตใจ แรงจูงใจและอื่นๆ ในบางกรณีเราจะพบว่าบุคคลที่เป็นทั้งพ่อบ้าน แม่บ้าน และอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย ต้องรับผิดชอบหลายๆด้าน อาจจะมีคามยุ่งยากขัดแย้งในงานที่ต้องปฏิบัติ

สุพัตรา สุภาพ (2540: 30) ได้ให้ความหมายของคำว่า “บทบาท” คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครูบทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนได้ดี เป็นคนใช้บทบาทคือปฏิบัติตามหมอสั่ง

อานนท์ อากาศิรม (2516: 24) ให้ความหมายไว้ว่า สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กัน ไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการณ์ที่เคลื่อนไหว

อุทัย หิรัญโต (2526: 197) ได้อธิบายว่า บทบาทเป็นหน้าที่ (Function) หรือ พฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน

โคเฮน และ ออร์บูช (Cohen, Bruce J. and Orbuch, Terri L. 1990: 43) กล่าวว่า บทบาท หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสมเรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆในสังคมที่ผ่านมา แล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล

รัดดีอ็อก (Ruddock, Ralph. 1972: 65) กล่าวว่า บทบาท คือ การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงานตามสิทธิและหน้าที่ให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย โดยประกอบไปด้วยกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่ที่จะผูกมัดให้คนกระทำ

ยัง และ แม็ค (Young, K. and Mack, R.W. 1959: 158) ให้ความหมายคำว่า บทบาท คือ หน้าที่ของฐานะตำแหน่งเมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรงตำแหน่งใด สิ่งก็ตามมากับตำแหน่งนั้นก็ถือการที่

เขาจะต้องมีการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับตำแหน่งอื่นๆ ทั้งที่สูงกว่าและต่ำกว่าภายในกลุ่มสิ่ง ที่ติดตามมากับตำแหน่งอันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงฐานะตำแหน่งนั้น เรียกว่า “บทบาท”

เบอร์โล (Berlo, David K. 1966: 272) ได้อธิบายเกี่ยวกับเรื่องของบทบาทไว้ข้อหนึ่งว่า บทบาทที่ควรจะเป็น (Role should be) คือ บทบาทที่ไม่แน่นอนเสมอไป จะเหมือนกับพฤติกรรมจริงๆ ของคนที่ครองฐานะ ตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริงๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ ครองฐานะ ตำแหน่ง ที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคลิกภาพของผู้อื่นที่เข้ามาร่วมในพฤติกรรม และ เครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ที่เกิดการติดต่อทางสังคม

ลีวินสัน (Levinson, Daniel J. 1964: 284-285) ได้ให้ความหมายของบทบาทไว้ประการ หนึ่งว่า บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคน ที่มีจะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้าง ของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลที่พึงกระทำเมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั้น เอง

เมื่อสรุปแล้ว บทบาท หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่เกิดขึ้น โดยตำแหน่งหน้าที่ ความ รับผิดชอบ จะ โดยสมัครใจหรือไม่ก็ตาม พฤติกรรมต่างๆ ของคนแต่ละบุคคลจะแสดงออกมาได้ หลายอย่างในเวลาเดียวกัน แต่อาจไม่สามารถแสดงออกมาในลักษณะมากบทบาทได้ บุคคลที่อยู่ใน แต่ละส่วนของสังคม อาจจะมีบทบาทแตกต่างกันไปเป็นเรื่องปกติ เมื่อบุคคลมีสถานภาพโดยยอม แสดงบทบาทให้สอดคล้องกับที่สังคมที่ตนอยู่ ด้วยเหตุนี้ บุคคลควรเข้าใจในบทบาทของตนเองเพื่อ รับภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบหรือรูปแบบของการแสดงออกแห่งตน ไม่ว่าสถานะใดหรือตำแหน่งใด ซึ่งการกระทำหรือรูปแบบของการแสดงออกดังกล่าว เนื่องมาจากความคาดหวังของบุคคลอื่นในสังคม และความคิดเห็นความเข้าใจของผู้ดำรงตำแหน่ง หรือเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่หรือ สถานภาพในสังคมนั้น เช่น นายสมชายมีสถานภาพทางสังคมเป็นครู นายสมชายย่อมมีบทบาทในการให้ความรู้แก่นักเรียน นายสมบัติมีสถานภาพทางสังคมเป็นกำนัน นายสมบัตีย่อมมีบทบาทในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในตำบล นายสมศักดิ์มีสถานภาพทางสังคมเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็ย่อมมี บทบาทในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้าน เป็นต้น

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมือง ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Political Participation” รูปแบบของการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในแต่ละสังคม ได้มีวิวัฒนาการมาช้านานนับแต่อดีตจนถึง ปัจจุบัน ซึ่งได้มีนักวิชาการหลากหลายท่าน ได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ ดังต่อไปนี้

วิสุทธิ โปธิแทน (2519: 32-34) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) เป็นองค์ประกอบอันสำคัญของระบบการเมืองการปกครองของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคมมีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายในการบริหารและปกครองของประเทศ

ชวงส์ ฉายะบุตร (2539: 36) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความหมายไปถึงการให้ความร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้น คือการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุนเป็นทางหนึ่ง ที่จะลดปัญหาในการปกครองและการบริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียดูแลเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วมโดยอ้อม ซึ่งจะทำให้ไม่เกิดปัญหาจนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป

ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 42) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคส่วนประชาชนในการเมืองท้องถิ่น ประเด็นสำคัญที่ขาดเสียมิได้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในที่นี้พิจารณาในขอบเขตที่กว้าง กล่าวคือ เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาคพลเมือง ภาคธุรกิจเอกชน ภาคองค์กรเอกชน

ปธาน สุวรรณมงคล กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง นับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญของการเมืองท้องถิ่นในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ก็เพราะว่าพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดของรัฐ และพลเมืองได้ใช้อำนาจผ่านระบบตัวแทนที่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น สิ่งที่เราให้ความสำคัญคือการมีส่วนร่วมอย่างมีคุณภาพของประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีคุณภาพ คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองอิสระบนพื้นฐานของความรู้ ความตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของพลเมืองในระบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ไวเนอร์ (Weiner, Myron 1971: 159-204) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นเรื่องของกิจกรรม

ไวเนอร์ กล่าวอีกว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาล เปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย

ฮันติงตัน และ โดมินีสเกซ (Huntington, S. P. and Dominguez, G. 1975: 33) ได้ให้คำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ว่า เป็นกิจกรรมหรือการกระทำของประชาชนที่ต้องการมีอิทธิพลเหนือการตัดสินใจของรัฐบาล โดยที่การกระทำหรือความพยายามนั้น เป็นได้ทั้งถูก

ต้องและไม่ถูกต้องตามกฎหมาย ใช้กำลังหรือไม่ใช่ เป็นผลสำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งที่สมัครใจหรือไม่สมัครใจ รวมถึงการเลือกตั้ง การร่วมในการรณรงค์หาเสียง การรวมตัวเพื่อโน้มน้าวหรือกดดันรัฐบาล การประท้วงและการใช้กำลังรุนแรง

นิว และ เวอร์บา (Nie, Norman and Verba, Sidndy. 1975: 12) ได้กล่าวว่า การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของผู้นำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความนิยมสนับสนุนของประชาชน หรืออาจจะเป็นแรงกดดัน เพื่อให้ผู้นำต้องปรับนโยบายของตน ทั้งนี้ เพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนต่อไป อย่างไรก็ตาม การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ต้องการความริเริ่มหรือจูงใจเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

เมื่อสรุปแล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึง การมีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองของประชาชน ตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เป็นการกระทำที่ต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของประชาชน เพื่อให้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐทั้งในการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อย่างไรก็ตาม แม้การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนจะเป็นไปตามสิทธิที่ระบบการเมืองและกฎหมายกำหนดให้กระทำได้ เช่น อนุญาตให้ประชาชนรวมตัวเพื่อชุมนุมคัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆของรัฐได้ แต่ก็อาจปรากฏได้ว่า การมีส่วนร่วมดำเนินไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย อาจลุกลามเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายได้ เช่น การขว้างปา ต่อสู้ทำร้ายร่างกาย การใช้ความรุนแรง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อาจเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ เนื่องจากความเข้าใจในสิทธิประโยชน์ที่ตนจะพึงมีพึงได้จากมีส่วนร่วมนั้น หรือเกิดขึ้นเพราะการถูกหลอกล่อ โดยการชักจูง เพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองของบุคคลบางคนหรือบางกลุ่ม

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่น

คำว่า “ประชาธิปไตยท้องถิ่น” ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Local Democracy” ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีมาับชุมชนขนาดเล็ก นั่นคือ เป็นเรื่องของประชาธิปไตยทางตรง (Direct Democracy) มีการลงประชามติ (Referendum) มีการเลือกตั้งผู้แทนเข้ามาทำหน้าที่ต่างๆแทนตน หรือที่เรียกว่าระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน (Representative Democracy) จากการศึกษาพบว่า มีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยท้องถิ่นไว้ ดังนี้

ชเนศวร์ เจริญเมือง (2550: 25-26) ให้ทัศนะว่า ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้งประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ

ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 26-50) ประชาธิปไตยท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญ 4 ลักษณะ คือ

1. เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง กล่าวคือ เป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของอำนาจรัฐ และสิทธิการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น อุดมการณ์ประชาธิปไตยนับเป็นรากฐานสำคัญของการเมืองท้องถิ่น เพราะเมื่อประชาชนมีอุดมการณ์ว่าอำนาจเป็นของประชาชนแล้ว ผู้ใช้อำนาจได้แก่ประชาชนหรือโดยประชาชน และการใช้อำนาจนี้ก็ต้องเป็นไปเพื่อประชาชน

2. เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองตนเองระดับล่าง คือ ระดับท้องถิ่น ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนมีการปกครองตนเอง หรือที่เรียกว่า “การปกครองท้องถิ่น” (Local Government) โดยเป็นสิทธิของประชาชนในการปกครองตนเองอย่างอิสระตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นผ่านตัวแทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ตัวแทนประชาชนนี้เข้าไปทำหน้าที่จัดสรรแบ่งปันสิ่งมีคุณค่าในสังคมของท้องถิ่นนั้น โดยประชาชนกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะผู้บริหารท้องถิ่นด้วย เช่น การใช้อำนาจในการถอดถอน (Recall) สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหาร หรือผู้บริหารที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง ออกจากตำแหน่งได้ เป็นต้น

3. เป็นการกระจายอำนาจหรือการเพิ่มอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนในการปกครองตนเอง โดยที่ประชาชน/กลุ่มคนในท้องถิ่นมีบทบาทเกี่ยวข้องในการติดตาม ตรวจสอบการทำงานของตัวแทนประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือเรียกรวมกันคือ กงคดัณผู้มีอำนาจทางการเมืองในท้องถิ่น เพื่อให้ตอบสนองความต้องการหรือผลประโยชน์ของตนหรือกลุ่ม รวมถึง การเมืองของภาคพลเมืองที่ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทเรียกรวมกัน เสนอแนะ และติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจของการเมืองภาคตัวแทน (ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น)

4. เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน กล่าวคือ วิถีการเมืองท้องถิ่นแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางความคิดเห็น อาศัยการเจรจา ประนีประนอมกันมากกว่าการใช้กำลังตัดสิน มีความเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ และการมุ่งถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น จึงต้องให้ประชาชนได้ “รู้ เข้าใจ และเข้าถึง” สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไม่เพียงการณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น

ประเวศ วสี (2550: 30-33) กล่าวว่า ประชาธิปไตยที่ทำกันมาจากข้างบน มีแต่จะฟังแล้วฟังอีก และได้เสนอให้สร้างประชาธิปไตยโดยชุมชนและประชาธิปไตยโดยท้องถิ่น โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยเช่นนี้เท่านั้น ที่การเมืองกับศีลธรรมจะไปด้วยกันได้

เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554: 10-55) การเริ่มประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นนั้น คือการย้าให้ประชาชนรู้ปัญหาของท้องถิ่น รักท้องถิ่นและแก้ปัญหาให้ท้องถิ่น ความรู้สึกที่ว่าประชาธิปไตยเป็นของประชาชนเองนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบในการบริหารและพัฒนาบ้านเมืองได้มากกว่าปัจจุบันนี้ เราต้องทำให้ประชาธิปไตยไทยเป็นของประชาชนด้วยการทำให้งานบ้านงานเมืองนั้น ทำได้โดยประชาชนเองมากขึ้น ประชาธิปไตยที่ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น กทม. อบจ. อบต. หรือเทศบาล ก็ยังต้องใช้การเลือกตั้งผู้แทนอยู่ไม่น้อย แต่คงจะเป็นการดียิ่งขึ้น หากจะส่งเสริมประชาธิปไตยแบบผ่านผู้แทนนั้น ด้วยประชาธิปไตยที่ประชาชนร่วมกันปกครองที่ระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น

ดาห์ล และ ทัฟท์ (Dahl, Robert A. and Tufte, Edward R. 1973: 135) ในเมืองขนาดเล็กหรือในองค์กรท้องถิ่นขนาดย่อม ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชนในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น

มิเชล (Michel, Rasera 2002: 11-15) ได้กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยท้องถิ่นนั้นประกอบไปด้วย 2 หลักการที่สำคัญ คือ หลักการว่าด้วยการมีผู้แทน และหลักการว่าด้วยการมีส่วนร่วม ในส่วนของหลักการว่าด้วยการมีผู้แทนนั้น ได้แก่ การที่พลเมืองเลือกผู้แทนของตนเข้าไป เพื่อใช้อำนาจและผู้แทนเหล่านั้น ยังต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อพลเมืองอยู่ในส่วนของหลักการมีส่วนร่วมนั้น คือ พลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนในการได้เสียงสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ

มิเชล กล่าวว่า หลักประชาธิปไตยท้องถิ่นได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่น อาทิเช่น การกำหนดให้กิจกรรมบางประเภทของท้องถิ่นต้องผ่านการปรึกษาหารือจากประชาชนก่อน หรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและรวมถึงการเชิญผู้เชี่ยวชาญต่างๆ มาให้ข้อมูลแก่ประชาชนในแต่ละโครงการของท้องถิ่น

เมื่อสรุปแล้ว ประชาธิปไตยท้องถิ่น หมายถึง การที่ประชาชนตระหนักในความรับผิดชอบต่อท้องถิ่นของตน ยื่นมือเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรื่องต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อทุกคนในท้องถิ่นของตน ประชาธิปไตยท้องถิ่น มีลักษณะสำคัญ 4 ลักษณะ คือ 1. เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง 2. เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองตนเองระดับต่าง คือ ระดับท้องถิ่น 3. เป็นการกระจายอำนาจหรือการเพิ่มอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนในการปกครองตนเอง 4. เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน สารสำคัญของประชาธิปไตย ต้องเป็นการปกครองที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง ประชาธิปไตยแบบนี้ทำได้ที่ท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นมีขนาดเล็ก ใกล้ชิดกับประชาชน และงานที่ท้องถิ่นทำไม่ใช่งานที่ยากจนเกินไป และท้องถิ่นยังสามารถกำหนดกระบวนการทำงานของตัวเองได้ เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิดร่วมทำให้มากขึ้น ทำให้ประชาชนรู้ปัญหาของท้องถิ่น รักท้องถิ่น

และแก้ปัญหาให้ท้องถิ่น องค์กรท้องถิ่นขนาดย่อมควรรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชนในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น จึงเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของทั้งประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 สรศักดิ์ จิรธรรมประดับ (2547: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณี อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการประสานงานกับองค์การบริหารส่วนตำบล ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสมาชิกสภาตำบล ในเขต อำเภอองครักษ์ จังหวัดนครนายก จำนวน 28 คน ผลการวิจัยพบว่า บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านสอดคล้องกับบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และที่แก้ไขเพิ่มเติม บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการประสานงานองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่ามีความขัดแย้งในการทำงานร่วมกัน เนื่องจากไม่มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน ควรจะต้องมีการทบทวนพิจารณาถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลให้ชัดเจน มิให้ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจ และประสานงานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 อากร สุธาบัณฑิตพงศ์ (2547: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติดใน จังหวัดกาญจนบุรี” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด (2) ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ กำนันผู้ใหญ่บ้านใน จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 279 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความผันแปร และการวิเคราะห์จำแนกพหุ โดยกำหนดนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ (0.053) ผลการวิจัยพบว่า (1) บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด ตามความคิดเห็นของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในจังหวัดกาญจนบุรี อยู่ในระดับมาก (2) ผลการทดสอบสมมุติฐานพบว่า อายุ อาชีพ รายได้และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเสพติดให้โทษไม่มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (3) ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง

การรับรู้ปัญหาชุมชน และประสบการณ์ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.3 ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ (2550: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “ขบวนการประชาสังคัมกับการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชน” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) การทำงานของขบวนการประชาสังคัม ผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองชุมชน (2) หาคความสัมพันธ์ระหว่างความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคัมกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวมข้อมูลทางเอกสาร ภาคสนาม และการสัมภาษณ์เจาะลึก เน้นพื้นที่ศึกษาใน 6 ชุมชนของจังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ ชุมชนราชธานีโอศก ชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนลำน้ำโจง ชุมชนดงชุมคำ ชุมชนป่าดงใหญ่วังอ้อ ชุมชนปะอ่าว และชุมชนแออัดคัลแล ผลการวิจัยพบว่า (1) การทำงานของขบวนการประชาสังคัมมีผลกระทบต่อการพัฒนาประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน (2) ความเข้มแข็งของขบวนการประชาสังคัมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจการสาธารณะของชุมชน

4.4 สุมามาลย์ ขาวนา (2552: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “ประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย: การศึกษาแนวคิด กฎหมาย และการนำไปปฏิบัติ” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) พัฒนาการของประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย (2) ปัญหาอุปสรรคของกระบวนการ ระหว่างปี พ.ศ. 2440-ปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า (1) ยุคของประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย แบ่งเป็น 3 ยุค คือ 1.1) ยุคทดลองการกระจายอำนาจระหว่างปี พ.ศ. 2440-2499 แนวคิดหลักคือ ให้การปกครองท้องถิ่นเป็นโรงเรียนฝึกสอนประชาธิปไตยในระบบรัฐสภา และคุ้นเคยกับการใช้สิทธิเลือกตั้ง 1.2) ยุคแห่งความไม่ไว้วางใจการปกครองท้องถิ่น ระหว่างปี พ.ศ. 2500-2539 แนวคิดหลักคือ การรวมศูนย์อำนาจเข้าสู่ส่วนกลาง ทั้งเรื่องการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม 1.3) ยุคการบังคับให้มีการกระจายอำนาจ เริ่มตั้งแต่การประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540-ปัจจุบัน แนวคิดหลักคือ การกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น โดยมีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 (2) การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นไทยที่ผ่านมา ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตย ที่ข้าราชการมีบทบาทอย่างมาก ทั้งการกำหนดนโยบายและการบริหารไปพร้อมๆ กัน ดังนั้น การบริหารประเทศ จึงมีลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจสู่ส่วนกลางมากกว่ากระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น และประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างจำกัด ภายหลังจากการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 แนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่นได้รับการยอมรับ และถูกผลักดันเป็นกฎหมายและการปฏิบัติในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งประชาธิปไตยผู้แทน และประชาธิปไตยทางตรง

4.5 บุญเชิด มารศรี (2553: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน: ศึกษากรณี อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพง

เพชร” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (2) ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (3) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง 32 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน/ตัวแทนสมาคม ข้าราชการส่วนภูมิภาค ข้าราชการท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครื่องมือวิจัยใช้คือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) กำนันผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยการพูดคุยประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายหมู่บ้านทุกวัน การเรียกประชุมประชาคมและเสวนาร่วมแสดงความคิดเห็นในหมู่บ้านทุกเดือน การเคาะประตูบ้านเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การเข้าร่วมกิจกรรมฟังการหาเสียง การไปร่วมเรียกร้องผลประโยชน์สาธารณะ การดำเนินกิจการงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการและงบประมาณของหมู่บ้าน (2) ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน คือ กำนันผู้ใหญ่บ้านยังขาดความรู้ความเข้าใจต่อระบอบการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ทั้งประชาชนและกำนันผู้ใหญ่บ้าน ยังห่วงเรื่องปากท้องของตัวเองมากกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดอิสระในการทำหน้าที่ เพราะต้องรับฟังและปฏิบัติตามนโยบายรัฐ และยังถูกมองว่าเป็นหัวคะแนนของนักการเมือง (3) แนวทางการพัฒนาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีความรู้ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีอิสระ ไม่ใช่การบังคับ ภาครัฐต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดี เพื่อจัดปัญหาระบอบอุปถัมภ์จากนักการเมือง

4.6 คัมภีร์ ทองพูน (2554: บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน: กรณีศึกษา อำเภอเทพา จังหวัดสงขลา” วัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาลักษณะปัญหาความขัดแย้งในอำเภอเทพา (2) ศึกษาบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในอำเภอเทพา (3) เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอเทพา ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง 21 คน ได้แก่ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา การวิเคราะห์และการนำเสนอแบบเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า (1) ลักษณะปัญหาและสาเหตุความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน ได้แก่ ปัญหาทะเลาะวิวาท ปัญหาการขาดความสามัคคี ปัญหาการเมือง ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาความไม่สงบในพื้นที่ (2) บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งคือ การใช้หลักเหตุผล หลักความจริงให้ความยุติธรรมจริงจังในการแก้ไขปัญหา ดูแลให้ความ

ช่วยเหลือชาวบ้านในหมู่บ้าน ทำงานอย่างจริงจัง เพื่อแก้ไขความขัดแย้งให้ทันเวลา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่คู่กรณี เป็นนักประสานงานที่ดี ให้ความร่วมมือกับทุกภาคส่วน และทำงานตรงไปตรงมา (3) วิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชน กำหนดผู้ใหญ่บ้านใช้วิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เป็นวิธีการแรก ตามด้วยการประนีประนอม การใช้อำนาจและการระงับ โดยการใช้เสียงส่วนใหญ่ การไกล่เกลี่ย การหลีกเลี่ยง และการบังคับ ส่วนการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์กิจกรรม (4) ในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง ชาวบ้านให้ความสำคัญต่อกำหนดผู้ใหญ่บ้านมากกว่าสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาจากผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้น กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทชัดเจนในการใช้อำนาจหน้าที่ทางการเมืองการปกครองในท้องที่เสมอมา แม้รัฐธรรมนูญ ปี พ.ศ. 2550, พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ฉบับที่ 6 พ.ศ. 2552 ตลอดจน พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 จะให้อิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่น และถึงแม้ว่าจะกำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่น คณะผู้บริหารท้องถิ่น ต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อบทบาทในการใช้อำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่อย่างไรก็ตาม กำหนด ผู้ใหญ่บ้านก็ยังคงมีบทบาทหลักกับการปกครองท้องที่ และเป็นตัวจักรสำคัญของการปกครองท้องที่อยู่ดี เนื่องจากการใช้อำนาจทางการปกครองท้องที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความเกี่ยวพันอยู่ในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกื้อหนุนต่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ของราชการส่วนท้องถิ่นนั่นเอง

สำหรับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพของบทบาท ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาท และบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ในพื้นที่การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ที่อยู่ในท้องที่ของอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี โดยเน้นศึกษาเฉพาะบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ใน 3 ด้าน คือ 1. ด้านการปกครองราษฎร 2. ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และ 3. ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

5. การปกครองท้องที่

5.1 ความเป็นมาของการปกครองท้องที่

การจัดการปกครองท้องที่ ได้เริ่มต้นมาจากรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ซึ่งทรงมีพระราชดำริให้มีการฟื้นฟูการปกครองระดับหมู่บ้าน ที่มาแต่เดิม

ขึ้นใหม่ เพราะทรงเล็งเห็นว่าการปกครองในระดับนี้จำเป็นและสำคัญยิ่งในการบริหารราชการแผ่นดิน เนื่องจากเป็นหน่วยการปกครองที่ใกล้ชิดกับราษฎรมากที่สุด โดยได้ทรงให้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ขึ้นที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อ ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435) โดยให้ราษฎรเลือกผู้ใหญ่บ้าน แทนการแต่งตั้งโดยเจ้าเมืองดังแต่ก่อน นับแต่นั้นมาจึงได้มีการจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน ตามหัวเมืองต่างๆ โดยตราเป็น พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ. 116 (พ.ศ. 2540) ต่อมาในรัชสมัยรัชกาลที่ 6 ได้มีการตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และได้มีการใช้สืบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

5.2 การจัดระเบียบการปกครองท้องที่

การจัดการปกครองท้องที่ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 การปกครองท้องที่ ประกอบด้วย 1. อำเภอ 2. กิ่งอำเภอ 3. ตำบล 4. หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้ (<http://pab.dopa.go.th/mmenu1.html>.)

1) **อำเภอ** คือ หน่วยปกครองที่รวมตำบลหลายตำบลให้อยู่ในความปกครองอันเดียวกัน และได้มีพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งเป็นอำเภอ อำเภอเป็นหน่วยราชการรองจากจังหวัด (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 1412-1413) แต่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล เหมือนจังหวัด การจัดตั้งอำเภอจะต้องกระทำโดยตราเป็นพระราชกฤษฎีกา หลักเกณฑ์การจัดตั้งอำเภอ และการจัดระเบียบการปกครองอำเภอ (คูภาคผนวก ก)

2) **กิ่งอำเภอ** โดยอำเภอหนึ่งๆอาจแบ่งพื้นที่ออกเป็นกิ่งอำเภอได้ตามความจำเป็นในการปกครองการจัดตั้งกิ่งอำเภอ ตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้ กำหนดการจัดรูปการปกครองในระดับภูมิภาคไว้แก่อำเภอ แต่กิ่งอำเภอเป็นรูปการปกครองที่ปรากฏอยู่ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 กิ่งอำเภอเป็นส่วนย่อยของอำเภอ มีฐานะเป็นส่วนราชการที่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐไปปฏิบัติงานประจำอยู่ การตั้งกิ่งอำเภอทำโดยประกาศกระทรวงมหาดไทย หลักเกณฑ์การจัดตั้งกิ่งอำเภอ (คูภาคผนวก ก) ในการบริหารราชการของกิ่งอำเภอนั้น นอกจากมีนายอำเภอท้องที่เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาแล้ว จะมีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ รับผิดชอบในการบริหารราชการรองจากนายอำเภอ มีหน้าที่ปฏิบัติราชการแทนนายอำเภอในเวลาที่นายอำเภอมิได้มาอยู่ที่กิ่งอำเภอ ปลัด อำเภอเป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เป็นข้าราชการในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3) **ตำบล** คือ ท้องที่ที่รวมหมู่บ้านหลายหมู่บ้านประมาณ 20 หมู่บ้านเข้าด้วยกัน และมีประกาศจัดตั้งเป็นตำบล มีกำนันเป็นหัวหน้าปกครอง (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 497) ตำบลเป็นหน่วยการปกครองท้องที่ ที่ย่อยรองจากอำเภอหรือกิ่งอำเภอ การจัดการปกครองตำบลเป็นไป

ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 หลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบล และการจัดระเบียบการปกครองตำบล (ดูภาคผนวก ก)

4) หมู่บ้าน คือ ท้องที่ที่รวมบ้านหลายบ้านให้อยู่ในความปกครองอันเดียวกัน และมีประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้าน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้าปกครอง (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 1306) หลักเกณฑ์การจัดตั้งหมู่บ้าน และการจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้าน (ดูภาคผนวก ก)

6. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

6.1 ความเป็นมาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ในชนบทของไทยเราแต่เดิมนั้น มีลักษณะเป็นสังคมที่ประชาชนอาศัยกันเป็นกลุ่มในแต่ละกลุ่มก็มีหัวหน้าทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองคอยดูแลชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในกลุ่มอย่างใกล้ชิด ต่อมาเมื่อประชาชนเพิ่มจำนวนขึ้นปัญหาต่างๆก็มากขึ้น ความเป็นอยู่ของประชาชนก็เปลี่ยนไปทำให้อยู่ร่วมกันเป็นหลักแหล่งเป็นชุมชนมากขึ้น มีอาณาเขตแน่นอนและมีแบบแผน การจัดการปกครองอย่างเป็นทางการยิ่งขึ้น จากหลักฐานที่มีอยู่พอสันนิษฐานได้ว่าในสมัยสุโขทัยนั้น แบ่งการปกครองออกเป็นมณฑล แต่ละมณฑลมีเมืองในสังกัด ซึ่งแยกออกเป็นเมืองเอก โท ศรี และจัตวาโดยแต่ละเมืองมีการปกครอง ดังนี้ เจ้าเมือง (มีตำแหน่งต่างกันตามชั้นของเมือง) ปกครองหลายหมื่นหลังคาเรือนและมีปลัดเมืองเป็นผู้ช่วยนายแขวงหรือนายอำเภอ ปกครองคนราวหมื่นหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อเจ้าเมืองนายแคว้นหรือกำนัน ปกครองคนราวพันหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแขวงนายบ้านหรือผู้ใหญ่บ้าน ปกครองคนราวร้อยหลังคาเรือน ขึ้นตรงต่อนายแคว้น (กรมการปกครอง 2550: 43-45) ต่อมาสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองหลวงของไทยมีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า ได้มีการจัดระเบียบการปกครองประเทศแยกย่อยลงไปอีก กล่าวคือมีการจัดระเบียบการปกครองท้องที่ภายในเมืองหนึ่งๆทั้งหัวเมืองชั้นนอก และหัวเมืองชั้นใน โดยแบ่งเมืองออกเป็นแขวง แขวง แบ่งออกเป็นตำบล ตำบลแบ่งออกเป็นบ้าน ซึ่งเป็นที่รวมของหลายๆครัวเรือน แต่มิได้กำหนดจำนวนคนหรือจำนวนบ้านไว้ นอกจากนี้ยังให้มีผู้ปกครองโดยเฉพาะ ได้แก่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเจ้าเมืองแต่งตั้งเป็นหัวหน้า เมื่อหลายบ้านรวมกันเป็นตำบล ก็มีกำนันเป็นหัวหน้าและมักได้รับบรรดาศักดิ์เป็น “พัน” และหลายตำบลรวมกันเป็นแขวง ก็จะมีหมื่นแขวงเป็นผู้ปกครอง หลายแขวงรวมกันเป็น “เมือง” มีผู้รั้งหรือพระยามหานครเป็นผู้ปกครอง เมืองนี้มีลักษณะคล้ายจังหวัดในปัจจุบัน ส่วนแขวงเทียบเท่าอำเภอการปกครอง รูปแบบนี้เป็นหลักที่ยึดถือมาจนกระทั่งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโก

ลินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรก ที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2435 ทั้งนี้ เพื่อศึกษาปัญหาและหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขซึ่งการจัดการปกครองหมู่บ้านและตำบลใหม่นี้มีลักษณะแตกต่างจากเดิมหลายประการ โดยเฉพาะในด้านกระบวนการซึ่งปรากฏในเนื้อหาจดหมายของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (เส็ง วิริยะศิริ) ครั้งยังเป็นหลวงเทศาภิบาลวิจารณ์ผู้ได้รับมอบหมายให้ทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ความว่า “ในขั้นต้นทำบัญชีสำมะโนครัวบ้านที่จะจัดเป็นหมู่บ้านและตำบลก่อน เสร็จแล้วจึงลงมือจัดการตั้งผู้ใหญ่บ้าน กำนันต่อไป คือไปจัดรวมครัวที่เป็นเจ้าของบ้านใกล้เคียงติดต่อกันราว 10 เจ้าของ เจ้าของหนึ่งจะมีเรือนก็หลังก็ตามรวมเข้าเป็นหมู่บ้าน แล้วเชิญเจ้าของบ้านมาประชุมกันในวัด พร้อมด้วยราษฎรอื่นๆเมื่อถามทราบว่ามีใครผู้ใดเป็นเจ้าของบ้านแล้วก็ให้มาร่วมกันขอให้เลือกกันในหมู่ของเขาที่มาประชุมว่าควรจะให้ใครเป็นผู้ใหญ่บ้าน สังเกตดูเขาตรึงตรองกันมากซุบซิบปรึกษาหารือกัน เห็นจะเป็นด้วยเรื่องเกรงใจกันแต่ในที่สุดก็ได้ความเห็นโดยมากกว่าใครในพวกของเขาที่มาประชุมนั้นควรจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็เขียนใบตั้งชั่วคราวให้เขาถือไว้จนกว่าจะได้มีการหมายตั้งออกให้ใหม่ตามทางราชการเมื่อได้จัดตั้งผู้ใหญ่บ้านได้พอสมควรที่จะจัดตั้งเป็นตำบลไว้ แล้วข้าพระพุทธเจ้าก็ได้ไปประชุมที่ศาลาวัดพร้อมด้วยราษฎรในที่นั้น เชิญผู้ใหญ่บ้านในตำบลที่ข้าพระพุทธเจ้าให้เลือก ตั้งไว้แล้วมาประชุมพร้อมกัน แล้วขอให้ผู้ใหญ่บ้านเหล่านั้นเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งในกลุ่มของเขาว่าใครจะควรได้รับเลือกตั้งเป็นหัวหน้าว่าการตำบล เมื่อเขาพร้อมกันเห็นควรผู้ใดแล้ว ข้าพระพุทธเจ้าก็ออกหมายตั้งชั่วคราวให้เขาเป็นกำนันตำบลนั้น แล้วข้าพระพุทธเจ้าไปทำอย่างเดียวกันต่อไปทุกตำบล ตำบลใดที่ข้าพระพุทธเจ้าไปจัดตั้งกำนันในวันแรกในวัดใด ข้าพระพุทธเจ้าอาราธนาพระภิกษุในวัดนั้นมาประชุมอยู่ด้วย พอใครได้รับเลือกตั้งแล้ว ก็นิมนต์ให้สวดชยันโตให้พร” (กรมการปกครอง 2550: 47-49) นอกจากนี้ทดลองตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังมีการศึกษาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยดูสภาพท้องที่และความเป็นอยู่ทั่วไปของประชาชน โดยสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเสนาบดีคนแรกของกระทรวงมหาดไทย ได้เสด็จออกตรวจราชการตามหัวเมืองต่างๆ และยังทรงมอบหมายให้หลวงเทศาภิบาลวิจารณ์เดินทางไปดูงานการปกครองของประเทศพม่าและมลายู หลังจากนั้นได้จัดประชุมข้าหลวงเทศาภิบาลเพื่อปรึกษาความเห็นและรับฟังข้อเท็จจริงของแต่ละท้องที่เมื่อปรากฏว่าโครงการทดลองตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านนี้ ประสบผลสำเร็จด้วยดี จึงได้วางรูปแบบการปกครองระดับหมู่บ้านตำบลเรียกว่า “การปกครองท้องที่” อย่างเป็นทางการขึ้น เป็นส่วนหนึ่งในการปกครองประเทศและได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติปกครองท้องที่ ร.ศ.116 ขึ้นใช้บังคับทั่วประเทศ โดยประกาศใช้บังคับ เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) ข้อความและหลัก

เกณฑ์ส่วนใหญ่ของพระราชบัญญัตินี้ ได้ใช้เป็นหลักในการปกครองท้องที่ของประเทศไทยสืบมา นับว่าเป็นกฎหมายฉบับแรก ที่ได้กำหนดการจัดระเบียบตำบลและหมู่บ้านรวมทั้งกำหนดหน้าที่ไว้ อย่างละเอียด เพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจตราดูแลทุกข์สุขของราษฎรตามท้องที่ต่างๆ ต่างพระเนตรพระ กรรณ สร้างความเป็นธรรมในการปกครองบ้านเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจุดเด่นของกฎหมายฉบับนี้ ที่กำหนดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านเป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเองด้วย หลังจากที่ได้ประกาศพระราช บัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 มาเป็นเวลานานประมาณ 17 ปี ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสม เด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 จึงได้ทรงประกาศยกเลิก และประกาศใช้พระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ขึ้นใช้บังคับแทน และถือเป็นหลักในการจัดระเบียบการปกครอง ตำบล หมู่บ้าน สืบมาจนทุกวันนี้ (กรมการปกครอง 2550: 50-55) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านเป็นสถาบันที่ อยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอด โดยเป็นผู้ช่วยเหลือทางราชการในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน ในตำบลหมู่บ้าน และเป็นผู้แทนประชาชนในตำบลหมู่บ้านในการติดต่อกับภาคส่วนต่างๆ ถึงแม้ สภาพสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคตามสมัยจนถึงปัจจุบันและต่อไปในอนาคต จะทำให้ภารกิจบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเพิ่มมากขึ้น กรมการปกครองเป็นหน่วยงานที่กำกับดูแลกำ นันผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ได้ช่วยส่งเสริมศักยภาพของกำนันผู้ใหญ่บ้านด้วยการขยายเวลาการทำงาน ให้ถึงอายุ 60 ปี (“ราชกิจจานุเบกษา” 2551 เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก: หน้า 96/5) เพราะประสบการณ์จะ ช่วยสร้างเสริมความมั่นใจในการทำงานรวมทั้งปรับปรุงคณะกรรมการหมู่บ้านให้เป็นผู้ช่วยเหลือ นายอำเภอและผู้ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้ กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นที่ยอมรับหรือได้รับความศรัทธาจากประชาชนมากน้อยเท่าใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการทุ่มเทกำลังใจกำลังกายในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขของประชาชนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (กรมการปกครอง 2552: 40-48)

6.2 ความสำคัญของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีความสำคัญมากน้อยเพียงใด สามารถพิจารณาได้จากหลัก ฐานสำคัญที่บัญญัติ หรือกล่าวไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่

1) พิจารณาจากบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาตรา 3 วรรค 2 บัญญัติว่า “การยกเลิกตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะกระทำได้” (ราชกิจจานุเบกษา 2552 เล่ม 126 ตอนที่ 100 ก: หน้า 1-2)

2) พิจารณาจากเหตุผลที่ประกาศใช้กฎหมาย

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 คือ โดยที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลในพื้นที่ที่มีความใกล้ชิดกับราษฎรในการปฏิบัติงานตามกฎหมาย และแนวนโยบายของรัฐเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของราชการบริหารส่วนภูมิภาค มีบทบาทอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างราชการส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การรักษาความสงบเรียบร้อย การป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalต่างๆ นอกจากนี้ ยังทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม และจัดการระงับ ปัญหาความขัดแย้งในท้องที่ และยังมีฐานะเป็นตัวแทนของรัฐตัวแทนของราษฎรเกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์ความเดือดร้อนของราษฎร เพื่อนำเสนอต่อส่วนราชการ เพื่อให้คงมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในทุกตำบลหมู่บ้านต่อไป จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (ราชกิจจานุเบกษา 2552 เล่ม 126 ตอนที่ 100 ก: หน้า 3)

3) พิจารณาจากสุนทรพจน์ของอธิบดีกรมการปกครอง

เนื่องในวันกำนันผู้ใหญ่บ้าน วันที่ 10 สิงหาคม 2556 นายชวน ศิรินันท์พร อธิบดีกรมการปกครอง กล่าวว่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้ที่มีบทบาท และมีความสำคัญต่อการบริหารบ้านเมือง เป็นกลไกของรัฐที่ใกล้ชิดกับพี่น้องประชาชนในหมู่บ้านมากที่สุด นอกจากภารกิจและหน้าที่ความรับผิดชอบในฐานะของฝ่ายปกครอง สังกัดกระทรวงมหาดไทย ที่ต้องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงภายในประเทศ เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ยังถือเป็นสถาบันที่มีจุดแข็งในด้านของมิติความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการปกครองและประชาชนที่มีมาอย่างยาวนาน เพราะนอกจากบทบาทการเป็นผู้นำของชุมชนแล้ว กำนันผู้ใหญ่บ้านยังเปรียบเหมือนเพื่อนบ้านญาติมิตรของคนในท้องถิ่น ความสัมพันธ์รูปแบบเช่นนี้ ทำให้ทุกคนยอมรับนับถือให้เกียรติกัน ซึ่งย่อมส่งผลดีต่อการบริหารปกครอง สรุป นับจากได้มีการทดลองจัดระเบียบการปกครองตำบล หมู่บ้าน เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2435 (ร.ศ. 111) มาถึงปัจจุบัน การกำเนิดขึ้นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะมีอายุครบ 121 ปี ในวันที่ 10 สิงหาคม พ.ศ. 2556 สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตำแหน่งหน้าที่ดังกล่าว ว่าการปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยนั้น เป็นรากฐานสำคัญของการปกครองระดับประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านก็เปรียบได้ตั้งผู้นำครอบครัวที่จะต้องเสริมสร้างความรักความสามัคคีของคนในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสงบสุขนั่นเอง และไม่เพียงหน้าที่บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้กับลูกบ้านแล้ว ผู้ดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะผู้นำชุมชน ยังจะต้องมุ่งมั่นในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง พัฒนาศักยภาพของชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเจริญก้าวหน้าของสัง

คมโลก เพื่อให้ประชาชนมีความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคมอย่างยั่งยืนสืบไป (ชวน ศิรินันท์พร 2556)

6.3 กำนัน คือ ผู้ป้องกัน, ผู้รักษา, ผู้ดูแล, ตำแหน่งพนักงานฝ่ายปกครองซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบล (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 123) การคัดเลือกกำนัน การออกจากตำแหน่งกำนัน และอำนาจหน้าที่ของกำนัน (คูภาคผนวก ก)

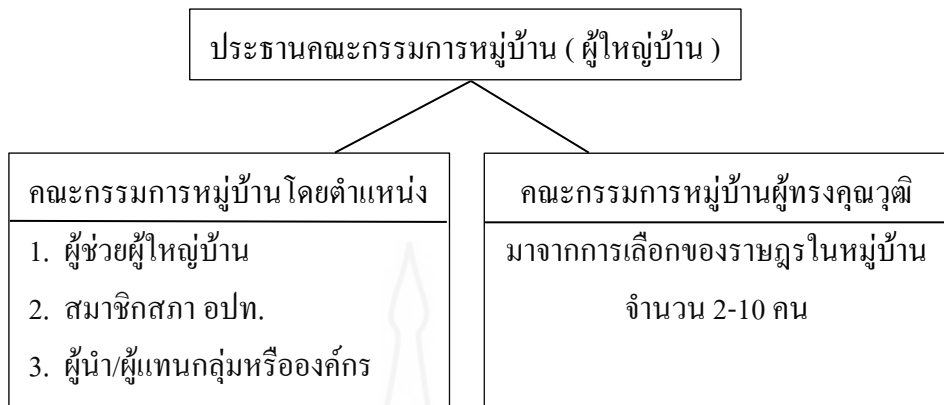
6.4 ผู้ใหญ่บ้าน คือ ตำแหน่งผู้ปกครองท้องถิ่น ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้าน (ราชบัณฑิตยสถาน 2554: 786) การเลือกผู้ใหญ่บ้าน คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน การพ้นจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน และอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน (คูภาคผนวก ก)

สรุปแล้ว ตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน นอกจากจะมีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 อันเป็นกฎหมายหลักแล้ว ก็ยังมีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับอื่นๆ อีกหลายฉบับ ที่ได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ความรับผิดชอบของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาเฉพาะบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำเพาะ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครองราษฎร ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว เน้นศึกษาเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลเท่านั้น

7. คณะกรรมการหมู่บ้าน

7.1 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

หมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้าน โดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน

ภาพที่ 2.2 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

ที่มา: ส่วนพัฒนาและส่งเสริมการบริหารงานท้องถิ่น สำนักบริหารการปกครองท้องถิ่น กรมการปกครอง

7.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการ จัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน โดยมีคณะทำงานด้านต่างๆคอยช่วยเหลือการปฏิบัติงานและมีหน้าที่ ได้แก่

1) *คณะทำงานด้านอำนวยการ* มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดการประชุม การรับจ่าย การเก็บรักษาเงิน และทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่างๆ การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการ ในรอบปี และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2) *คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย* มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย

3) *คณะกรรมการด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน* มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะกรรมการด้านต่างๆ เพื่อดำเนินการ หรือเสนอของงบประมาณจากภายนอก การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่างๆของหมู่บ้าน การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4) *คณะกรรมการด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ* มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการค้าและการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมายเพื่อดำเนินการ

5) *คณะกรรมการด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข* มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้านและการสงเคราะห์ ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข และงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

6) *คณะกรรมการด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม* มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน และงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

7.3 มติ ครม. ให้ กม. เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนภารกิจ/กิจกรรมในพื้นที่หมู่บ้านของทุกหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง (มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2552) ดังนี้

1. ให้ทุกส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ พิจารณามอบภารกิจตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวง และภารกิจที่ต้องดำเนินการในหมู่บ้านให้คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมาย

2. ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ องค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ที่มีภารกิจหน้าที่ในเรื่องเดียวกัน ตามที่กฎหมายกำหนด

3. ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณากำหนดกรอบแนวทาง แผนงานหรือโครงการที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4. ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและนำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำเป็นข้อมูลในการจัดทำคำขอของงบประมาณของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5. ให้สำนักงานประมาณจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี เป็นค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามหลักเกณฑ์ที่กรมบัญชีกลางให้ความเห็นชอบ
6. ให้กระทรวงการคลังพิจารณากำหนดระเบียบ แนวทาง ขั้นตอนการจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้ อย่างมีประสิทธิภาพ
7. ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) พิจารณากำหนดตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการใช้และการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ส่วนราชการนำไปเป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ
8. ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง พิจารณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านเมื่อได้รับการร้องขอ

7.4 การขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประจำปีงบประมาณ 2555 ของกระทรวงมหาดไทย (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0310.3/ว 4209 ลงวันที่ 7 ตุลาคม 2554) ดังนี้

1. ในระดับหมู่บ้านให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลไกในการบริหาร และพัฒนาหมู่บ้าน โดยหน่วยงานที่จะลงไปดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน ต้องแจ้งและประสานการดำเนินการกับคณะกรรมการหมู่บ้าน
2. งบประมาณที่จัดสรรเพื่อพัฒนาหมู่บ้านจะต้องมอบให้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นองค์กรหลักในการดำเนินการ หรือร่วมดำเนินการ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน
3. แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องมีการ/กิจกรรมจากแผนพัฒนาหมู่บ้านบรรจุไว้เรียงลำดับตามความสำคัญและศักยภาพขององค์กรนั้นๆ
4. ในระดับอำเภอควรมีการกำหนดตัวชี้วัด เพื่อประเมินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนอง โครงการ/กิจกรรมตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน
5. สนับสนุนให้ทุกหมู่บ้านจัดทำกฎหมู่บ้านโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นระเบียบ/กติกาการอยู่ร่วมกัน และการจัดการตนเองของหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน
6. การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้าน

บ้านใช้ประโยชน์จากกองทุนดังกล่าวในการทำงานให้เกิดความคล่องตัว รวมทั้ง สามารถสนับสนุน ด้านสวัสดิการและกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่นๆของหมู่บ้าน

8. ข้อมูลพื้นฐานการเมืองของอำเภอประจันตคาม

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านกับ ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น: กรณีศึกษาอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเมืองของอำเภอประจันตคาม จึงสามารถประมวลออกมาเป็นหัวข้อได้ ดังต่อไปนี้

8.1 สาขาพรรคการเมืองที่มีอยู่ในอำเภอประจันตคาม

มีสาขาของพรรคการเมือง ตั้งอยู่ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จำนวน 4 พรรค ได้แก่ (ข้อมูลปี พ.ศ. 2554)

1. พรรคภูมิใจไทย
2. พรรคชาติไทยพัฒนา
3. พรรคประชาธิปัตย์
4. พรรคเพื่อไทย

8.2 ฐานเสียงของพรรคการเมืองที่มีอยู่ในอำเภอประจันตคาม

ผู้วิจัยพบว่า ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีฐานเสียงของพรรคการเมืองที่เด่น จำนวน 4 พรรค ดังนี้

1. พรรคภูมิใจไทย มีฐานเสียงมากอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1-3
2. พรรคชาติไทยพัฒนา มีฐานเสียงมากอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 2 และมีฐานเสียงปานกลาง อยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และ 3
3. พรรคประชาธิปัตย์ มีฐานเสียงปานกลางอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1-3
4. พรรคเพื่อไทย มีฐานเสียงปานกลางอยู่ในเขตเลือกตั้งที่ 1 และมีฐานเสียงน้อยอยู่ในเขต 2-3

หมายเหตุ การเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 จังหวัดปราจีนบุรี มีเขตการเมืองตั้ง 3 เขต ได้แก่ เขตเลือกตั้งที่ 1: อำเภอเมืองปราจีนบุรี, อำเภอบ้านสร้าง และอำเภอศรีมโหสถ เขตเลือกตั้งที่ 2: อำเภอศรีมหาโพธิ, อำเภอประจันตคาม และอำเภอกบินทร์บุรี (เฉพาะ ตำบลลาดตะเคียน ตำบลหาดนางแก้ว ตำบลวังดาล ตำบลนนทรีย์ และตำบลนาแวม) เขตเลือกตั้งที่ 3: อำเภอนาดีและอำเภอกบินทร์บุรี (ยกเว้น ตำบลลาดตะเคียน ตำบลหาดนางแก้ว ตำบลวังดาล ตำบลนนทรีย์ และตำบลนาแวม)

8.3 ตระกูลการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด

จากการศึกษาวิจัย พบว่าในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีตระกูลการเมือง ที่ได้รับเลือกตั้งมากที่สุด จำนวน 2 ตระกูล ได้แก่ (ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดปราจีนบุรี)

8.3.1 ตระกูลภุมมะกาญจนะ

1) นายสมาน ภุมมะกาญจนะ พ.ศ. 2522, 2526, 2531, 2535, 2538, 2539 และ 2544

2) นายวรวิทย์ ภุมมะกาญจนะ พ.ศ. 2544

3) นายชยุต ภุมมะกาญจนะ พ.ศ. 2544, 2550 และ 2554

8.3.2 ตระกูลวิลาวัลย์

1) นายสุนทร วิลาวัลย์ พ.ศ. 2526, 2529, 2535, 2538, 2539, 2544 และ 2550

2) นางกนกวรรณ วิลาวัลย์ พ.ศ. 2548

3) นายอำนาจ วิลาวัลย์ พ.ศ. 2550, 2553 และ 2554

8.4 ข้อมูลการเลือกตั้ง

จากการศึกษาวิจัย พบว่าจำนวนหน่วยเลือกตั้ง และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีดังนี้

8.4.1 จำนวนหน่วยเลือกตั้ง ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีหน่วยเลือกตั้งทั้งหมด 112 หน่วย (มีเขตการเลือกตั้งเดียว)

8.4.2 จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมด 39,068 คน

8.4.3 ผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา ผู้วิจัยพบว่า อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี มีผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา ดังนี้

1) ผลการเลือกตั้ง ส.ส. แทนตำแหน่งที่ว่าง เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2553 เฉพาะหน่วยเลือกตั้ง ภายในอำเภอประจันตคาม ผู้ชนะเลือกตั้ง คือ นายอำนาจ วิลาวัลย์ พรรคภูมิใจไทย

2) ผลการเลือกตั้ง ส.ส. ทัวไป แบบแบ่งเขต เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2554 เฉพาะหน่วยเลือกตั้ง ภายในอำเภอประจันตคาม ผู้ชนะการเลือกตั้ง คือ นายชยุต ภุมมะกาญจนะ พรรคชาติไทยพัฒนา

จากข้อมูลดังกล่าว เห็นได้ว่าประชาชนในอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี นิยมเลือกนักการเมืองจาก 2 ตระกูล ซึ่งหมุนเวียนผลัดเปลี่ยนกันชนะเลือกตั้งมาหลายสมัย และประชาชนนิยมเลือกตัวบุคคล มากกว่านิยมเลือกพรรคการเมือง เนื่องจากตามประวัติแล้ว ตระกูลที่ได้รับความนิยมนั้น เคยย้ายพรรคมาแล้วมากกว่า 2 พรรค แต่ก็สามารถชนะเลือกตั้งได้เกือบทุกครั้ง เพราะว่ามีฐานเสียงมาก และมีหัวหน้าที่เข้มแข็ง รวมถึงมีผลงานเป็นที่ชื่นชมของประชาชนในพื้นที่อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

1. รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบ “การวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research) เน้นตัว เลขทางสถิติ โดยการเข้าไปสัมภาษณ์เชิงลึก ในลักษณะเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

เพื่อให้สามารถค้นหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้เฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 13 คน ซึ่งทุกคนล้วนทำงานอยู่ที่องค์การบริหารส่วนตำบล จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่ (ดูภาพที่ 3.3)

- 1) นายธวัชชัย ม่วงทอง นายอำเภอ
- 2) น.ส.ธัญญานันท์ มานะเสน ปลัดอำเภอประจำตำบล
- 3) จ.ส.อ.เผด็จ จำเพ็ง ท้องถิ่นอำเภอ
- 4) นายณัฐพล เดชสุภา นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลประจันตคาม
- 5) นายไพรวลัย เมืองพุทธา นายกองกิจการบริหารส่วนตำบลบ้านหอย
- 6) นายสนธิท กุลธรรม กำนันในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะลอย
- 7) นายถาวร ผาสุก กำนันในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลดงบัง
- 8) นายประคิษฐ์ คำวิชัย กำนันในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบุฝ้าย
- 9) นายดวง เจริญศิลป์ ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแก้ว
- 10) นายอัมรินทร์ เรียนศรี ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลหนองแสง

11) นายภูมิศักดิ์ บุญธรรม	ผู้ใหญ่วัยบ้านในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลคำโตนด
12) นายพิเชษฐ์ ปิ่นเกิด	ปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหารโรงเรียนของรัฐ)
13) นายบุญยั้ง จันทาทอ	ปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหารโรงเรียนของเอกชน)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อสนับสนุนกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่จะนำมาวิเคราะห์หาคำตอบ ในวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ (Interview) ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะเป็นรูปแบบเดียวกันทั้งหมด และก่อนที่จะนำแบบสัมภาษณ์ไปใช้ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 3 คน ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก แล้วนำกลับมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาหลักพิจารณา จากนั้นได้ทำตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก คือเสนอขอความเห็นชอบในเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ดังกล่าว ต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช จำนวน 4 ท่าน เพื่อให้พิจารณาเครื่องมือวิจัยเสียก่อน ภายหลังจากผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาเครื่องมือวิจัย ครบ 4 ท่านแล้ว จึงได้ติดต่อประสานงานล่วงหน้ากับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เมื่อได้รับอนุญาต จึงเดินทางไปทำการสัมภาษณ์ ในระหว่างสัมภาษณ์ จะมีการใช้เครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียงด้วย

3.1 ลักษณะของเครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์ โดยมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) มากกว่าปลายปิด (Closed-End Questions) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ (ดูภาคผนวก ง)

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง มี 7 ข้อ คือ

1. ตำแหน่ง
2. อายุ
3. เพศ
4. ระดับการศึกษา
5. อาชีพ
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
7. จำนวนปีที่ทำงานในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง มี 3 ข้อใหญ่ ในแต่ละข้อใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 ข้อย่อย ดังนี้

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

- 1.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

- 2.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

- 3.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3.2 รูปแบบของการใช้เครื่องมือ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) และเป็นการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า พร้อมกับการสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่าง แบบไม่มีส่วนร่วม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยจำแนกการเก็บตามแหล่งที่มา ดังนี้

4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 13 คน ทุกคนล้วนทำงานอยู่ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี เน้นการสนทนาแบบไม่เป็นทางการ ไม่เน้นการเก็บข้อมูลที่เป็นตัวเลข พร้อมกับสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่างด้วย ก่อนจะออกเก็บข้อมูลได้ประสานงานกับสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษาเก็บข้อมูล ขณะเก็บข้อมูลได้ใช้เครื่องบันทึกภาพและเสียง จากนั้นก็นำมาถอดคำสัมภาษณ์ออกเป็นอักษรอีกครั้ง เพื่อตรวจสอบ แยกแยะ และตรวจทานก่อนที่จะนำไปวิเคราะห์

4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิ รัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติ เอกสารกระทรวงมหาดไทย เอกสารจังหวัดปราจีนบุรี ตำราวิชาการทางรัฐศาสตร์ ผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ และแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลที่รวบรวมจาก Internet แล้วนำมาประมวล เพื่อใช้ประกอบการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ก่อนทำการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่รวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาจัดระเบียบ พร้อมแยกแยะให้เป็นหมวดหมู่ โดยทำการตรวจสอบและเลือกสรรเนื้อหาที่เกี่ยวข้องไว้ ตัดเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวข้องออก มีการจัดเป็นกลุ่มข้อมูล เรียงลำดับ เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ และสอดคล้องกับกรอบแนวความคิด ตลอดจนสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์อย่างเป็นเหตุเป็นผล และเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อค้นหาคำตอบของการวิจัยได้ถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์ และสามารถนำไปสู่การสรุปผลของการวิจัยได้

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี” ในบทที่ 4 ผู้วิจัยได้จัดระเบียบกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่าง ออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้ (ดูตารางที่ 4.1)

- 1) กลุ่มปกครอง จำนวน 2 คน ได้แก่ นายอำเภอ, ปลัดอำเภอประจำตำบล
- 2) กลุ่มท้องถิ่น จำนวน 3 คน ได้แก่ ท้องถิ่นอำเภอ 1 คน, นายก อบต. 2 คน
- 3) กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 6 คน ได้แก่ กำนัน 3 คน, ผู้ใหญ่บ้าน 3 คน
- 4) กลุ่มประชาชน จำนวน 2 คน ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านในพื้นที่ อบต.

ตารางที่ 4.1 กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นกลุ่ม

กลุ่มตัวอย่างจำแนกเป็นกลุ่ม	จำนวน	ตำแหน่ง	ชื่อ - นามสกุล
1 กลุ่มปกครอง	2 คน	นายอำเภอ	นายวัฒนชัย ม่วงทอง
		ปลัดอำเภอประจำตำบล	น.ส. ธัญญนันท์ มานะเสน
2 กลุ่มท้องถิ่น	3 คน	ท้องถิ่นอำเภอ	จ.ส.อ. เสด็จ ขำเพ็ง
		นายก อบต.	นายรัฐพล เดชสุภา
			นายไพวัลย์ เมืองพุทธา
3 กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน	6 คน	กำนัน	นายสนิท กุลธรรม
			นายถาวร ผาสุก
			นายประดิษฐ์ คำวิชัย
		ผู้ใหญ่บ้าน	นายดวง เจริญศิลป์
			นายอัมรินทร์ เรือนศรี
4 กลุ่มประชาชน	2 คน	ประชาชนชาวบ้าน	นายภูมิศักดิ์ บุญธรรม
			นายพิเชษฐ์ ปิ่นเกิด
			นายบุญอึ้ง จันทาทอ
รวม	13 คน		

เมื่อจำแนกกลุ่มตัวอย่างแล้ว ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ห้บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

ตอนที่ 1 ข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

ในข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะที่สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัย สำหรับความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 3 หัวข้อใหญ่ และแต่ละหัวข้อใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

1.1 ด้านการปกครองราษฎร

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ดูตารางที่ 4.2-4.4)

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

2.1 ด้านการปกครองราษฎร

2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ดูตารางที่ 4.5-4.7)

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

3.1 ด้านการปกครองราษฎร

3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ดูตารางที่ 4.8-4.10)

ตารางที่ 4.2 สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง)

 ประเด็นสัมภาษณ์

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

1.1 ด้านการปกครองราษฎร

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ปกครองราษฎรภายในตำบล หมู่บ้าน เปรียบเหมือนกับเป็นพ่อบ้าน มีหน้าที่ปกครองดูแลคนในบ้าน ถ้าต้องการจะใช้จ่ายเงินเพื่อการใดๆ แต่ไม่มีเงินก็ต้องขอจากแม่บ้าน เช่น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้โครงการอะไรดีจะทำ แต่ไม่มีงบประมาณก็ต้องขอรับการสนับสนุนจาก อบต.”

(ธวัชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“เรื่องต่างๆจากตำบล หมู่บ้าน พยายามให้เป็นในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน นี่ก็คือลักษณะของการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น กล่าวคือ ต้องมีการประชุม การชี้แจง การขอความคิดเห็น ไม่ใช่มาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายเดียว ราษฎรทุกคนในตำบล หมู่บ้าน มีสิทธิที่จะบอกว่าเอาหรือไม่เอาโครงการนี้ ต้องยึดถือมติของราษฎรเป็นหลัก” (ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“อำเภอก็มีประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกเดือน เมื่อประชุมเสร็จ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ต้องไปประชุมราษฎรเพื่อเอาข้อราชการไปแจ้งราษฎร” (เผด็จ จำเริญ, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะของบประมาณอะไร ต้องมีการประชาคม หรือมีมติจากราษฎรเสียก่อน แล้วทำเป็นแผนหมู่บ้าน ถ้าไม่มี ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องพยายามไม่เป็นประธานกองทุนต่างๆ เพื่อป้องกันข้อครหา แต่เน้นให้ เป็นมติส่วนใหญ่ของราษฎร จึงถือว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“การที่จะปกครอง หรือจะพัฒนาตำบล หมู่บ้าน พยายามอย่าให้เป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. เท่านั้น ต้องให้ทุกฝ่ายมาช่วยกันทำงาน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยนั้น จะต้องทำให้ราษฎรเขาได้คิด ได้ออกความเห็นของเขา โดยไม่แบ่งว่าใครราษฎร ใครกำนัน ใครผู้ใหญ่บ้าน หรือใครเป็นท้องถิ่น”

(สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“เมื่อได้เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านแล้ว ไม่ว่าจะมาจากเลือกตั้งทางตรงหรือทางอ้อม ก็ต้องดูแลราษฎรทุกซอกทุกซอของราษฎร ถ้าเกิดปัญหาขึ้นก็ต้องใช้อำนาจหน้าที่เท่าที่มี แก้ไขปัญหาให้เขาผิดถูกว่ากันตามเนื้อผ้า โดยเฉพาะช่วงหลังจากการเลือกตั้งแล้ว มักจะเกิดความแตกแยก ก็พยายามทำความเข้าใจกับราษฎร ให้ยอมรับกติกาของประชาธิปไตย มีน้ำใจนักกีฬา หันมาร่วมมือกัน เพื่อนำความสามัคคีสู่ตำบลหมู่บ้าน ชัดแย้งหรือแตกแยกกันไปก็ไม่มีประโยชน์ ความเสียหายจะเกิดแก่กับส่วนรวม ที่ทำอยู่ก็เป็นเช่นนี้ ซึ่งราษฎรส่วนใหญ่เขาก็เชื่อฟัง”

(ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“เมื่อได้เป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านแล้ว ไม่ว่าจะมาจากเลือกตั้งทางตรงหรือทางอ้อม ก็ต้องดูแลสารทุกข์สุกดิบของราษฎร ถ้าเกิดปัญหาขึ้นก็ต้องใช้อำนาจหน้าที่เท่าที่มี แก่ไขปัญหาให้เขาผิดถูกว่ากันตามเนื้อผ้า โดยเฉพาะช่วงหลังจากการเลือกตั้งแล้ว มักจะเกิดความแตกแยก ก็พยายามทำความเข้าใจกับราษฎร ให้ยอมรับกติกาของประชาธิปไตย มีน้ำใจนักกีฬา หันมาร่วมมือกัน เพื่อนำความสามัคคีสู่ตำบลหมู่บ้าน ชัดแย้งหรือแตกแยกกันไปก็ไม่มีประโยชน์ ความเสียหายจะเกิดแก่กับส่วนรวม ที่ทำอยู่ก็เป็นเช่นนี้ ซึ่งราษฎรส่วนใหญ่เขาก็เชื่อฟัง”

(ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“เราก็จะมีการประชุมกัน เป็นประจำทุกเดือน มีการประชุม การประชาพิจารณ์ และมีการลงมติเกี่ยวกับโครงการต่างๆ เราเปิดโอกาสให้ราษฎรทุกคน ได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องตัวเองและเรื่องอื่นๆ เป็นการให้เขารู้ว่าเมื่อมาประชุม เขาก็มีโอกาส เขาก็มีสิทธิมีเสียงนะ ในการที่จะแสดงความคิดเห็นอะไรต่างๆ ทำนองนี้ เป็นผลดีต่อการปกครองราษฎรด้วย และกับการเสริมสร้างวิถีประชาธิปไตยอีกต่างหาก พุดง่าย ๆ ได้ทั้งงาน ได้ทั้งใจของราษฎร” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัจจุบันนี้กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ต่างก็ทำงานดูแลราษฎรแบบที่เรียกกันว่า บำบัดทุกข์บำรุงสุข สภาพของงานด้านนี้ ก็คือว่า ในพื้นที่ตำบล ตัวราษฎรมีเศรษฐกิจหลัก เศรษฐกิจรองอย่างไร เราก็ส่งเสริมกันไป ดูแลกันไป ให้อยู่ดีมีสุข พวกเราก็วางตัวเป็นกันเองกับราษฎร เป็นที่พึ่งของราษฎรให้ได้ ถ้าราษฎรมีปัญหาเรื่องไหนก็เข้ามาปรึกษาหารือกัน โดยนำปัญหานั้นเข้าที่ประชุม เพื่อพูดคุยกันแสดงความคิดเห็นด้วยกัน จนได้มติ มติใดสมควร ใส่งแผน ก็เอาลงไว้ มันก็เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างนี้แหละ”

(ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“ราษฎรเขาเดือดร้อนอะไร เกือบทุกเรื่อง ก็ต้องเข้าหากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะถูกจะผิดก็ตาม ช่วยได้ก็ช่วยทันที แต่ถ้าเป็นเรื่องนอกเหนือจากอำนาจหน้าที่ ก็ชี้แนะให้เขาไปว่า ควรไปปฏิสัมพันธ์กับส่วนไหนต่อไป” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

“ความน่าศรัทธาเชื่อถือ มีส่วนสำคัญ เช่น การเรียกประชุมราษฎร กรณีที่มีโครงการใหญ่ๆ เข้ามากระทบกับหมู่บ้านอย่างนี้ ต้องเชิญราษฎรให้เกินครึ่งของจำนวนครัวเรือน เพื่อให้ส่วนใหญ่ มีส่วนคิด ส่วนวิจารณ์กับโครงการที่จะเข้ามา ดังนั้น ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ใช่ชี้นำ แต่ดึงความคิดของราษฎรแต่ละคนออกมาให้มากที่สุดว่าโครงการมันมีผลกระทบไหม ได้ประโยชน์ หรือเสียผลประโยชน์อะไรมากกว่ากัน”

(ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“กรณีที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เรียกประชุมราษฎร นับว่าเป็นการดี เพราะว่าจะมีส่วนช่วยให้ลดข้อขัดแย้งทางสังคมลง วิธีนี้เป็น การปกครองราษฎรอีกจุดหนึ่ง และถือเป็นการส่งเสริมแนวทางที่ถูกต้อง ตามหลักการประชาธิปไตยด้วย” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“ถ้ามาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน แล้วทุ่มเทให้ความสนใจกับสารทุกข์สุกดิบของราษฎรอย่างเต็มที่ก็น่าชื่นชม มีอะไร ก็เรียกประชุม กม. ให้เขาร่วมตัดสินใจปัญหาด้วย นั่นแหละดี” (นายบุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.2 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

- 1) เรื่องต่างๆจากตำบล หมู่บ้าน ปัจจุบันนี้ เป็นไปในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน นี่คือนักขะของการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น กล่าวคือ ต้องมีการประชุม การชี้แจง การขอความคิดเห็น ไม่ใช่มาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ซึ่งราษฎรทุกคนในตำบล หมู่บ้าน มีสิทธิ์แสดงความคิดเห็น โดยจะเห็นด้วย หรือคัดค้านก็ได้ ทั้งนี้ ต้องยึดถือมติของราษฎรเป็นหลัก
- 2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ถ้าจะของบประมาณเพื่อการใดๆ ต้องมีการทำประชาคม หรือมีมติจากราษฎรเสียก่อน แล้วจึงทำเป็นแผนหมู่บ้านได้ ถ้าไม่มีการทำประชาคม หรือมีมติจากราษฎร ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล
- 3) ในปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ต่างก็ทำงานดูแลราษฎรแบบที่เรียกกันว่า บำบัดทุกข์ บำรุงสุข สภาพของงานด้านนี้ ก็คือว่าในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ราษฎรมีเศรษฐกิจหลัก มีเศรษฐกิจรองอย่างไร ก็จะดูแลส่งเสริมให้ราษฎรอยู่ดีมีสุข กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะวางตัวเป็นกันเอง และเป็นที่พักของราษฎร ถ้าราษฎรมีปัญหาที่ต้องการปรึกษาหารือกัน ก็นำปัญหานั้นเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยกัน จนได้มติ มติใดสมควรไต่ลงแผนก็เอาลงไว้ ลักษณะเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นบทบาทที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น
- 4) กรณีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เรียกประชุมราษฎรหรือประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน นับว่าเป็นการดี เพราะว่าจะมีส่วนช่วยให้ลดข้อขัดแย้งทางสังคมลง วิธีนี้เป็นการปกครองราษฎรอีกจุดหนึ่ง และถือเป็นการส่งเสริมแนวทางที่ถูกต้อง ตามหลักการประชาธิปไตยด้วย

ตารางที่ 4.3 สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง)

 ประเด็นสัมภาษณ์

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

 ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่นี้ตามกฎหมาย และตามที่ราษฎรให้การยอมรับในบทบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีอำนาจในการตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่นี้ ส่วน อบต. รับผิดชอบสนับสนุนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมัน เป็นต้น การที่สนับสนุนเช่นนี้ ได้มีการพูดคุยโดยใช้เหตุใช้ผลกันในที่ประชุม” (วัฒนชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“งานด้านนี้ ปัจจุบันใช้รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) มีประธาน รองประธาน และฝ่ายต่างๆ โดยเฉพาะมีฝ่ายรักษาความสงบเรียบร้อย (ฟรส.) ก็จะต้องเข้าประชุม แล้วประชาคมคัดเลือกว่าใครจะเป็นประธาน สำหรับฟรส. มีหน้าที่ที่คอยรักษาความสงบ คอยตรวจตราในหมู่บ้าน เช่น เรื่องปัญหาเสพติด เขาจะจัดเวรยามกันเลยว่าวันนี้จะไปตั้งจุดตรวจ โดยขอกำลังทางอำเภอ ทางตำรวจ ร่วมกันตั้งจุดตรวจ เพื่อคัดกรอง คือตรวจปัสสาวะ แม้จะเป็นบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แต่ก็ไม่สามารถจัดการ โดยลำพังได้ มันเป็นเรื่องของคณะกรรมการที่เขาจะตั้ง มันเป็นแผนที่เขียนไว้ในแผนหมู่บ้านแล้ว ว่าจะมีการจัดตั้งที่ชุด งบประมาณก็มาจาก อบต.” (ธัญญา นันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

 ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“อบต. จะทำอะไรก็ต้องเชิญกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไป และกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอยากทำอะไร ก็ต้องขอความร่วมมือจาก อบต. เช่น การจัดคนมาเข้าเวรยาม เพื่อตรวจตรา เป็นต้น” (เผด็จ จำเริญ, สัมภาษณ์ 2557)

“การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทโดยตรงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีมานานแล้ว แต่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่สามารถทำทุกเรื่องได้หรอก ต้องขอรับการสนับสนุนจาก อบต. เช่น อปพร. ที่เป็นหน่วยงานของ อบต. ก็มาช่วยทำงานด้วยกัน บางครั้งก็ขอกำลังจากทางอำเภอ ทางตำรวจ เพื่อร่วมกันตั้งจุดตรวจ ทำการคัดกรอง ตรวจปัสสาวะ หาผู้มีสารเสพเสพติดในร่างกาย และบางครั้งก็มีราษฎร ที่มีจิตอาสา ร่วมบริจาค ค่ากาแฟ ค่าไฟฟ้า หรือเข้าร่วมตรวจตรา เปลี่ยนกันมาอยู่เวรยาม ดูแลป้องกันภัยในยามกลางคืนก็มี ซึ่งขณะทำงาน ก็มีการพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องทั่วไป เรื่องการเมือง และเรื่องอื่นๆด้วย”

(นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“เราจะจัดให้มีการตั้งด่านตรวจ แล้วจะมีการออกตรวจร่วมกับ อบต. ดูแลความปลอดภัยและเรื่องยาเสพติด ก็มีการออกตรวจตอนกลางคืนภายในหมู่บ้าน โดยมีผู้ใหญ่บ้านกับ อปพร. ร่วมกันทำงานดูแลราษฎรในพื้นที่ บางโอกาสก็จะร่วมมือกับทางผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบล เพื่อตรวจหาสารเสพติด นอกจากนี้ เรายังดูแลเรื่องการลักเล็กขโมยน้อย ป้องกันภัยโจรต่างๆ ให้ลดลง มีการบูรณาการงานกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและ อปพร. ของ อบต. เพื่อที่จะทำให้หมู่บ้าน ตำบล ไม่มีเหตุอันไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น ถือว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นไปด้วย เพราะว่ามีการทำงานร่วมกัน และประชุมออกความคิดเห็นกันก่อนที่จะลงมือปฏิบัติ” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“ในเดือนหนึ่งๆ ท้องที่กับท้องถิ่น จะร่วมประชุม เพื่อแก้ไขปัญหาที่มันเกิดขึ้นในตำบล โดยเฉพาะการรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ มันต้องมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นหลักนะ ส่วน อบต. เป็นตัวช่วยเสริม เช่น การตั้งด่านเพื่อตรวจตรา ทาง อบต.ต้องเข้ามาสนับสนุน เพราะเรื่องงบประมาณ ฝ่ายกำนันกับผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบหรอก หากจะมีการตรวจเวรยาม เพื่อป้องกันยาเสพติด ป้องกันอาชญากรรม ก็จะขอความอนุเคราะห์จาก อบต. ให้เขาจัดอุปกรณ์การกักด่าน ไฟฟ้าให้แสงสว่าง น้ำดื่ม เป็นต้น เมื่อกำนันผู้ใหญ่บ้านขอ ทาง อบต. ก็นำมาสนับสนุน” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“เราใช้กลไกเท่าที่มี เท่าที่ขอบเขตอำนาจไปถึง มีการร่วมมือกันกับ อบต. ประชุมหารือกัน ลงมติร่วมกัน ทำให้สิ่งที่ไม่ดีเลวร้าย ที่ไม่คาดคิดมันไม่เกิดขึ้น” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“การดำเนินงานด้านนี้ทำในรูป กม. โดยราษฎรหมุนเวียนกันมาเข้าอยู่เวรยาม ดูแลหมู่บ้านในเวลากลางคืน ตรวจตรา ป้องกันภัย มีการพูดคุยในหมู่ราษฎรเรื่องทั่วไป เรื่องการเมือง และเรื่องอื่นๆ เราจัดพบปะกันแบบนี้ เดือนละ 3-4 ครั้ง เพื่อปรึกษาหารือกัน สำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น เราที่ร่วมมือกับทาง อบต. โดยกำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวหลัก ฝ่ายท้องถิ่นให้การสนับสนุน” (ประดิษฐ์ คำวิช, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ร่วมกับราษฎรที่มีจิตอาสาบ้าง ฝ่าย อบต.บ้าง ทำงานช่วยกันในเรื่องนี้ ซึ่งเมื่อราษฎรเห็นว่าการที่เราทำ สร้างความปลอดภัยสำหรับเขา เป็นประโยชน์กับเขา เขาให้การสนับสนุน บริจาคค่ากาแฟ ค่าไฟฟ้า หรือบางครั้งก็เข้าร่วมตรวจตรากับเราก็มี จากผลที่ได้ ทำให้เกิดการร่วมมือกัน สามัคคีกัน ทำเพื่อเป้าหมายความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ จึงช่วยกันเสียสละเวลาดูแลร่วมกันในเรื่องนี้ ถือเป็นการเสริมสร้างประชา ชิปไทยไปในตัว” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“การรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ หากจะมีการตั้งด่าน จัดเวรยาม หรือออกตรวจ ก็จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่าย อบต.มาช่วยเสริม บางครั้งก็จะร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เพื่อจะสนธิกำลังทำการจับโจรผู้ร้าย พวกลักขโมย และตรวจหาสารเสพติด ที่ อบต.ช่วยเสริม คือจัด อุปกรณ์ มาช่วยดูแล จัดหาอุปกรณ์การตั้งด่าน ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำดื่ม และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในพื้นที่ก่อน ทั้งนี้ เพื่อขอความคิดเห็นว่าจะ ตั้งด่านที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เวลาใด มีใครรับผิดชอบบ้าง โดยให้ทางราษฎรได้เสนอ ได้ซักถามกันในที่ประชุม แล้วตกลงร่วมกัน ก่อนปฏิบัติงานจริง” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

“งานนี้เราจะมีคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) และ อบต. โดยนำปัญหาเข้ามาถกในที่ประชุม ลงมติกันในที่ประชุมเป็นประจำทุกๆเดือน เราอาศัย กม.นี้แหละ ดูแลเรื่องความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน ตำบล ราษฎรพูดคุยง่าย พูดกันรู้เรื่อง เมื่อมีมติแล้ว ก็ปฏิบัติตามมติกันไป ปัญหาเรื่องทะเลาะขัดแย้ง ไม่ค่อยมี ถ้ามี ก็จะคุยกันในที่ประชุมก่อนเสมอ” (ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“กรณีมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เข้ามาในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศเสียงตามสาย ว่าตอนนี้ทางผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กม. และ อบต. จะมีการประชุมขอความคิดเห็นกัน ที่จะมีการจัดตั้งสายตรวจ เพื่อตกลงกันว่าหมู่บ้านฝั่งโน้นหรือฝั่งนี้กลางคืนอยู่เวรยามตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง แล้วใครจะออกมาปฏิบัติหน้าที่บ้าง การนำเข้าที่ประชุมก่อน โดยให้ราษฎรได้ใช้สิทธิ์ออกเสียง ได้เสนอ ได้คัดค้าน แล้วลงมติว่า โชนนี้คืนนี้ โชนโน้นคืนต่อไป แต่ละโชนจะมากี่คน เป็นการซักถามกันในที่ประชุม ก่อนที่จะปฏิบัติงานจริง ถือว่าเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างชัดเจนแล้ว” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“ที่ผ่านมา เขาจัดให้มีการตั้งด่านตรวจตราในตอนกลางคืน มีจัดเวรยาม งานนี้จะทำกันในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านนะ เท่าที่เห็นอยู่ มีการประชุมตั้งกรรมการทำงานหน้าที่ต่างๆด้วย”

(บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.3 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ดังนี้

1) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่นี้ตามกฎหมาย และตามที่ราษฎรให้การยอมรับในบทบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีอำนาจในการตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่นี้ ส่วนองค์การบริหารส่วนตำบลรับผิดชอบสนับสนุนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ยุทธรณ์ปัจจัยต่างๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมัน เป็นต้น การที่สนับสนุนเช่นนี้ ได้มีการพูดคุยโดยใช้เหตุใช้ผลกันในที่ประชุม โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตย ยึดถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ

2) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทโดยตรงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีมานานแล้ว แต่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถทำทุกเรื่องได้ บางเรื่องต้องขอรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล เช่น อปพร.ที่เป็นหน่วยงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ก็ขอมาช่วยทำงาน บางครั้งก็ขอกำลังจากทางอำเภอ ทางตำรวจ เพื่อร่วมกันตั้งจุดตรวจ ทำการคัดกรอง ตรวจปัสสาวะหาผู้มีสารเสพติดในร่างกาย และบางทีก็มีราษฎรที่เป็นจิตอาสาสามารถบริจาคค่ากาแฟ ค่าไฟฟ้า หรือเข้าร่วมตรวจตรา เปลี่ยนกันมาอยู่เวรยาม ดูแลป้องกันภัยในยามกลางคืน ซึ่งระหว่างทำงาน ก็มีการสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ในเรื่องทั่วไป เรื่องการเมือง และเรื่องอื่นๆด้วย

3) การรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ หากจะมีการตั้งด่าน จัดเวรยาม หรือออกตรวจ ก็จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่ายองค์การบริหารส่วนตำบลมาช่วยเสริม บางครั้งก็จะร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เพื่อสนธิกำลังทำการจับโจรผู้ร้าย พวกลักขโมย และตรวจหาสารเสพติด การที่มีองค์การบริหารส่วนตำบลมาช่วยเสริม คือจัดชุดอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) มาช่วยดูแล จัดหาอุปกรณ์การตั้งด่าน ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำดื่ม และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในพื้นที่ก่อน ทั้งนี้ เพื่อขอความคิดเห็นว่าจะตั้งด่านที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร มิให้ใครรับผิดชอบบ้าง โดยให้ทางราษฎรได้เสนอ ได้ซักถามกันในที่ประชุม แล้วตกลงร่วมกัน ก่อนปฏิบัติงานจริง ซึ่งตามที่กล่าวมานี้ ถือว่ามีผลเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว

4) กรณีมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เข้ามาในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศเสียงตามสาย ว่าตอนนี้ ทางผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีการประชุมขอความคิดเห็นกัน เรื่องจะมีการจัดตั้งสายตรวจ เพื่อตกลงกันว่าหมู่บ้านฝึงโน้นหรือฝึงนี้ กลางคืนอยู่เวรยามตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง แล้วใครจะออกมาปฏิบัติหน้าที่บ้าง การนำเข้าที่ประชุมก่อน โดยให้ราษฎรได้ใช้สิทธิ์ออกเสียง ได้เสนอ ได้คัดค้าน แล้วลงมติว่า โชนนี้คืนนี้ โชนโน้นคืนต่อไป แต่ละโชนจะมากี่คน โดยซักถามกันในที่ประชุม ก่อนที่จะปฏิบัติงานจริง ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างชัดเจน

ตารางที่ 4.4 สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

ประเด็นสัมภาษณ์

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“เวลาท้องถิ่นจะทำอะไร หรือจะมีการประชามชเกี่ยวกับแผนปี 58 ท้องถิ่นต้องแจ้งมาที่ผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่เรียกประชุมให้เขา แต่ไม่ได้ไปทำหน้าที่เป็นประธานประชามช เพียงแต่เรียกประชุมราษฎร สมมุติว่าให้ทำประชามชเกี่ยวกับเรื่องจัดทำแผน พอเรียกประชุมแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ราษฎรจะเลือกใคร เป็นกรรมการ เลือกกันตรงนั้นเลย นี่ก็คือส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการที่จะทำอะไร เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุน SML เรื่องอะไรต่างๆปัจจุบันนี้ ต้องมีราษฎรเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำงานในเรื่องนั้นๆ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่แค่การเรียกประชุม จากนั้นน่าจะประชุมเรื่องไรว່ไป บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ก็ตรงจุดนี้” (ชวีตเนชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“เมื่อมีการเลือกตั้ง ต้องมีการรณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งกันมากๆ เราก็ต้องอาศัยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เขาก็จะประชาสัมพันธ์ชี้แจงผลดี ผลเสียของการ ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ที่ผ่านมามีอำเภอประจันตคาม เราแก่นักประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ช่วยประชาสัมพันธ์เชิญชวนราษฎร ให้ออกมาใช้สิทธิลงคะแนน เขาก็ไปดำเนินการเลย พอถึงวันเลือกตั้ง มันก็ได้ตามเป้า ราษฎรค่อนข้างให้ความร่วมมือดี ก็ถือว่าเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมกับเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว” (ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เรื่องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองตามที่เห็น เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอาคนมาทำประชามช ประชาพิจารณ์ การรณรงค์เลือกตั้ง โดยท้องถิ่นร่วมด้วย เป็นต้น” (เผด็จ จำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

“ในการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็บอกอยู่นะ ว่าให้เลือกคนดี คนเสียสละและทำประโยชน์เพื่อตำบล เพื่อหมู่บ้านจริงๆ ก็จะไม่บอกราษฎรไม่ให้เลือกคนชั่วเสีย แต่นี่คือภาคทฤษฎี” (นัฐพล เฉลยสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้านสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครองกับราษฎร จัดให้มีการประชุมเป็นประจำ ทุกๆเดือน แล้วก็ให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัตำบล หมู่บ้าน เมื่อมีการเลือกตั้งต่างๆ จะเน้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิใช้เสียง เลือกคนดี หรือให้ราษฎรแจ้งข่าวว่ามีใครซื้อสิทธิซื้อเสียงไหม จุคดี ใครกระทำ” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“เมื่อมีการเลือกตั้ง เราก็สนับสนุนให้มีการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเลือกตั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติก็ตาม เราต้องทำตามวิธระบอบประชาธิปไตย ซึ่งต้องส่งเสริมการใช้สิทธิใช้เสียงของราษฎรอยู่แล้ว” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“กรณีมีการเลือกตั้งทุกครั้ง ทุกระดับ เมื่อทางอำเภอจะต้องการให้มีสถิติของราษฎรที่ใช้สิทธิเลือกตั้งให้มาก ก็ได้ประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้การบอกกล่าวหรือเชิญชวนราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบให้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกัน พร้อมกับกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำไว้ให้อีกต่างหาก กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ดำเนินการบอกกล่าว เชิญชวนราษฎรให้ช่วยออก มาใช้สิทธิเลือกตั้งกันอย่างเต็มที่ ราษฎรก็ให้ความร่วมมือดี ซึ่งที่ผ่านมา พบว่าอำเภอประจันตคาม มีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งค่อนข้างมาก และก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางอำเภอกำหนดไว้ นี่คือบทบาทหนึ่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“เวลาประชุมกัน ก็แสดงความคิดเห็นหลากหลาย แล้วก็มาสรุปกันว่าเอาความคิดเห็นแบบไหน ถ้ามีความคิดแตกต่างกัน ก็มีการโหวต แล้วสิ่งที่โหวตชนะ ก็นำไปทำ” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“เมื่อมีการกิจกรรมขึ้นภายในตำบล หมู่บ้าน ทั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็จะร่วมมือกันกับ อบต. และก็มีบรรดาบริษัทห้างร้านเอกชน ที่เข้าร่วมทำกิจกรรมด้วย กล่าวคือ เป็นกิจกรรมสาธารณะ ให้ราษฎรได้ มาเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำด้วยกัน เช่น กิจกรรมโครงการต่างๆของชุมชน กิจกรรมส่งเสริมการปกครองระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น และในเวลาที่มีประชุมปรึกษาหารือกัน ก็จะมีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย แล้วก็มาสรุปว่าจะเอาความคิดเห็นแบบไหนดี หรือถ้ามีแนวความคิดเห็นที่แตกต่างกันมากๆ ก็จะให้มีการโหวตกัน หากความคิดเห็นใดโหวตชนะ ก็จะยึดถือปฏิบัติตามนั้น” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“ได้บอกยากับราษฎรเสมอว่า ยามเลือกตั้งก็ไปใช้สิทธิ ยามมีประชุมก็ร่วมแสดงความคิดเห็น ยามมีกิจกรรมก็ช่วยกันออกหัวคิด และออกแรงงานช่วยกัน เราส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแบบนี้” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“ผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่จะถูกให้ไปอบรมเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองอาสาประชาธิปไตย เพราะเราเป็นผู้นำ เราต้องเรียนรู้หลายๆอย่าง พอได้ความรู้มา เราก็จะถ่ายทอดความรู้นี้ให้กับคนในหมู่บ้าน เมื่อมีโอกาสไปพูดในงานบวช งานแต่ง ในโอกาสไปร่วมกิจกรรมต่างๆ ก็จะพูดให้เข้าใจในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตย ว่าเป็นหน้าที่ของทุกคน ทุกคนมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็น ดังนั้น เมื่อมีการเลือกตั้ง จะประกาศให้คนในหมู่บ้านออกมาใช้สิทธิ ให้มาใช้เสียงกัน เลือกคนดี ให้คิดเองว่าใครเหมาะสม ใครจะทำงานให้หมู่บ้านได้ ผู้ใหญ่บ้านส่วนมากจะเป็นกรรมการในการเลือกตั้ง ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น เมื่อมีการเลือกตั้ง ส.ส., นายก อบต., สมาชิก อบต. เราก็ต้องทำความเข้าใจกับราษฎร โดยผ่านเสียงตามสายว่าการเลือก ส.ส. นี้เลือกแบบไหน มี ส.ส.กี่คน ส.ส.มีหน้าที่อะไร ทำไมเราถึงจะต้องไปเลือก ส.ส. ถ้าเราไม่ไป เราจะเสียสิทธิอะไร ซึ่งเราต้องทำความเข้าใจกับราษฎร ให้เห็นว่ามันเป็นหน้าที่”

(ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“ก่อนการเลือกตั้งทุกครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับใด ที่พบเห็นจะมีการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย โดยผู้ใหญ่บ้านและสมาชิก อบต. ว่าให้ไปใช้สิทธิใช้เสียงอย่างไร อายุเท่าไรมีสิทธิ หลักฐานอะไรที่จะเตรียมไป ถ้าไม่ไปจะเกิดผลเสียอะไรบ้าง พบว่ามีการณรงค์โดยจัดขบวนรถแห่ จักรอวังประกาศในพื้นที่มี ขบวนพาเหรด โดยใช้เด็กนักเรียนจากสถานศึกษาในชุมชน แล้วก็ให้เด็กร่วมรณรงค์ถือป้าย ซึ่งเป็นการปู พื้นฐานให้เด็กด้วย ป้ายบอกข้อความว่าให้รู้จักสิทธิ รู้จักหน้าที่ของตัวเอง ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง ต้องไป เลือกตั้ง เป็นต้น” (พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“คราวจะมีเลือกตั้ง เห็นมีการรณรงค์ ดึงป้ายเชิญชวน มีรถประชาสัมพันธ์ให้ไปเลือกตั้ง ประกาศเตือนว่า เรื่องซื้อสิทธิขายเสียงเป็นสิ่งผิดกฎหมาย วันเลือกตั้งจริง กำนันและผู้ใหญ่บ้านก็กระตุ้นอีก ให้ราษฎรก็ ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันเยอะๆ ก็ได้ผลเหมือนกัน” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.4 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตาม ความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

1) เวลาท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล จะมีการประชาคมเกี่ยวกับแผนปี ก็ต้อง แจ้งมาที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะทำหน้าที่เรียกประชุมราษฎรให้แก่องค์การบริหาร ส่วนตำบล แต่ไม่ได้ไปทำหน้าที่เป็นประธานการประชุม เพียงแต่เรียกประชุมเท่านั้น ในวันประชุม จริงเป็นหน้าที่ของราษฎรจะเลือกใครเป็นกรรมการ นี่ก็บทบาทด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทาง การเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ก็ตรงจุดนี้

2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน เรื่องการเมือง การปกครองกับราษฎร จัด ให้มีการประชุมเป็นประจำทุกๆเดือน แล้วก็ให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ ตำบล หมู่บ้าน เมื่อมีการเลือกตั้งต่างๆ จะเน้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิใช้เสียง เลือกคนดี หรือ ให้ราษฎรแจ้งข่าวว่ามีการซื้อสิทธิซื้อเสียงไหม จุดใด ใครกระทำ เป็นต้น

3) กรณีมีการเลือกตั้งทุกครั้ง ทุกระดับ เมื่อทางอำเภอจะต้องการให้มีสถิติของราษฎร ที่มาใช้สิทธิเลือกตั้งให้มาก ก็ได้ประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้การบอกกล่าวหรือเชิญ ชวนราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบ ให้ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกัน พร้อมกับกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำไว้ให้ อีกต่างหาก กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ดำเนินการบอกกล่าว เชิญชวนราษฎรให้ช่วยออกมาใช้สิทธิ ลงคะแนนเลือกตั้งกันอย่างเต็มที่ ราษฎรก็ให้ความร่วมมือดี ซึ่งที่ผ่านมา พบว่า อำเภอประจันตคาม

มีจำนวนผู้มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งค่อนข้างมาก และก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางอำเภอกำหนดไว้ นี่คือ บทบาทหนึ่งด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น

4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีการนำพารายกร่วมรณรงค์สนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น ติดป้ายเชิญชวนให้ไปเลือกตั้ง ประกาศเสียงตามสาย เตือนเรื่องข้อสิทธิ์ขาดเสียงเป็นสิ่งผิดกฎหมาย และเมื่อถึงวันเลือกตั้งจริง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยกระตุ้นให้ราษฎรก็ออกมาใช้สิทธิ์ลงคะแนนให้มากที่สุด นี่ก็เป็นบทบาทหนึ่ง ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นเช่นกัน

ตารางที่ 4.5 ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

ประเด็นสัมภาษณ์

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

2.1 ด้านการปกครองราษฎร

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“ปัญหาอยู่ที่ตัวบุคคล คือ ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอง จะวางตัวอย่างไรในการปกครองราษฎร กฎหมายได้ให้อำนาจไว้อยู่แล้ว ราษฎรเชื่อฟังอยู่แล้ว แต่เมื่อมี อบต. เกิดขึ้นมา กำนันผู้ใหญ่บ้านจะปรับตัวปรับทัศนคติอย่างไร จะยืนอยู่ในสถานะไหน จะเล่นบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยจะไม่ลงไปเล่นบทบาทของ อบต. ได้หรือไม่ และความพยายามไม่รับเป็นประธานกองทุนต่างๆ จะทำได้อย่างไร เป็นต้น”

(ธวัชเน็ชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“เมื่อก่อนสังคมไทยอยู่กับอย่างญาติพี่น้อง มีอะไรก็คุยกันได้ จะไม่มีเรื่องร้องเรียนว่าผู้ใหญ่บ้านคนโน้นคนนี่ไม่ทำงาน ทุกวันนี้สังคมมันเปิดกว้าง ปริมาณคนเพิ่มขึ้น วิถีชีวิตคนเปลี่ยนไป ในเรื่องการปกครองราษฎรนั้น กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถที่จะทำให้คนเชื่อฟังได้มากเหมือนอดีต เริ่มจะทำงานยากขึ้น เดี่ยวนี้การที่จะเรียกรายากรออกมา ต้องมีของแจก มีเงินไปให้ ไม่งั้นไม่ออกมา คนที่ออกก็เป็นหน้าเดิมๆที่มีความรับผิดชอบ จนต้องมีการเขียนเป็นข้อบัญญัติของหมู่บ้าน ว่าถ้าใครไม่มาประชุมประจำเดือน 2 ครั้งติดต่อกัน จะไม่มีสิทธิ์กู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้าน และปัจจุบันจะมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อายุ 30-40 ปี ราษฎรที่อายุน้อยกว่าไม่ค่อยจะเกรงใจ ผู้ใหญ่บ้านอายุน้อยต้องพิสูจน์ตัวเองค่อนข้างเยอะ” (ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยมิใช่เป็นยอมรับที่แท้จริงจากรายกรส่วนใหญ่ คือได้มาจากการซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยฉันทานุมัติของราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกคน จะสามารถที่จะปกครองราษฎรได้ดี ฉะนั้น ที่มาของอำนาจนับเป็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทด้านนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ อบต. ณ ปัจจุบัน”

(เผด็จ จำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันผู้ใหญ่บ้าน มักคิดยึดคำสั่งจากนายอำเภอมากเกินไป การทำงานเพื่อชาวบ้าน ต้องยึดหยุ่นบ้าง ยึดมากบางทีก็เป็นอุปสรรค กำนัน ผู้ใหญ่บ้านส่วนมากเป็นคนรุ่นเก่า มีความรู้ไม่ทันสมัยกับการปกครองราษฎรยุคปัจจุบัน ไม่เข้าใจเทคโนโลยีสมัยใหม่ และไม่ยอมปรับตัว จึงมีโลกทัศน์แคบ ในการประชุมของทางอำเภอหรือวันมารับเงินเดือน มาพร้อม ครั้นพอเป็น อบต. จัดประชุมบ้าง ก็ไม่ค่อยให้ความร่วมมือสักเท่าไร แต่ไม่ได้หมายความว่าไม่ได้ให้ความร่วมมือเลยนะ โดยภาพรวมก็ยังโอเคอยู่”

(นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“ถ้าผู้ใหญ่บ้านรับข้อมูลมาไม่ครบถ้วน แล้วนำเข้าไปร่วมประชุม ผสมกับความรู้อาจเข้าไม่ถึง ยิ่งไปกันใหญ่นานไปราษฎรก็อาจจะเบื่อได้ ส่งผลให้บางครั้งที่เรียกประชุม ก็จะมีราษฎรออก มาไม่มากนัก แต่กรณี อบต. เรียกประชุม พบว่าออกมากันเยอะ เนื่องจาก อบต. จะให้ข้อมูลได้ครบถ้วน อยากได้อะไร อยากรู้อะไร ตอบราษฎรได้” (ไพโรจน์ เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“ปัญหาการปกครองส่วนใหญ่ มันจะมาจากคนต่างพื้นที่ ซึ่งมาเป็นเขย และไม่ย้ายทะเบียนบ้านมาด้วย แล้วมาก่อปัญหาในพื้นที่หมู่บ้านตำบลของเรา” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“การปกครองราษฎรที่ตึงเกินไป ก็จะทำให้ราษฎรที่ไม่เข้าใจ รับไม่ได้ เพราะว่าราษฎรบางคนยึดแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ยึดความสมหวังเป็นเป้าหมาย เห็นได้จาก เมื่อจบเลือกตั้ง ฝ่ายที่สมหวังก็พอใจ ฝ่ายที่ผิดหวังก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งเป็นคนละฝ่าย ทำให้เป็นปัญหาในการปกครอง ส่งผลให้บางครั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือใดๆ เกี่ยวกับงานปกครอง ที่มีส่วนเสริมสร้างประชาธิปไตย ภายในพื้นที่ อบต. จะถูกเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรฝ่ายที่ผิดหวังจากการเลือกตั้ง เขาจะให้ร่วมมือเฉพาะกับกลุ่มคนหรือบุคคลที่เขาให้การสนับสนุนเท่านั้น” (ถาวร ภาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“โดยส่วนใหญ่ ปัญหาด้านการปกครองราษฎร เท่าที่พบ มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาปากท้องของราษฎรกับเรื่องรายได้ไม่พอกับรายจ่าย” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“การปกครองราษฎร บางทีก็เจอคนดีบ้าง คนไม่ดีบ้าง ละครกันไป แต่คนดีมากกว่าคนไม่ดี ซึ่งที่ไม่ดีบางคนก็อาจหาเรื่องหรือกล่าวหากำนันและผู้ใหญ่บ้านได้ ว่าเป็นยังงั้นยังงี้ แต่ก็ไม่เป็นไร งานปกครองส่วนรวมเราจะยึดมติของคณะกรรมการหมู่บ้านไว้ก่อน ปลอดภัยเสมอ” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน
<p>“บางครั้งราษฎรบางคน เขาไม่ค่อยเข้าใจหรอก ว่าเราต้องการงานให้เขานั้นแหละ การที่จะทำโครงการอะไร ต้องมีงบประมาณ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีงบประมาณ ทำไม่ได้ จำเป็นต้องขอจาก อบต. ซึ่งก็ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ผสมกันไป” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)</p> <p>“การเลือกตั้งทุกครั้ง มีการใช้เงิน มีการเชียร์ มีการแบ่งแยกฝ่ายตลอด กำนันและผู้ใหญ่บ้านต่างก็วางตัวลำบากมาก ในด้านการปกครองราษฎร สำหรับช่วงเวลาดังกล่าว” (ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)</p>
ความเห็นของกลุ่มประชาชน
<p>“การเลือกผู้นำท้องถิ่น หรือการเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกือบทุกพื้นที่ จะเลือกแต่พรรคพวกตัวเอง หรือเครือข่ายตัวเอง งบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็จะพิจารณาให้แก่พวกตัวเองก่อน จึงเกิดอีกกลุ่มที่ไม่พอใจ มีความรู้สึกที่ขัดแย้งกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง มีงานใดๆเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มนี้จะไม่มาร่วมด้วย กล่าวคือ จะมีราษฎรบางส่วนที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะปกครองเขาไม่ได้ และกรณีเมื่อเครือข่ายผู้นำทำผิดกฎหมาย กลับไม่ถูกดำเนินการ แต่คนไม่ใช่เครือข่ายทำผิดกฎหมาย จะถูกดำเนินคดี เป็นต้น” (พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)</p> <p>“ปัญหาของบทบาท ด้านการปกครองราษฎร เท่าที่มองเห็น จะเกี่ยวกับเรื่องการวางตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในภาพลักษณ์ซึ่งไม่เป็นที่น่าศรัทธาจากราษฎร เช่น ไม่เป็นกลาง เล่นพรรคเล่นพวก เป็นลูกน้องนักการเมือง เป็นต้น จึงทำให้บางครั้งราษฎรเกิดความรู้สึกต่อต้าน ไม่อยากให้ความร่วมมืออะไร มองแล้วมันก็กระทบต่อประชาธิปไตยท้องถิ่นเหมือนกัน” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)</p>

จากข้อมูลในตารางที่ 4.5 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

1) พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจในการปกครองราษฎรไว้แล้ว แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ให้ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่นยิ่งขึ้น การที่จะแสดงบทบาทให้กระทบต่อเจตนารมณ์ในการปกครองตนเองของราษฎรเขตท้องถิ่นมิได้ ปัญหาอยู่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะวางตัวและปรับทัศนคติอย่างไร ในการปกครองราษฎร โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งผลให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านพยายามปรับบทบาทให้อยู่ในสถานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเดียว และไม่ให้ดวงล้อเข้าไปในบทบาทของท้องถิ่น ซึ่งเดิมกำนันผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทอยู่ในส่วนนั้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ความพยายามไม่รับเป็นประธานกอง

ทุนต่างๆ การร่วมฟังหรือให้คำปรึกษาอยู่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่ร่วมลงมติไม่ได้ เป็นต้น

2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าได้ตำแหน่งมา โดยมีใจเป็นยอมรับที่แท้จริงจากรายกรส่วนใหญ่ คือได้มาจากการซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าได้ตำแหน่งมา โดยฉันทานุมัติของราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ กำนันและผู้ใหญ่บ้านทุกคน จะสามารถที่จะปกครองราษฎรได้ดี ฉะนั้น ที่มาแห่งอำนาจ เป็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทด้านนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ณ ปัจจุบัน

3) การปกครองราษฎรที่ตึงเกินไป ก็จะทำให้ราษฎรที่ไม่เข้าใจ รับไม่ได้ เพราะราษฎรบางคนยึดแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ยึดความสมหวังเป็นเป้าหมาย เห็นได้จากเมื่อเสร็จเลือกตั้ง ฝ่ายที่สมหวังก็พอใจ ฝ่ายที่ผิดหวังก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งเป็นคนละฝ่าย ทำให้เป็นปัญหาในการปกครอง ส่งผลให้บางครั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือใดๆ เกี่ยวกับงานปกครองราษฎร กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล จะถูกเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรฝ่ายที่ผิดหวังจากการเลือกตั้งนั้น จะให้ร่วมมือเฉพาะกับกลุ่มคนหรือบุคคลที่เขาให้การสนับสนุนเท่านั้น

4) การเลือกผู้นำท้องถิ่น หรือการเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เกือบทุกพื้นที่ จะเลือกแต่พรรคพวกตัวเองหรือเครือญาติตัวเอง การแบ่งปันงบประมาณอะไร กองทุนอะไรก็จะพิจารณาให้แก่เครือญาติหรือพวกพ้อง จึงเกิดอีกกลุ่มที่ไม่พอใจ มีความรู้สึกที่ขัดแย้งกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง มีงานใดๆเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มนี้จะไม่มาร่วมด้วย กล่าวคือ จะมีราษฎรบางส่วนที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะปกครองเขาไม่ได้ และกรณีเมื่อเครือญาติหรือพวกพ้องผู้นำกระทำผิดกฎหมาย กลับไม่ถูกดำเนินการ แต่คนไม่ใช่เครือญาติ หรือไม่ใช่พวกพ้องกระทำผิดกฎหมาย จะถูกดำเนินคดี เป็นต้น

ตารางที่ 4.6 ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

 ประเด็นสัมภาษณ์

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

2.2 ด้านรักษาความสงบเรียบร้อย

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้านนี้ มีอำนาจรองรับ ไว้แล้ว ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากราษฎร ในพื้นที่ และมีศักยภาพส่วนตัวที่สามารถดึงหลายฝ่ายเข้ามาร่วมงานได้ การรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จะดำเนินไปด้วยดี ปัญหามาจากตัวผู้ที่จะมาเป็นผู้นำราษฎร ถ้าไม่เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของราษฎรในพื้นที่ และอ่อนในเรื่องการจะดึงคน หรือหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยดูแลเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จะเห็นภาพปัญหาหรืออุปสรรคชัดขึ้น เนื่องจากการที่มีหลายฝ่าย เข้ามาช่วยงานนั้น ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างหนึ่ง” (ชวรัตน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)”

“เมื่อสังคมมันเปลี่ยน ความเป็นตัวใครตัวมันสูง ปัจจุบันมีบ้านเช่า ความคุ้นเคยเปลี่ยนไป เมื่อก่อนบ้านใกล้กัน จำน้ำกัน ได้หมด แต่ตอนนี้ คนเช่าบ้านเปลี่ยนหน้าตาดูด การเป็นหูเป็นตาแทนกันน้อยลง บางครั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้อยู่พื้นที่ตลอด จึงมีการจัดแบ่งเป็นคุ้มๆ แต่ละคุ้มก็จะมีหัวหน้าคุ้มคอยดูแลความปลอดภัย แต่มาเดี๋ยวนี้ แต่ละคนต่างอ้างคำพูดเดียวกัน คือฉันต้องทำมาหากิน ฉันไม่มีเวลายามันงูดูแล ยาบ้านมันอยากจะขาย ก็ให้มันขายไป เดี่ยวมันก็โดนจับเอง มันทำคิดก็ปล่อยมัน เป็นความคิดของมันเอง เป็นอย่างนี้จริงๆ ในพื้นที่ อ.ประจันตคาม คือว่ายาบ้าไม่ได้มีเยอะ แต่ก็มี ที่เจอมาจับได้ ก็ไม่ใช่ตัวการใหญ่ ถึงจะจับได้ ก็มีตัวตายตัวแทน มันไม่จบ คนที่ทำงานป้องกัน ก็หมดกำลังใจ กรณีผู้ใหญ่บ้านหรืออำเภอไปจับลูกเขาที่เขา พ่อแม่เขาก็มาค่าผู้ใหญ่บ้าน ตัวพ่อแม่ไม่ค่อยจะยอมรับความจริง คือจะเข้าข้างลูกสถานเดียว หว่า ตำรวจกับอำเภอเอาไปยึดให้ลูกเขา ทั้งที่เด็กก็รับสารภาพแล้ว เราก็แค่ส่งตัวไปเข้าค่ายบำบัด 7 วันก็จบ เมื่อปล่อยออกมาก็ไม่มีการประวัติ พ่อแม่ไม่เข้าใจ ตัวผู้ใหญ่บ้านและนายก อบต. ก็ไม่ได้อยากยุ่งเรื่องนี้ คงเกรงเสียคะแนนนิยม เพราะว่าหากคนที่มียุทธิพลในหมู่บ้าน หรือคนเก่าแก่ โกรธซะคนเดียว จะมีคนโกรธตามไปอีกร้อยกว่าคนเลย” (ชญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“ก่อนมี อบต. บทบาทด้านนี้ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำได้ดีนะ แต่พอมี อบต. บทบาทด้านนี้ลดน้อยลง ไม่เข้มข้นเหมือนสมัยก่อน ซึ่งตามจริงเป็นหัวใจหลักของงานเขาเลย ทุกวันนี้กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ลุยเต็มที่ อบต. พร้อมที่จะให้ความร่วมมือ จะเอาเสียงสนับสนุนในการตั้งด่านตรวจ อบต. ก็ให้การสนับสนุน แต่พอลงไปชุมชนแล้ว เห็น ไม่กล้าเอาจริง อีกอย่างคือกำนัน ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎร ถึงคราวจะไปลงสมัครก็บราษฎรก็ยากหน่อย หากนายอำเภอ ไม่ได้เป็นคนลุยจริงละก็ จบเลย” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“บทบาทด้านนี้ ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านทำจริงจัง อำนาจเขาเยอะกว่าท้องถิ่นอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องให้คนเห็นชุดที่สวมใส่ ตรวจสอบตลอดคืน ได้ยิ่งดี มันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน เพราะว่าฝ่ายปกครองออกไป พกปืนได้ ถ้าเจอต้องสงสัยก็ขอตรวจได้ แต่ถ้าให้ อปพร. ไปทำเมื่อไหร่ผิด เพราะว่าหน่วยงานนี้มีมาก อบต.เป็นประธาน มีงบประมาณไว้เพื่อช่วยงานรักษาความสงบ เฉพาะแค่ป้องกันปรามเท่านั้น ท้องถิ่นเป็นแค่ฝ่ายสนับสนุน ที่ผ่านมามีปัญหา จะมีการพาคนแต่งชุดพรางออกมาขึ้นเฉพาะวันที่มีการประชุม หรือมีผู้หลักผู้ใหญ่มา หรือมีงานอะไร แต่ที่เห็นตั้งค่านก็มีบ้าง มีการตระเวนตอนหัวค่ำ ขับรถไปรอบพื้นที่ 2-3 รอบ ก็กลับบ้านแล้ว” (เผด็จ จำเริญ, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัจจุบันกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นถึงอายุ 60 ปี ยังไงก็เอาเขาออกยาก เรื่องแคร่ราษฎร จึงมีน้อย การออกตรวจดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ก็ไม่เต็มร้อย บางทีมีแค่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อปพร. และราษฎรออกมา ต่างจากผู้ใหญ่บ้านวาระ 5 ปี ที่ต้องสร้างผลงาน พอ อบต.มีหนังสือถึง เขาจะรีบออกมาร่วมงานทันที เพื่อให้ราษฎรได้เห็นว่าเขาทำงาน แต่พอมาเป็นถึงอายุ 60 ปี บางงานก็ไม่ออกเลย มีหนังสือถึงก็ไม่ออกมา การรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านก็เลยมีปัญหา ซึ่งยอมรับว่าคนทำงานถึงอายุ 60 ปี มันก็ตีบ้างตรงที่สำนักงานหรือต่องานได้ยาว แต่ว่าเหมาะสำหรับคนที่ใส่ใจกับงานจริงเท่านั้น ส่วนมาก 80% เท่าที่เห็น ความสนใจงานจะลดน้อยลง” (ไพรวัดย์ เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“หมู่บ้านใดเสพยาบ้าหรือทำผิดกฎหมาย กำนันผู้ใหญ่บ้านก็ต้องตามเช็คดู แล้วส่งรายชื่อเป็นเรื่องลับ ไปทางส่วนกลาง เพื่อส่วนกลางออกหนังสือลงมา ถ้าผู้ใหญ่บ้านทำหนังสือเอง ราษฎรจะหาว่าเราใส่ร้ายเขา มันสำคัญอยู่ที่พ่อแม่ไม่ยอมรับความจริงว่าลูกเสพยา พอจับได้ พ่อแม่ก็ต่อต้านตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน”

(สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“งานด้านนี้ มันอยู่ที่การรู้จักในอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพราะว่าหากไม่เข้าใจ หากไม่พร้อมหรือไม่ใส่ใจในบทบาทของตนเอง พอเกิดเหตุร้ายก็แก้ไขไม่ทัน ทำให้ราษฎรไม่พึงพอใจ จึงโดนเขาวิพากษ์วิจารณ์ เช่น ไม่อยู่ในพื้นที่ในช่วงมีเหตุการณ์ เวรยามหุลหวม และไม่สร้างจิตสำนึกในการรักษาความสงบเรียบร้อย ให้มีในตนเองและในราษฎร” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัญหาด้านนี้ที่พบ ข้อแรก ราษฎรบางคนบ่นเรื่องค่าใช้จ่าย ในการมาช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย และครอบครัวไม่ยอมมาให้มาอยู่เวรยาม ข้อสอง เรื่องยาเสพติด ที่พบบ่อยที่สุดคือผู้ปกครองของเด็กที่ทำผิดกฎหมาย เมื่อลูกหลานถูกจับ ก็จะ ไม่ยอมรับความจริง แล้วมาตำหนิ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งโดนเกือบทุกคน ข้อแรก ทำให้ราษฎรบางคนไม่ค่อยจะให้ความร่วมมือในการมาร่วมอยู่เวรยาม เพื่อดูแลความปลอดภัย ข้อสอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายก อบต. ไม่อยากยุ่งเรื่องนี้ คงเกรงเสียคะแนนนิยม การแก้ไขปัญหานี้จึงมีหลายข้อ สองข้อดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.”

(ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“ราษฎรเขาต่างจิตต่างใจกัน เราฐานะผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ดูแลคนเดียว บางเรื่องเรียบริ้อย บางเรื่องไม่เรียบริ้อย ยิ่งเรื่องยาเสพติดพยายามไม่ให้เข้ามาในหมู่บ้าน ถ้าพบจะเรียกตำรวจจัดการทันที แต่ว่าเฉพาะตัวกำนันผู้ใหญ่บ้านกำลังคงจะสู้เขาไม่ได้ บางครั้งพึ่งตำรวจ เขาก็มาถึงช้ามาก ส่วนเรื่องการลักขโมย บางคนก็เชื่อฟัง บางคนก็ไม่เชื่อฟัง ถ้าค้อมาก ก็ตัดหางปล่อยวัด เรื่องผิดกฎหมาย เมื่อจับได้ ก็จะไปบอกให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการไป สังคมก็มีทั้งคนดีและไม่ดี ปัญหาหรืออุปสรรคด้านนี้ มีอีกอย่างก็คือว่า เบียดเบียนจัดหาเอาเอง (หัวเราะ)”
(ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัญหาทางด้านนี้ ยาเสพติดเป็นอันดับแรก เพราะนำไปสู่ปัญหาอื่นด้วย ทุกวันนี้พบว่ามีการแพร่ระบาดในหมู่บ้าน ภาระก็คือต้องออกไปตรวจปัสสาวะ เมื่อพบก็เอาเข้าค่ายบำบัด แต่กลับมาก็ยังไม่เลิกเสพ เห็นเสพอยู่เหมือนเดิม ถ้าเราไม่ช่วยกันจริงจังแล้ว ลูกหลานในอนาคตจะไม่ปลอดภัย ขึ้นปล่อยให้เป็นที่เฉพาะกำนันผู้ใหญ่บ้าน ทำไม่สำเร็จแน่นอน จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานราชการอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อมาช่วยป้องกันและแก้ไขปัญหานี้” (อัมรินทร์ เรือนศรี, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัญหานี้เจอในช่วงที่มีการเลือกตั้ง เกิดการกระทบกระทั่งกันเยอะ มีเรื่องทะเลาะเบาะแว้ง ยิ่งป็นขู่ เกิดความแตกแยกกัน ก่อนวันเลือกตั้งประมาณ 7-10 วัน จะขอความร่วมมือจากกรรมการหมู่บ้านไม่ค่อยจะได้เลย เพราะว่าทุกคนอาจจะอยู่ในกลุ่มของผู้สมัครคนนั้นคนนี้ การดูแลค่อนข้างจะยาก ในช่วงจังหวะเวลานั้น มันเหมือนกับเป็นสุญญากาศ อำนาจกำนันผู้ใหญ่บ้านแทบจะไม่มีเลย เนื่องจากแต่ละคนมุ่งเน้นที่จะไปเลือกคนของใครของมัน กล่าวคือ ในชุมชนเขาจะดูแลกันเอง ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะดูแลเฉพาะภาพรวมเท่านั้น”
(ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“จะมีราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดูแลความสงบ เช่น ไม่ออกไปอยู่เวรยาม เกิดจากกำนันผู้ใหญ่บ้านปกครองเขาไม่ได้ ราษฎรเขาไม่ศรัทธา เขามองว่ากำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ยุติธรรม ไม่เป็นกลาง บางทีก็มีลูกหลานของกลุ่มที่ไม่พอใจผู้กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะดื่มสุรา แล้วก็แกล้งเข้ามาเกรง เพียงต้องการประชดผู้นำของตนเอง ที่ว่าทำไมลูกหลานของผู้นำเสพยาได้ บางทีเอายาเข้ามาขายในพื้นที่ด้วย แต่ทำไมไม่ดำเนินการ ลูกหลานคนอื่นกลับถูกดำเนินการ ซึ่งงานด้านรักษาความสงบเรียบริ้อย ก็จึงมีการทำทาบ้าง นี่ก็คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการปกครองภายในพื้นที่ โดยเฉพาะการที่จะเข้าไปเสริมสร้างประชาธิปไตยอีกด้วย” (พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ถ้านำราษฎรดูแลรักษาความปลอดภัยในตำบล หมู่บ้าน โดยไม่ทำแบบลอบหน้าปะจุมุก งานด้านนี้ย่อมสัมฤทธิ์ผล ที่ผ่านมามีพบว่าทำงานแบบไฟไหม้ฟาง ถ้าทำให้ราษฎรเกิดความเชื่อมั่นศรัทธาในบทบาทด้านการรักษาความสงบแล้วละก็ ราษฎรย่อมให้ความร่วมมือและการสนับสนุน”
(บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.6 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

1) บทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจกฎหมายรองรับไว้แล้ว ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ศรัทธาเชื่อถือของราษฎรในพื้นที่ และมีศักยภาพส่วนตัวที่สามารถดึงหลายฝ่ายเข้ามาร่วมงานได้ การรักษาความสงบเรียบร้อย จะดำเนินไปด้วยดี ปัญหาอยู่ที่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ถ้าไม่เป็นที่น่าศรัทธาเชื่อถือ และไม่สามารถดึงคนหรือหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยดูแลความสงบเรียบร้อย ก็จะเกิดปัญหาหรืออุปสรรคกับงานด้านนี้ เช่น การหาอุปกรณ์เครื่องใช้และยุทธปัจจัยในการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีงบประมาณ ฉะนั้น การที่มีหลายฝ่ายเข้ามาช่วยงานเป็นเรื่องดี และถือว่าเป็นการช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกทางหนึ่งด้วย

2) การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถเป็นได้ถึงอายุ 60 ปีนั้น เรื่องแร่ราษฎรจึงมีน้อย การนำออกตรวจ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อย จึงไม่เต็มร้อย บางครั้งเห็นแค่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) และราษฎรจิตอาสา บางครั้งก็ไม่ออกมาเลย แม้ว่าองค์การบริหารส่วนตำบล จะมีหนังสือไปถึงก็ไม่ออกมา การรักษาความสงบเรียบร้อยในพื้นที่ ก็จึงมีปัญหา อย่างไรก็ดี การทำงานถึงอายุ 60 ปี ดิตรงที่สานต่องานได้ยาว แต่เหมาะสมสำหรับคนที่สนใจงานจริงเท่านั้น โดยทั่วไปแล้วความสนใจงานลดลง ทำให้ราษฎรเกิดความเบื่อหน่าย ความร่วมมือในเรื่องช่วยรักษาความปลอดภัย ตลอดทั้ง เรื่องให้ความร่วมมืออื่นๆ ก็จะน้อยลงตาม จึงเป็นปัญหาหรืออุปสรรคส่วนหนึ่ง ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

3) ปัญหาด้านนี้ พบอีกว่าราษฎรบางคนบ่นเรื่องค่าใช้จ่าย ในการมาช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย และครอบครัวไม่ยอมให้มาอยู่เวรยาม และเรื่องมาจากยาเสพติด ที่พบบ่อยที่สุดคือ ผู้ปกครองของเด็กที่เสพยา เมื่อลูกหลานถูกจับ ก็จะไม่ยอมรับความจริง แล้วมาด่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งพบว่าโดนเกือบทุกคน ซึ่งจากเรื่องค่าใช้จ่ายในการมาช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น ทำให้ราษฎรบางคนไม่ให้ความร่วมมือในการอยู่เวรยามเพื่อดูแลความปลอดภัย และจากการจับเด็กที่เสพยา ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือนายองค์การบริหารส่วนตำบล ไม่อยากยุ่งเรื่องนี้ เพราะเกรงเสียคะแนนนิยม การแก้ไขปัญหานี้จึงเฉื่อยชา สองข้อมูลดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การบริหารส่วนตำบล

4) จะมีชาวบ้านกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดูแลความสงบ เช่น ไม่ออกไปอยู่เวรยาม เกิดจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปกครองเขาไม่ได้ ชาวบ้านเขาไม่ศรัทธา เขามองว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ยุติธรรม ไม่เป็นกลาง บางทีมีลูกหลานของกลุ่มที่ไม่พอใจผู้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะดื่มสุรา แล้วก็แกล้งเข้ามาเกร เพียงต้องการประชดผู้นำของตนเอง ที่ว่าทำไมลูกหลานของผู้นำเสพยาได้ บางทีเอายาเข้ามาขายในพื้นที่ด้วย แต่ทำไมไม่ดำเนินการ ลูกหลานคนอื่นกลับถูกดำเนินการ งานด้านรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จึงมีการทำทาบ้าง นี่คือข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการปกครองภายในพื้นที่ โดยเฉพาะการที่จะเข้าไปเสริมสร้างประชาธิปไตยอีกด้วย

ตารางที่ 4.7 ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

ประเด็นสัมภาษณ์

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“ปัญหาเรื่องนี้ มันอยู่ที่ตัวบุคคล คือ ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ว่าจะมีจิตสำนึกที่เป็นนักประชาธิปไตยมากหรือน้อยเพียงไร ถ้ามีความเป็นนักประชาธิปไตยโดยวิสัย ก็จะลุยงานด้านนี้ได้เต็มที่ หากไม่มีหรือว่ามีน้อย ก็จะเห็นภาพของปัญหาหรืออุปสรรคแล้วละ” (ชวิวัฒน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัญหานี้ มันเชื่อมโยงมาจากการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหรือสมาชิก อบต. ราษฎรเขามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการใช้สิทธิเลือกตั้ง คนมาใช้สิทธิกันสิ้นหลาม จะชุกอยู่ไหน เขาจะตามให้มาใช้สิทธิทั้งหมด เพราะว่าที่ปากมันมีน้ำชา เขาต้องออกมาอยู่แล้ว ทุกคนอยากได้น้ำชา แต่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ถูกต้อง มันต้องมาจากจิตสำนึก ไม่ได้มาเพราะเงิน ถ้าลงเล่นการเมืองท้องถิ่น ก็เพื่อหวังได้ผลประโยชน์ส่วนตน มันยอมส่งผลต่อการเมืองระดับชาติด้วย” (ชญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“บทบาทด้านนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะทำงานเต็มที่ ก็ต่อเมื่อมีคำสั่งมาจากนายอำเภอ ถ้าไม่มีงานจะฝืดๆ เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้านจะยึดตรงที่มีคำสั่งของนายอำเภอเสียก่อน นี่คือนโยบายหรืออุปสรรคที่เป็นรูปธรรม”

(นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ 1/3 ในพื้นที่ อบต. ของอำเภอประจันตคาม มักจะไม่ให้ความร่วมมือ และไม่ให้ความสำคัญ กับภารกิจส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดย อบต. เเท่าที่ควร เนื่องจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ จะยึดติดกับคำสั่งของนายอำเภอเป็นหลัก นี่คือนโยบายอุปสรรคที่เป็นรูปธรรม การที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งจากนายอำเภอออกมาเลย บทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะไม่กระตือรือร้น ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.” (เผด็จ ขำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

“การเมืองระดับชาติ ระดับจังหวัด ส่งผลต่อการเมืองท้องถิ่น เพราะมันเกิดข้อขัดแย้งนี้ บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงยังไม่เต็มที่นัก กับส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง คือว่าผู้มีบารมีในพื้นที่ส่งใครมา ถ้าขัดแย้งกับเขา ก็จะช่วยส่งเสริมกิจกรรม ถ้าไม่ใช่ ก็คิดๆๆ เพราะว่าตำแหน่งผู้นำราษฎรเป็นที่หมายปองของนักการเมืองระดับชาติ ที่มักจะเข้าไปครอบงำ ทั้งส่วนกลาง ภูมิภาคและท้องถิ่นด้วย มีผลให้ราษฎรแตกแยก ความสามัคคีถดถอย ซึ่งการที่จะเข้าไปส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็เหมือนเข็นครกขึ้นภูเขา” (ไพรวัดย์ เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มักจะถูกเพ่งเล็งเสมอว่ามีฝ่ายข้าง เป็นหัวคะแนนบ้าง แม้จะไม่ใช้ก็ตาม ทั้งๆที่การพบปะกับนักการเมืองก็เพื่อนำผลประโยชน์มาสู่ตำบล หมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปไหนก็ตาม ก็ไปส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง ในฐานะผู้นำราษฎรทุกเรื่องก็ทางราษฎรเดือดร้อน ก็ต้องการทุกฝ่ายที่สามารถช่วยได้รวดเร็ว และทันเวลา โดยไม่เจาะจงฝ่าย แต่ก็คงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะถูกกลุ่มการเมืองฝ่ายที่ช่วยราษฎรไม่ได้ หรือช่วยได้แต่ไม่ทันการณ์ กล่าวหากำนันและผู้ใหญ่บ้านอยู่เสมอ บางครั้งขอความร่วมมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็ถูกเพิกเฉย นี่คือนโยบายอุปสรรคหนึ่ง สำหรับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“งานส่งเสริมประชาธิปไตย ที่จะเข้ามาในพื้นที่ จะมาสู่อีกทีก็ 1-2 วัน เขาจะมีการเลือกตั้งแล้ว รู้สึกกระชั้นชิดมาก ทำให้แทบไม่ทัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโปรดให้เวลากับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่เนิ่นๆ จะได้ทำการส่งเสริมได้อย่างเต็มที่” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“บางพื้นที่บทบาทนี้ ก็ไม่สามารถทำได้ โดยเฉพาะพื้นที่ซึ่งชาวบ้านเป็นเกษตรกรมาก ส่วนใหญ่จะยากจน เขาเน้นปากท้องกันมากกว่า บางจุดมีการแบ่งสีแบ่งข้าง ไม่รวมสังคมนอกกัน ประชุมแล้ว ลงมติแล้ว ก็ยังขัดแย้งตลก้าง มีควันหลงมาจากรื่องการเมืองระดับชาติ เป็นปัญหากับงานด้านนี้มาก”

(ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“มันติดขัดจากเรื่องของการประกอบอาชีพ เรื่องรายได้ ถ้าทุกคนมีรายได้พอเพียงที่จะดำรงชีพ ก็จะมีโอกาสมากที่จะมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจุบันราษฎรต้องดิ้นรนหาเลี้ยงครอบครัว การที่จะขอความร่วมมือต่างๆ เพื่อให้มีส่วนร่วม ก็รู้สึกลำบากอยู่” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“การแข่งขันการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านและ อบต. เมื่อฝ่ายไหนได้ ก็ดีใจ ฝ่ายที่ไม่ได้ก็ไม่ให้ความร่วมมือ นี่เป็นปัญหาหรืออุปสรรค เพราะฝ่ายหลังนี้จะอยู่แบบแยกตัว เนื่องจากการแข่งขันเลือกตั้งที่ไร้คุณธรรม ในช่วงหาเสียงแต่ละฝ่ายก็พยายามที่จะหาวิธีการทำให้ฝ่ายตรงข้ามเสียภาพลักษณ์ จนถึงวันปิดหีบ พอได้ผู้ชนะ ผู้แพ้ก็หาเรื่องกล่าวหาว่าซื้อเสียง กลายเป็นอริต่อกัน แม้ว่าฝ่ายชนะ จะได้พยายามเข้าเจรจา เพื่อที่จะดึงเข้ามาร่วมทำงานด้วยกัน ก็ไม่ยอม พื้นที่ซึ่งเป็นที่ซึ่งเป็นที่ซึ่งมีอยู่ แต่มีน้อยและถูกกลืนไปเรื่อยๆ” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“นักการเมืองทั้งระดับชาติและท้องถิ่น บางทีมาทำให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำงานแบบอึดอัด คือมีการใช้อิทธิพลกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทุกคน โดนมาแล้ว พบว่ามักจะให้ช่วยคนนั้นคนนี้ แต่จะไปรับช่วยก็ไม่ได้ เนื่องจากเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ต้องเป็นกลาง เรื่องการให้อามิสสินจ้าง ก็ยังมีอยู่ ยังไม่หมดไปจากพื้นที่ และมีใช้จะรับทุกคน ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เฉไฉเช่นนี้ ย่อมเป็นปัญหาหรืออุปสรรค ที่ส่งผลในทางลบต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต. อย่างชัดเจน” (ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“ส่วนใหญ่การเลือกตั้งจะใช้เงิน ดังที่ได้ยินว่า เงินมากาเป็น เงินไม่มากาไม่เป็น ฉะนั้น เมื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่บิดเบี้ยว ทั้งที่มีการณรงค์ว่าไม่ซื้อสิทธิไม่ขายเสียง ก็สูญเปล่า เพราะ่วาวิธีการใช้เงินเข้าสู่อำนาจ นับว่าเป็นปัญหามากในปัจจุบัน” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะมีบทบาทที่เห็น้อยมากในช่วงของการที่มีเลือกตั้ง เพราะว่าออกไปตามตัวราษฎรภายในเขตตำบล หมู่บ้านที่ตนเองดูแล ให้ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนกันให้มากๆ แต่ถ้าการไปตามราษฎรมาเลือกตั้งนั้น ถูกเรียกร้องขอค่าเดินทางด้วย มันก็เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแน่นอน” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.7 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

- 1) ปัญหาด้านนี้ ขึ้นอยู่ที่ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นว่าจะมีจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตย มากน้อยเพียงไร ถ้ามีความเป็นนักประชาธิปไตยโดยวิสัย ก็จะลุยงานด้านนี้ได้เต็มที่ ถ้าไม่มีหรือมีน้อย ก็จะเกิดปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้
- 2) กำนันและผู้ใหญ่บ้านเกือบครึ่ง ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลของอำเภอประจันตคาม มักจะไม่ให้ความร่วมมือและความสำคัญกับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยองค์กรบริหารส่วนตำบลเท่าที่ควร เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักจะยึดตรงที่มีคำสั่งของนายอำเภอ

เภอเป็นหลัก ซึ่งการที่ฝ่ายท้องถิ่นจะขอความร่วมมือเรื่องดังกล่าว แต่ต้องรอคำสั่งนายอำเภอเสียก่อน ก็นับว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรคส่วนหนึ่ง ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล เช่นกัน

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ถูกระแวงเรื่องความไม่เป็นกลาง การฝักใฝ่พรรคการเมือง หรือเป็นหัวคะแนนพรรคนั้นพรรคนั้น แม้ไม่ใช่ก็ตาม ทั้งๆที่การพบปะกับนักการเมือง ก็เพื่อหวังนำผลประโยชน์มาสู่ราษฎร ไม่ว่าจะเป็ฝ่ายไหนก็ตาม กล่าวคือ ไปส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง ในฐานะผู้นำราษฎรทุกเรื่องที่ทางราษฎรเดือดร้อน ก็ต้องการทุกฝ่ายที่สามารถช่วยได้รวดเร็ว และทันเวลา อย่างไม่เจาะจงฝ่าย แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้น ที่จะถูกโจมตีจากฝ่ายที่ช่วยราษฎรไม่ได้ หรือช่วยได้แต่ไม่ทันการณ์ บางครั้งขอความร่วมมือในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็ถูกเพิกเฉย นี่คืปัญหาหรืออุปสรรคหนึ่งของบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล

4) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะมีบทบาทที่เหน้อยมาก ในช่วงของการที่มีเลือกตั้ง เพราะว่าจะออกไปตามตัวราษฎร ภายในเขตตำบล หมู่บ้าน ที่ตนเองดูแล ให้ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนกันให้มากๆ แต่ถ้าการไปตามราษฎรมาเลือกตั้งนั้น มีสอคของชนบัตรด้วย มันก็เป็นปัญหาหรืออุปสรรคในการเสริมสร้างประชาธิปไตยแน่นอน

ตารางที่ 4.8 บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

 ประเด็นสัมภาษณ์

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

3.1 ด้านการปกครองราษฎร

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำหน้าที่เป็นแค่ผู้กำกับ อย่าลงไปเล่นเอง หมายถึงให้ราษฎรเขาแสดงบทบาท แล้วคอยดูว่าเขาเล่นนอกเกมไหม ถ้าเล่นใหม่ สังคมก็จะปกติสุข แล้วก็ไม่มีใครครหาว่าเอาแต่พวกพ้อง เพราะมักจะเสียงบ่นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอาแต่พวกตัวเองเข้ามา มีงบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็แจกแต่พวกพ้อง ฉะนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ควรลงไปเล่น ควรปล่อยให้ราษฎรเขาตัดสินใจกันเอง เรามีหน้าที่สนับสนุนเท่านั้น ซึ่งจะได้ทั้งประชาธิปไตยและหัวใจของราษฎร” (ธวัชณ์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในด้านนี้ เห็นว่ามันมีโครงสร้างอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้เป็นกฎหมายที่ชัดเจน เหมาะสมในบริบท และครอบคลุมเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดีอยู่แล้ว แต่มีเรื่องหนึ่งที่ต้องปรับปรุงแก้ไข คือระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน คือว่าการทำงานจนถึงอายุ 60 ปีนั้น มันนานเกินไป ควรที่จะมีวาระประมาณ 5-10 ปี น่าจะเหมาะสมกว่า” (ธัญญนันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“ถ้าไม่คิดเรื่องศักดิ์ศรี เลิกคิดยึดกับหัวโจก หันมาคิดแต่เรื่องงานเป็นหลัก แล้วร่วมมือกันทำงานกับ อบต. เพื่อพื้นที่ เพื่อราษฎร ก็จะทำให้ตำบลหมู่บ้านเจริญขึ้นแน่นอน คนที่เป็นผู้นำของราษฎร ต้องมีน้ำใจนักกีฬา มีจิตเป็นประชาธิปไตย ทุกอย่างควรต้องทำให้เกิดความรัก ความสามัคคีกัน ต้องลดความขัดแย้งกัน งานด้านนี้จึงจะดี และมีผลดีในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย” (เผด็จ ขำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นคนดี มีวิสัยทัศน์ เสียสละ มีความน่าเชื่อถือ ยุติธรรม ทุ่มเทกับการทำงาน ให้ข้อมูลที่เป็นจริงและเป็นข้อมูลที่ดีกับราษฎร สร้างความรัก ความอบอุ่น ความศรัทธา ไม่อยู่ใต้อิทธิพลของนักการเมือง ทำงานอย่างจริงจัง จริงใจต่อราษฎร และควรสนใจดูแลครอบครัวคนคิดยา ให้กำลังใจให้โอกาสแก่เขา เมื่อกำนันและผู้ใหญ่บ้านวางตัวได้เช่นนี้แล้ว ราษฎรเขาก็จะสนับสนุน บอกอะไรก็เชื่อฟัง ฉะนั้น บทบาทด้านนี้ ควรชัดเจน การใช้อำนาจหน้าที่ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ก็จะราบรื่น” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“การที่กำนันผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่งถึงอายุ 60 ปี ทำให้ความกระตือรือร้นในการทำงานลดลง ควรมีการออกแบบสอบถามกับราษฎร โดยตรง ว่าเขาทำงานด้านปกครองราษฎรนั้น เป็นที่น่าพอใจหรือไม่ อย่างไร จะสอบถาม 1-3 ปี/ครั้งก็ได้ ผลการประเมินคือผ่านกับไม่ผ่าน ฝ่ายดำเนินการเรื่องนี้ ควรเป็นคนกลาง ถ้าไม่ผ่านติดต่อกัน 1-2 ครั้ง จะเป็นเช่นไร ควรกำหนดเป็นระเบียบชัดเจน” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“ที่มาของตำแหน่งกำนัน ควรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของราษฎร เหมือนกับที่ราษฎรเขาเลือกผู้ใหญ่บ้านจะเป็นวาระกี่ปี ก็แล้วแต่ ควรจะให้ราษฎรเขาตัดสินใจเลือกเอง การเป็นกำนันจนถึงอายุ 60 ปี บางคนไม่ทำงาน ขอนั่นว่าบางคนไม่ใช่ทั้งหมด” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

 ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

 ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรมีความเป็นกลาง ยุติธรรม และจริงจังต่อราษฎร หากในตำบล หมู่บ้าน มีราษฎรที่จบการศึกษาสูงกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งราษฎรเหล่านี้เป็นพลังเงียบ ควรหาโอกาสเข้าไปปรึกษาหารือเขา เพื่อนำทรัพยากรบุคคลที่มีอยู่ในตำบล หมู่บ้าน มาทำให้เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นผลดีต่อการปกครองราษฎร ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นได้อีกทาง” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“หน่วยงานราชการที่เข้ามาปฏิบัติภารกิจในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ถ้ามีเป้าหมายเพื่อสนองความต้องการของราษฎร เห็นว่าไม่อยากให้มีขั้นตอนอะไรมากมาย ควรนำโครงการเข้าสู่พื้นที่โดยตรง และลดขั้นตอนที่ไม่จำเป็นลงบ้าง อะไรที่พอจะเข้าถึงได้ก็ให้เข้าถึงไปเลย ไม่ต้องให้เกิดความทับซ้อนมากมาย เช่น งบประมาณอะไรก็ตาม ถ้ามันตรงมายังคณะกรรมการหมู่บ้านได้ ก็ควรให้เข้ามาเลย เพื่อให้ราษฎรเขาควบคุมกัน ตามวิถีแห่งประชาธิปไตยเอง” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“การปกครองหมู่บ้านนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเน้นส่งเสริมให้ทุกคนที่อยู่ยังอยู่ติดบ้านให้แต่ละครัวเรือนได้มีงานทำ มีอาชีพ ทำให้ทุกครัวเรือนอยู่ดีกินดี ทางจังหวัดและทางท้องถิ่น ควรมีจะนโยบายอย่างไรก็ได้ที่จะดึงลูกหลานคนในพื้นที่ กลับคืนถิ่นมากกว่าไปทำงานข้างนอกถิ่นฐาน”

(ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัจจุบันบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านด้านการปกครองราษฎร ดูเหมือนว่าลดน้อยถอยลงไปบ้าง รัฐบาลหรือหน่วยงานราชการต่างๆที่เกี่ยวข้อง ควรเพิ่มขอบเขตของอำนาจหน้าที่ ให้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้มันมากกว่านี้ ให้มีศักดิ์ศรีเหมือนดั่งในอดีต จะเป็นการดี” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องปกครองให้ราษฎรในหมู่บ้านตำบลรักกัน และเป็นหนึ่งเดียวกันให้ได้ อย่าให้เกิดความแตกแยก การดูแลราษฎรที่เป็นลูกบ้านควรให้ความเสมอภาค ต้องมองทุกปัญหาของราษฎรเป็นปัญหาของตนเอง ช่วยได้ช่วย ช่วยไม่ได้ก็ชี้แนะว่าเขาจะต้องไปสัมพันธ์ตรงไหนต่อไป”

(ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

 ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“สังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์ มีการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสอยู่ ฉะนั้น ผู้นำควรเข้าหา วัดกับโรงเรียน เพราะรากเหง้าของสังคมไทยนั้น เด็กและผู้ใหญ่ต่างยังผูกพันกับวัดและโรงเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ คือเข้าไปช่วยเมื่อเวลาโรงเรียนมีกิจกรรม เช่น วันเด็ก หรือวันที่ทางโรงเรียนมีงาน จะได้ใช้เป็นเวทีอธิบายให้เด็กเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองที่ดี ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพื่อเด็กจะได้ซึมซับ และเมื่อเวลาวัดมีงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสพูดแบบเดียวกันนี้ รวมถึงการไม่ให้ท้ายการซื้อขายเสียงด้วย ทำให้เป็นประจักษ์แก่สายตาราษฎร ถ้าผู้นำวางตัวดี ราษฎรเขาก็ยอมศรัทธา นี่เป็นกุศโลบายที่ได้ใจราษฎรและมีผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นไปในตัว”

(พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรมีบทบาทในการวางตัวให้เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ราษฎร ให้ความรัก ความเป็นกันเอง กับราษฎร โดยเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ทำงานด้วยใจเป็นธรรม ยึดหลักนิติศาสตร์ควบคู่กับหลักรัฐศาสตร์ ส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตยในพื้นที่ของตำบล หมู่บ้านอยู่เนืองๆ”
(บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.8 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการปกครองราษฎร (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

- 1) ในการประชุมราษฎร กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรทำหน้าที่เป็นผู้กำกับ ไม่ควรลงไปเล่นเอง หมายถึง ให้ราษฎรเขาแสดงบทบาท แล้วแล้วดูแล้วเขาเล่นนอกเกมใหม่ ถ้าเล่นใหม่ สังคมก็จะ เป็นปกติสุข และจะไม่มีใครนิทาว่ากำนันกับผู้ใหญ่บ้านเอาแต่พวกพ้องเข้ามา มีงบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็แจกแต่พวกตนเอง เป็นต้น ฉะนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ควรลงไปเล่นบทบาท การตัดสินใจในที่ประชุม ปล่อยให้มันเป็นบทบาทของราษฎรเอง ควรมีหน้าที่แค่ให้การสนับสนุนเท่านั้นก็พอ แบบนี้จะได้ทั้งหัวใจราษฎรและประชาธิปไตยท้องถิ่น
- 2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ควรคิดยึดเรื่องศักดิ์ศรีหรือหัวโขน ควรหันมาใส่ใจแต่เรื่องงาน เพื่อราษฎรเป็นหลัก แล้วร่วมมือกันทำงานให้สัมพันธ์กับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อความสุขของราษฎรในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ผู้นำราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ควรมีน้ำใจนักกีฬา มีจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตย ทุกอย่างควรทำให้เกิดความรัก ความสามัคคี ลดความขัดแย้งกัน งานปกครองราษฎรจึงจะดี และมีผลดีกับการช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อีกด้วย
- 3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นผู้นำที่ดี มีคุณธรรม ใฝ่หาความรู้ เป็นแบบอย่างและสร้างความรู้สึที่ดีแก่ราษฎร ควรมีความเป็นกลางอย่างแท้จริงและให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่างเท่าเทียม ถ้าในพื้นที่มีราษฎรที่จบการศึกษาสูงกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ราษฎรเหล่านี้เป็นพลังเงียบ เขาสามารถที่จะเป็นที่ปรึกษาได้ ถ้าหากผู้นำท้องถิ่นเข้าไปปรึกษาหารือเขา จะได้ประโยชน์มาก
- 4) สังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์ มีการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสอยู่ ฉะนั้น ผู้นำควรเข้าหาวัด กับโรงเรียน เพราะรากเหง้าของสังคมไทยนั้น เด็กและผู้ใหญ่ ต่างยังผูกพันกับวัดและโรงเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ คือเข้าไปช่วย เมื่อเวลาโรงเรียนมีกิจกรรม เช่น วันเด็ก

หรือวันที่ทางโรงเรียนมีงาน จะได้ใช้เป็นเวทีอธิบายให้เด็กเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองที่ดี ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพื่อเด็กจะได้ซึมซับ และเมื่อเวลาว่างมีงาน กำหนด ผู้ใหญ่บ้านควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสพูดแบบเดียวกันนี้ รวมถึงการไม่ให้ทำยการซื้อขายเสียงด้วย ทำให้เป็นประจักษ์แก่สายตาราษฎร ถ้าผู้นำวางตัวดี ราษฎรเขาก็ยอมศรัทธา เป็นกุศโลบายที่ได้ใจราษฎรและได้เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกต่างหาก

ตารางที่ 4.9 บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

ประเด็นสัมภาษณ์

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ด้านรักษาความสงบเรียบร้อยในปัจจุบันไม่ได้หมายถึงเฉพาะโจรผู้ร้ายเท่านั้น มันยังมีไฟ น้ำ ไฟ ภัยจากโรงงาน ฯลฯ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ต้องไฟรู้เรื่องเหล่านี้ ควรติดตามพยากรณ์อากาศ ควรบอกราษฎรทำแนวป้องกันไฟ คือยังงี้ก็ต้องให้การเกิดเสียหายในชีวิตและทรัพย์สินน้อยที่สุด ยิ่งในพื้นที่อำเภอประจันตคาม ที่ผ่านมามีน้ำท่วม ไฟไหม้ ลมแรง ฉะนั้น สิ่งที่ต้องรู้คือวิทยาการใหม่ๆ รู้ระบบการป้องกันต่างๆด้วย” (ธวัชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“การรักษาความสงบเรียบร้อย ควรจะต้องขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ทาง อบต. ก็ควรมีส่วนรับผิดชอบตรงนี้ด้วย เพราะว่าเป็นสมาชิก อบต. ก็ต้องออกมาดูแลผู้ซึ่งเขาลงคะแนนเสียงให้ ฉะนั้น เมื่อเกิดปัญหาในการจะรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ควรรับผิดชอบร่วมกัน ความเป็นประชาธิปไตย ก็ควรแชร์กันทำงานและแชร์ความรับผิดชอบด้วย เนื่องจากงานช่วยเหลือราษฎร ไม่ใช่งานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งลักษณะของการร่วมมือกันทำงาน การร่วมรับผิดชอบงาน ถือว่าได้มีส่วนในเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว”

(ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ท้องถิ่นอำเภอ ต้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน นายอำเภอส่งลงไปเลยว่าให้คนนี้คุม กำนันผู้ใหญ่บ้าน คนนี้คุม อปพร. กิจกรรมนี้ให้ นายท. สนับสนุน ถ้าทั้งสองฝ่ายทำตามทีมนายอำเภอสั่ง แล้วใช้ศักยภาพส่วนตัวสร้างความร่วมมือร่วมใจระหว่างท้องที่กับท้องถิ่น ให้บริวารทั้งสองฝ่ายยอมรับ นายอำเภอไม่ต้องลงไปเหนื่อย แต่ละฝ่ายต้องทำตามอยู่แล้ว นี่แหละจะไปทางรักษาความสงบเรียบร้อยได้ดี” (เผด็จ ข้าเฟิ่ง, สัมภาษณ์ 2557)

“ควรเข้มงวดในการปฏิบัติ โดยกำหนดคดีของพื้นที่ไว้เลยว่า พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัย หรือเป็นพื้นที่ สีขาว ทำให้จริงจังและสม่ำเสมอ เรื่องตั้งด่าน เวรยามและออกตรวจ ควรเชื่อมโยงกับ อบต. ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย รวมทั้งควรตั้งทุกกลุ่มในพื้นที่เท่าที่มีอยู่เข้ามาช่วย ให้เป็นภาคีเครือข่ายดูแลความปลอดภัย ซึ่ง ลักษณะของการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการตั้งทุกกลุ่มเข้ามาช่วย ส่งผลดีในการเสริมสร้าง ประชาธิปไตยท้องถิ่นไปในตัว” (นัฐพล เคนสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“บทบาทนี้ไม่ควรรายงานเป็นเอกสารอย่างเดียว ควรจะทำเป็นภาพถ่ายวิดีโอ บันทึกวัน เวลา สถานที่ในการ ออกตรวจ วิธีนี้จึงเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยแบบรูปธรรม เพราะว่าตอนนี้ยาเสพติดมันแรง มีแทบทุก ที่ ทางตำรวจเขาก็ยินดีให้ร่วมมืออยู่แล้ว ฝ่ายท้องถิ่นก็พร้อมจะร่วมมือ ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีหน่วยงานที่ คอยเป็นหูเป็นตาให้ราษฎร ออกตรวจตรามันก็จะเป็นการดี อย่างน้อยความเกรงใจกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็มี แต่ ถ้าออกตรวจ แล้วเขียนเป็นรายงาน โดยไม่มีภาพ ไม่มีเสียง ไม่มีบันทึกวันเวลา มันก็อีหอรอบเดิมอีก ความไม่ ปลอดภัยของราษฎรก็ไม่ลดลง” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“กำนันผู้ใหญ่บ้านบางคนมีความรู้ บางคนมีความรู้ น้อย อย่งไรก็ตามควรอ่านกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะพบว่ามันลึกซึ้งมาก การเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่อะไรบ้าง โทษของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมี อะไรบ้าง ควรอ่านให้หมดทุกคน ให้รู้ว่าบทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านคืออะไร ควรศึกษาบทบาท หน้าที่ของตัวเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“ควรเน้นสำรวจตรวจดูในเรื่องสิ่งผิดปกติ ที่เป็นพิษเป็นภัยกับคนที่อยู่ในพื้นที่ เมื่อเห็นปัญหาที่ต้องรีบแก้ไข ถ้าแก้ไขเองไม่ได้ ต้องมีคนที่ทำหน้าที่แทนให้ทันเหตุการณ์ เช่น ไฟไหม้ น้ำท่วม เป็นต้น จะบ่งบอกถึงว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เอาใจใส่เพียงไร ผู้รับผิดชอบควรต้องมีการฝึกอบรม ฝึกซ้อมบ่อยๆ เพื่อป้องกันปัญหา ต่างๆที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ต้องมีการวางแผนงาน ประสานกับหน่วยงานของภาครัฐ เช่น ศูนย์ป้องกัน บรรเทาสาธารณภัย (ป.ก.) ซึ่งตอนนี้เขาจะมีประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจ หากมีภัยอะไรที่จะเกิด เราก็ สามารถตั้งรับได้ เราก็สามารถปฏิบัติหน้าที่ให้ทันท่วงที และถูกใจราษฎรด้วย”

(ถาวร ภาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

 ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“ปัจจุบัน อบต. ไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยเท่าที่ควร เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่ง อบต. ก็จะมีส่วนบ้างในเรื่องของการเสริมหนุนเท่านั้น จึงควรปรับปรุงระเบียบกฎหมายเพื่อให้ อบต. มีบทบาทในการช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยเพิ่มขึ้น ควรกำหนดวงเงินงบประมาณที่ต้องสนับสนุน ได้มากกว่าเดิม และควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบว่าด้วยการประชุมร่วมกับงานด้านนี้ ให้เกื้อหนุนประชาธิปไตยยิ่งขึ้น” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“เพื่อความสงบเรียบร้อย ต้องหยุดความขัดแย้งทางการเมืองท้องถิ่น ย้ำราษฎรให้ยอมรับในกติกาของประชาธิปไตย เน้นสร้างความรัก ความสามัคคีในหมู่บ้าน เมื่อจบเลือกตั้ง ต้องนำพาราษฎรสนใจทำมาหากินกัน โดยไม่สนใจเลือกข้างฝ่ายการเมือง สิ่งไหนที่ถูกกฎหมายก็ให้ราษฎรดำเนินชีวิตไป ไม่อยากให้มีนักการเมืองท้องถิ่นเข้ามาชี้นำในพื้นที่ โดยเฉพาะทำผิดกฎหมาย หน่วยเหนือควรอนุรักษ์สังคมชนบทที่เป็นเกษตรกรรม ควรสกัดอย่าให้สภาพสังคมเมือง เข้าไปทำลายความสงบสุขของสังคมชนบท โดยไม่มีการวางแผนที่ดี” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“งานด้านนี้เป็นหน้าที่โดยตรงของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ฉะนั้น อบต. ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร แต่ก็จะมีส่วนบ้างในเรื่องการเสริมหนุนเท่านั้น ควรปรับปรุงระเบียบ กฎหมายเพื่อให้ อบต. มีบทบาทในการช่วยกำนันและผู้ใหญ่บ้านสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยเพิ่มขึ้น และควรกำหนดวงเงินงบประมาณที่สนับสนุนให้มากกว่าเดิม เพราะว่าการสนับสนุนให้ท้องถิ่นที่ทับท้องถิ่น ได้ร่วมมือกันทำงานเป็นสิ่งที่ดี ฉะนั้นควรที่จะปรับปรุงระเบียบ หรือกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกื้อหนุนต่อการให้ทั้งสองฝ่ายได้ทำงานร่วมกันทุกมิติมากยิ่งขึ้น วิธีการนี้ก็เป็นวิธีการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต. เช่นกัน”

(อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันผู้ใหญ่บ้านควรจะต้องกระทำทุกวิถีทาง ที่จะไม่ให้มีการซื้อเสียงคนในหมู่บ้านของตน ต้องเป็นหูเป็นตาโดยใช้พลังของกรรมการหมู่บ้านให้เข้มแข็ง จึงจะรักษาความสงบเรียบร้อย ได้ดีขึ้น และยังจะเป็นการส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย พยายามให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างบริสุทธิ์ ยุติธรรม พลังอยู่ที่กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนเดียวไม่มีศักยภาพพอตรงนี้” (ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

 ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรพาออกกลางป่า ที่คุกรอกทางเข้าออกตำบล หมู่บ้าน เหตุผลเพื่อความปลอดภัย เพราะว่าอาจเป็นที่หลบซ่อนของโจรผู้ร้าย หรือสัตว์เลื้อยคลานที่อันตรายก็เป็นได้ นอกจากนี้ ยังทำให้ราษฎร ได้ออกแรงกายร่วมกัน ได้เห็น้อยร่วมกัน หากมีความขุ่นเคืองในใจ อาจเจือจางไปกับเหงื่อ ที่ได้ออกร่วมกันได้ เมื่อราษฎรไม่ทะเลาะกัน ปัญหาก็ไม่เกิด ลูกหลานก็จะอยู่แบบสงบเรียบร้อย ฉะนั้น ถ้าไม่มีกิจกรรมร่วมกันแล้ว ก็ไม่มีโอกาสได้พูดคุย เมื่อได้เห็น้อยด้วยกัน ความสามัคคีก็จะตามมา ความสงบก็ได้รับด้วย”

(พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

 ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“การรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำแต่เพียงลำพัง โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด มีแพร่ระบาดมาก ฉะนั้น ทุกภาคส่วนควรเข้ามาช่วยกัน เช่น ตำรวจ อำเภอ ทุกหน่วยราชการ รวมทั้งภาคเอกชน ควรหันมาร่วมมือกัน งานด้านนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล และก่อเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการที่หลายฝ่าย หันมาช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ราษฎร ในพื้นที่ ก็จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันภัยของสังคม ได้ง่ายขึ้น และยังส่งผลเชิงบวกกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเกิดอานิสงส์ต่อประชาธิปไตยระดับชาติด้วย” (บุญยิ่ง จันทาทอ, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.9 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

- 1) การรักษาความสงบเรียบร้อย ควรจะต้องขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้านแต่ฝ่ายเดียว ทางฝ่ายท้องถิ่นก็ควรมีส่วนร่วมรับผิดชอบตรงนี้ด้วย เพราะว่าเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ก็ต้องออกมาดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ กล่าวคือ ความเป็นประชาธิปไตย ก็ต้องแชร์กันทำงาน แชร์ความรับผิดชอบ เนื่องจากการช่วยเหลือราษฎร ไม่ใช่เป็นหน้าที่เฉพาะของฝ่ายท้องถิ่นหรือท้องถิ่นเท่านั้น ซึ่งลักษณะของการร่วมมือกันทำงาน และการรับผิดชอบร่วมกันนี้ ถือว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว
- 2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเข้มงวดในการทำหน้าที่ด้านนี้ คือกำหนดไว้เลยว่าพื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่สีขาว ทำให้จริงจังและสม่ำเสมอ เรื่องตั้งด่าน เเวรยามและออกตรวจ ควรเชื่อมโยงกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล และควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อมาช่วยกันดูแลงานด้านนี้ ซึ่งลักษณะของการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการร่วมมือกับหลายฝ่าย ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นเป็นอย่างดี
- 3) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทโดยตรงของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ฝ่ายท้องถิ่น ไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร แต่ก็จะมีส่วนบ้างในเรื่องการเสริมหนุน ฉะนั้น ควรปรับปรุงระเบียบกฎหมาย เพื่อให้ฝ่ายท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล มีบทบาทในการช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้านสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยเพิ่มขึ้น และควรกำหนดวงเงินงบประมาณที่สนับสนุนให้มากกว่าเดิม เพราะว่าการสนับสนุนให้ฝ่ายท้องถิ่นกับฝ่ายท้องถิ่น ได้ร่วมมือกันทำงาน เป็นสิ่งที่ดี วิธีการนี้ ก็เป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น เช่นกัน

4) การรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้เป็นที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เรื่องยาเสพติด ทุกภาคส่วนควรเข้ามาช่วยกันทำงาน เช่น ตำรวจ อำเภอ และภาคเอกชน ควรหันมาร่วมมือกันดูแลเรื่องนี้ งานปราบปรามและป้องกันยาเสพติดจึงจะเกิดสัมฤทธิ์ผล ซึ่งการที่หลายฝ่ายหันมาช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ก็จะสามารถป้องกันภัยของสังคมได้ง่ายขึ้น และยังส่งผลเชิงบวกกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ตลอดทั้ง มีอันಿಸงส์ต่อระบอบประชาธิปไตยในระดับชาติด้วย

ตารางที่ 4.10 บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย (ตามความของกลุ่มตัวอย่าง)

ประเด็นสัมภาษณ์

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ความเห็นของกลุ่มปกครอง

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยเฉพาะโครงการต่างๆ ควรทำความเข้าใจให้ราษฎร ได้รับรู้ถึงผลดีหรือผลเสียที่จะได้รับก่อน จากนั้นก็ให้ราษฎร ได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอา หรือไม่เอา โครงการนั้นๆ ไม่ควร ไปชี้หน้า กล่าวคือ ควรเน้นให้ราษฎร รู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้จึงได้มีการประชุมราษฎรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ราษฎร ได้พูดคุยซักถาม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมติ นี่คือการเสริมสร้างประชาธิปไตยแล้ว” (ธวัชณ์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

“เพื่อสนองต่อความต้องการของราษฎร ได้ดีขึ้น ควรเปลี่ยนวาระการอยู่ในตำแหน่งของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็น 5-10 ปี ซึ่งการที่จะให้ทางอำเภอประเมินตไปนั้น เป็นไปได้ยาก ยิ่งไงเขาก็ต้องช่วยกัน เพราะอำเภอกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นแขนขา กัน กล่าวคือ ควรปรับปรุงกฎหมายเรื่องวาระ เพื่อราษฎรจะได้ใช้สิทธิใช้เสียงเลือกผู้นำราษฎรคนใหม่เข้ามาทำงานให้กับมาทำงานให้กับเขา เมื่อกำนันผู้ใหญ่บ้านทำงานได้ดี ก็ย่อมส่งผลดีต่อการปกครองและการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย” (ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“กำนันผู้ใหญ่บ้านต้องสามารถนำชาวบ้านออกมา เพื่อทำประชาคม ประชาพิจารณ์ ร่วมออกความคิดเห็นต่างๆ ในโครงการทั้งหลาย ที่จะเข้าสู่หมู่บ้าน เพื่อของบประมาณสนับสนุนจาก อบต. ตลอดทั้งร่วมกระบวนการประชาธิปไตย ตัวกำนันผู้ใหญ่บ้าน ควรมีสักยภาพส่วนตัวที่จะสามารถดึงคน หรือนำคนมาร่วมให้ได้มาก เท่าที่จะทำได้” (เผด็จ ขำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มท้องถิ่น

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ควรรวมพลังเป็นหนึ่งเดียว เบื้องต้นควรดึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ให้มามีส่วนร่วมให้ได้ ถ้ามีประชุมอะไรกลุ่มเหล่านี้ต้องมาให้เรา เพราะว่าเขาจะมีสมาชิกอยู่ในมือ ต่อไปจะทำให้อะไร มันไม่ยากแล้ว ถ้าปล่อยสะเปะสะปะ ไม่มีผู้นำ ทำกันเอง หรือว่าให้แค่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทำไม่สำเร็จหรอก ยิ่งตอนนี้ควรต้องดึง อบต. เข้าไปร่วม แล้วก็ให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือสร้างความผูกพันเครือข่าย กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะต้องทำให้ได้ ฉะนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องให้ความสำคัญกับทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วนในพื้นที่ การส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นก็จะไปได้ดี” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

“ปัจจุบันปรากฏว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน และนายก อบต. ส่วนมากจะฝึกไฟพรรคการเมือง และมักจะอยู่ใต้อาณัติของนักการเมือง มันก็เลยทำให้ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเบี่ยงเบน ซึ่งก็พอเข้าใจได้ว่า บางทีเขาก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากนักการเมือง แต่ถ้าเป็นไปได้อีก ก็อยากให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน วางตัวเป็นกลางอย่างชัดเจน และควรให้ความยุติธรรมผู้สมัครเลือกตั้งทุกคน โดยเท่าเทียมกัน” (ไพรวัดย์ เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“การแก้กฎหมายใดๆที่เกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ตัวแทนของกำนันผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมด้วย เพื่อจะได้นำปัญหาของราษฎรสื่อให้รัฐชัดเจน อย่างไรก็ตาม ควรให้เจ้าหน้าที่หน่วยงานได้เข้าร่วมบ้าง จะโดยวิธีส่วนตัวอย่างเอาใจใส่” (สนิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องวางตัวให้เป็นกลาง คือ ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด แต่ถ้าให้ดี ควรห้ามหน่วยงานหรือว่าผู้มีอำนาจเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมืองท้องถิ่นจะเป็นการดี ควรลดคำสั่งใดๆของตนเองในท้องถิ่น อย่างมากถ้าก้าวกาย เพราะอำนาจหน้าที่มันก็เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายอยู่แล้ว” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรจะมีบทบาทส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร ให้ภาพออกมากที่สุด ได้รับคำติชมในน้อยที่สุด เราเป็นผู้นำราษฎรควรวางตัวให้เขาเห็นว่าการเป็นประชาธิปไตย มันควรจะเป็นอย่างนี้” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควร ฝึกหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องประชาธิปไตย เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เป็นนักประชาธิปไตยเสียก่อน จะได้ไม่ไปเป็นลูกน้องของนักการเมือง เพราะว่าราษฎรเขามองอยู่ ถ้าไม่มีความรู้เรื่องนี้แล้วจะไปสอนราษฎรได้อย่างไร นอกจากนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นกลางทางการเมืองอย่างชัดเจน ไม่ควรฝักใฝ่ข้างใดข้างหนึ่ง กล่าวคือ ควรที่จะแสดงให้ราษฎรเห็นว่าการอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้นคืออะไร และควรแสดงความเป็นนักประชาธิปไตย ให้ประจักษ์แก่สายตาราษฎร เพื่อที่ว่าราษฎรจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป ก็จะเป็นผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในทุกระดับ” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

“ถ้าเราให้ราษฎรได้รับประโยชน์ โดยสร้างกฎกติกาภายในหมู่บ้าน เหมือนเป็นการขอร้องแกมบังคับ เช่น เราเอาสวัสดิการของหมู่บ้านเข้ามามีการรักษาพยาบาล การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส โดยใช้รายได้จากดอกเบี้ยของกองทุนหมู่บ้าน มันก็จะทำให้การได้รับความร่วมมือก่อนข้างดี” (ภูมิศักดิ์ บุญธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ความเห็นของกลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้าน

“เนื่องจากปัจจุบันกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีสิทธิ์เข้าร่วมประชุมสภาท้องถิ่น แต่ไม่มีสิทธิ์ออกเสียง ฟังได้ พูดไม่ได้ ให้คำปรึกษาได้ แต่ไม่มีสิทธิ์โหวต ต้องให้สมาชิกเขาโหวตกันเอง ส่วนมติดังกล่าว ก็ต้องเป็นไปตามของสภาท้องถิ่น กำนันผู้ใหญ่บ้าน ถ้าจะขอขบประมาณ ก็ต้องขอจาก อบต. อย่างเดียว เพราะกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีขบประมาณ ท่านผู้มีอำนาจควรพิจารณาปรับปรุงเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

ความเห็นของกลุ่มประชาชน

“กรณีกำนันผู้ใหญ่บ้านเรียกการประชุมราษฎร นับว่าเป็นการดี เพราะว่าจะมีส่วนช่วยให้ลดข้อขัดแย้งทางสังคมลง วิธีนี้เป็นการปกครองราษฎรอีกจุดหนึ่ง และถือเป็นการส่งเสริมแนวทางที่ถูกต้อง ตามหลักการประชาธิปไตยด้วย” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

“กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรจะส่งเสริมแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่จุดเล็กๆ คือปลูกฝังให้เด็กในโรงเรียนได้มีแนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น ตามความเหมาะสมแก่วัย ส่วนวัยผู้ใหญ่ นั้น ควรสื่อแต่สิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม เพื่อให้เขานำไปถ่ายทอดสู่คนที่ใกล้ชิด หรือคนในครอบครัวต่อไป ตามเหตุผลดังกล่าว ควรเป็นบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็เป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ที่สมควรแก่การยกย่อง สรรเสริญ” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากข้อมูลในตารางที่ 4.10 พบว่าแต่ละกลุ่มมีความเห็นที่ใกล้เคียงกันหรือสอดคล้องกัน ไม่พบความเห็นที่ขัดแย้ง ดังนั้น บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ตามความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง) สรุปได้ ดังนี้

1) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเปิดโลกทัศน์ประชาธิปไตย โดยให้โอกาสราษฎรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ กระตุ้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ เช่น โครงการต่างๆ ควรสร้างเข้าใจให้ราษฎรได้รู้ข้อดีข้อเสียที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียด แล้วก็ให้เขาได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอา หรือไม่เอาโครงการดังกล่าว ไม่ควรไปชี้นำใดๆ และควรเน้นให้ราษฎรรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ กล่าวคือ ควรมีประชุมราษฎรเสมอ เพื่อให้ราษฎรได้ซักถาม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมติ นี่คือการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว

2) กำนันผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบล ควรร่วมมือกันส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยดึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ ให้มามีส่วนร่วมให้ได้ แล้วให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือการสร้างความผูกพันเครือข่าย คือเน้นให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในพื้นที่ การเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นก็จะไปได้ดี

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องประชาธิปไตย เพื่อปลูกจิตสำนึกให้เป็นนักประชาธิปไตยเสียก่อน เพราะว่าถ้าไม่มีความรู้เรื่องนี้แล้วจะไปสอนราษฎรได้อย่างไร ควรเป็นกลางทางการเมืองอย่างชัดเจน ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด พยายามแสดงให้ราษฎรเห็นว่าการอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้นคืออะไร การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้านแสดงบทบาทความเป็นนักประชาธิปไตยให้ประจักษ์แก่สายตาราษฎร เพื่อที่ว่าราษฎรจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างนั้น ส่งผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในทุกระดับ

4) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรปลูกฝังแนวความคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่จุดเล็กๆ คือปลูกฝังให้เด็กในโรงเรียน ได้มีความรู้เรื่องประชาธิปไตยท้องถิ่น ตามความเหมาะสมแก่วัย ส่วนวัยผู้ใหญ่ นั้น ควรให้ข้อมูลแต่สิ่งที่ถูกต้องและเกื้อหนุนต่อระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้เขานำไปเผยแพร่ต่อคนที่ใกล้ชิดหรือคนในครอบครัว นี้คือบทบาทหนึ่งที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

สำหรับตอนที่ 2 ผู้วิจัยนำเสนอโดยแบ่งการพรรณนา ออกเป็น 3 หัวข้อใหญ่ และแต่ละหัวข้อใหญ่ แบ่งออกเป็น 3 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล
2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล
3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1. สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า

1.1 ด้านการปกครองราษฎร เป็นดังนี้

1.1.1 ปัจจุบัน การดำเนินงานต่างๆในตำบล หมูบ้าน ใช้รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน และมีกรรมการมาจากการเลือกของราษฎร นี่เป็นสภาพของบทบาทด้านการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น เพราะว่ารูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน ต้องมีการประชุม การชี้แจง การตอบข้อซักถาม การขอความคิดเห็น การลงมติ โดยยึดเสียงส่วนใหญ่ในที่ประชุมเป็นหลัก ดังความเห็นที่ว่า “เรื่องต่างๆจากตำบล หมูบ้าน พยายามให้เป็นในรูปแบบของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน นี่คือนักขระของการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย กล่าวคือ ต้องมีการประชุม การชี้แจง การขอความคิดเห็น ไม่ใช่มาจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านฝ่ายเดียว ราษฎรทุกคนในตำบล หมูบ้าน มีสิทธิ์ที่จะบอกว่าเอาหรือไม่เอาโครงการนี้ ต้องยึดถือมติของราษฎรเป็นหลัก” (ธัญญานันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

1.1.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ของงบประมาณหมู่บ้านและจัดทำแผน งบประมาณที่ได้ต้องขอจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก่อนที่จะของบประมาณ ต้องนำเรื่องเข้าที่ประชุมหมู่บ้านก่อน เพื่อขอมติจากราษฎร เมื่อได้มติแล้ว จึงบรรจุลงแผนแล้วของงบประมาณได้ ถ้าไม่มีมติจากราษฎร ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล การถือมติของราษฎรเป็นหลัก นับว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้านจะขอของงบประมาณอะไร ต้องมีการประชาคม หรือมีมติจากราษฎรเสียก่อน แล้วทำเป็นแผนหมู่บ้าน ถ้าไม่มี ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

1.1.3 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร ดูแลราษฎรให้อยู่ดี กินดีและมีสุข เมื่อราษฎรมีปัญหาที่ต้องการปรึกษาหารือต้องนำปัญหาของราษฎรเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อขอความคิดเห็น แล้วหาทางออกด้วยเสียงส่วนใหญ่ ลักษณะเช่นนี้ ถือได้ว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “ปัจจุบันนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ ต่างก็ทำงานดูแลราษฎรแบบที่เรียกกันว่า บำบัดทุกข์ บำรุงสุข สภาพของงานด้านนี้ ก็คือว่า ในพื้นที่ตำบล ตัวราษฎรมีเศรษฐกิจหลัก เศรษฐกิจรองอย่างไร เราก็ส่งเสริมกันไป ดูแลกันไป ให้อยู่ดีมีสุข พวกเราก็วางตัวเป็นกันเองกับราษฎรเป็นที่พึงของราษฎรให้ได้ ถ้าราษฎรมีปัญหาเรื่องไหน ก็เข้ามาปรึกษาหารือกัน โดยนำปัญหานั้นเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อพูดคุยกันแสดงความคิดเห็นด้วยกันจนได้มติ มติใดสมควรใส่ลงแผน ก็เอาลงไว้ มันก็เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างนี้แหละ” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

1.1.4 การปกครองราษฎรในตำบล หมู่บ้าน เป็นบทบาทหลักของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการเรียกประชุมราษฎรหรือประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน สำหรับการประชุมนั้นมีประโยชน์มาก อาทิ ป้องกันความขัดแย้ง ป้องกันความแตกแยก ซึ่งถือว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการปกครองราษฎร ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย เช่นกัน ดังความเห็นที่ว่า “กรณีที่ยกานัน ผู้ใหญ่บ้าน เรียกประชุมราษฎร นับว่าเป็นการดี เพราะว่าจะมีส่วนช่วยให้ลดข้อขัดแย้งทางสังคมลง วิธีนี้เป็นการปกครองราษฎรอีกจุดหนึ่ง และถือเป็นการส่งเสริมแนวทางที่ถูกต้องตามหลัก การประชาธิปไตยด้วย” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นดังนี้

1.2.1 การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และราษฎรให้การยอมรับ แต่ไม่สามารถดำเนินการโดยลำพัง ต้องขอรับการสนับสนุน เรื่องวัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการหรือแบบประชาธิปไตย ในลักษณะการร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ รูปแบบเช่นนี้ เป็นสภาพของบทบาท ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่นี้ตามกฎหมาย และตามที่ราษฎรให้การยอมรับในบทบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีอำนาจในการตั้งชุดรักษาความปลอดภัยของหมู่บ้าน (ชรบ.) ขึ้นมา เพื่อทำหน้าที่นี้ ส่วน อบต. รับผิดชอบสนับสนุนในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำมัน เป็นต้น การที่สนับสนุนเช่นนี้ ได้มีการพูดคุยโดยใช้เหตุใช้ผลกันในที่ประชุม” (ชวัฒน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

1.2.2 บทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะเป็นบทบาทหลัก ที่มีกฎหมายรองรับแล้วก็ตาม แต่เรื่องกำลังพล ต้องขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เช่น กำลังอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จากองค์การบริหารส่วนตำบล กำลังอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) จากทางอำเภอ รวมถึงกำลังตำรวจ เพื่อสนธิกำลังในการตั้งจุดตรวจ นอกจากนี้ ยังมีราษฎรที่เป็นจิตอาสาเข้ามาช่วยกันทำงาน นับได้ว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง ดังความเห็นที่ว่า “การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทโดยตรงของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และมีมานานแล้ว แต่ตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถทำทุกเรื่องได้หรอก ต้องขอรับการสนับสนุนจาก อบต. เช่น อปพร. ที่เป็นหน่วยงานของ อบต. ก็มาช่วยทำงานด้วยกัน บางครั้งก็ขอกำลังจากทางอำเภอ ทางตำรวจ เพื่อร่วมกันตั้งจุดตรวจ ทำการคัดกรอง ตรวจปีศาจวะ หาผู้มีสารเสพติดในร่างกาย และบางครั้งก็มีราษฎรที่มีจิตอาสา ร่วมบริจาคค่ากาแฟ ค่าไฟฟ้า หรือเข้าร่วมตรวจตรา เปลี่ยนกันมาอยู่เวรยาม ดูแลป้องกันภัยในยามกลางคืน

ก็มี ซึ่งขณะทำงาน ก็มีการพูดคุยสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องทั่วไป เรื่องการเมือง และเรื่องอื่นๆด้วย” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

1.2.3 การรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล หมู่บ้าน เช่น การตั้งด่าน การจัดเวรยาม และการออกตรวจตราในยามกลางคืน บทบาทด้านนี้ มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่ายองค์การบริหารส่วนตำบลมาช่วยเสริม บางครั้งผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล ได้ร่วมมือกันดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎร เช่น ป้องกันโจรผู้ร้าย การลักขโมย ยาเสพติด ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วม กันกับราษฎรในหมู่บ้านก่อน เพื่อเสนอและขอความคิดเห็นเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่และผู้รับผิดชอบ ในการปฏิบัติงาน ตามที่กล่าวมานี้ ถือว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว ดังความเห็นที่ว่า “การรักษาความสงบเรียบร้อยนี้ หากจะมีการตั้งด่าน จัดเวรยามหรือออกตรวจ ก็จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่าย อบต.มาช่วยเสริม บางครั้งก็จะร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล เพื่อจะสนิทกำลังทำการจับโจรผู้ร้าย พวกลักขโมย และตรวจหาสารเสพติด ที่ อบต.ช่วยเสริม คือ จัด อปพร.มาช่วยดูแล จัดหาอุปกรณ์การตั้งด่าน ไฟฟ้า แสงสว่าง น้ำดื่ม และสนับสนุนงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในพื้นที่ก่อน ทั้งนี้ เพื่อขอความคิดเห็นว่าจะ ตั้งด่านที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร เวลาใด มีใครรับผิดชอบบ้าง โดยให้ทางราษฎรได้เสนอ ได้ซักถามกันในที่ประชุม แล้วตกลงร่วมกัน ก่อนปฏิบัติงานจริง” (อัมรินทร์ เรียงศรี, สัมภาษณ์ 2557)

1.2.4 เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสาย ให้มาประชุม เพื่อขอความคิดเห็นและขอสมัครร่วมกัน ในเรื่องการรักษาความปลอดภัย เพื่อจัดเวรยามดูแลเวลากลางคืน พร้อมกำหนดตัวบุคคลมาปฏิบัติหน้าที่ การนำเข้าที่ประชุมราษฎรก่อน ถือได้ว่าเป็นสภาพของบทบาท ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กรณีมีเหตุการณ์ที่ไม่พึงประสงค์เข้ามาในชุมชน ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศเสียงตามสายว่าตอนนี้ทางผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้าน ได้มีการประชุมเพื่อขอความคิดเห็นกัน ที่จะมีการจัดตั้งสายตรวจ ตกลงกันว่าหมู่บ้านฝั่งโน้นหรือฝั่งนี้ กลางคืนอยู่เวรยามตั้งแต่กี่โมงถึงกี่โมง แล้วใครจะออกมาปฏิบัติหน้าที่บ้าง การนำเข้าที่ประชุมก่อน โดยให้ราษฎรได้ใช้สิทธิออกเสียง ได้เสนอ ได้คัดค้าน แล้วลงมติว่า โชนนี้คืนนี้ โชนโน้นคืนต่อไป แต่ละโชนจะมาก็คน เป็นการซักถามกันในที่ประชุม ก่อนที่จะปฏิบัติงานจริง ถือว่าเป็นการเสริมสร้างระบอบประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างชัดเจนแล้ว” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นดังนี้

1.3.1 เมื่อฝ่ายท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ประสงค์ขอมติจากราษฎรเกี่ยวกับแผนประจำปี ต้องแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เรียกประชุมราษฎร ผู้ใหญ่บ้านก็จะดำ

เนินการเรียกประชุมให้ แต่ไม่ได้เป็นประธานการประชุม กล่าวคือ มีบทบาทแค่เรียกประชุมเท่านั้น ในการประชุมจริง เป็นหน้าที่ของราษฎรจะเลือกใครเป็นกรรมการ และตัดสินใจลงมติเอง นี่คือสภาพของบทบาท ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ก็ตรงที่เรียกประชมนั้นเอง ดังความเห็นที่ว่า “เวลาท้องถิ่นจะทำอะไร หรือจะมีการประชามเกี่ยวกับแผนปี 58 ท้องถิ่นต้องแจ้งมาที่ผู้ใหญ่บ้าน แล้วผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่เรียกประชุมให้เขา แต่ไม่ได้ไปทำหน้าที่เป็นประธานประชาม เพียงแต่เรียกประชุมราษฎร สมมุติว่าให้ทำประชามเกี่ยวกับเรื่องจัดทำแผน พอเรียกประชุมแล้ว ก็เป็นเรื่องที่ราษฎรจะเลือกใครเป็นกรรมการ เลือกกันตรงนั้นเลย นี่ก็คือส่งเสริมการมีส่วนร่วม ในการที่จะทำอะไร เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุน SML เรื่องอะไรต่างๆปัจจุบันนี้ ต้องมีราษฎรเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อคัดเลือกบุคคลเข้าไปทำงานในเรื่องนั้นๆ กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่แค่การเรียกประชุม จากนั้นอาจจะประชุมเรื่องไร่ว่าไป บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่มีส่วนเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ก็ตรงจุดนี้” (ชวิวัฒน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

1.3.2 กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน เรื่องการเมือง การปกครองกับราษฎร และจัดให้มีการประชุมราษฎรเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตำบล หมู่บ้าน นอกจากนี้ เมื่อมีการเลือกตั้ง กำหนดและผู้ใหญ่บ้าน จะเน้นให้ราษฎรออกมาลงคะแนนเลือกตั้งให้มากที่สุด และให้แจ้งข่าวการซื้อสิทธิ์ ขายเสียง นี่คือนสภาพของบทบาท ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตย ดังความเห็นที่ว่า “กำหนด ผู้ใหญ่บ้านสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง การปกครองกับราษฎร จัดให้มีการประชุมเป็นประจำทุกๆเดือน แล้วก็ให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตำบล หมู่บ้าน เมื่อมีการเลือกตั้งต่างๆ จะเน้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิ์ใช้เสียง เลือกคนดี หรือ ให้ราษฎรแจ้งข่าวว่ามีการซื้อสิทธิ์ซื้อเสียงไหม จุดใด ใครกระทำ เป็นต้น” (ไพรวลัย เมืองพุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

1.3.3 เมื่อมีการเลือกตั้ง ทางอำเภอจะประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้รณรงค์การเลือกตั้งอย่างเต็มที่ และกำหนดสถิติผู้มาใช้สิทธิ์ขั้นต่ำไว้ให้ด้วย กำหนดและผู้ใหญ่บ้านก็ไปดำเนินการให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งกันมากมาย ถือได้ว่าคือนสภาพของบทบาท ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยอย่างชัดเจน ดังความเห็นที่ว่า “กรณีมีการเลือกตั้งทุกครั้ง ทุกกระดืบ เมื่อทางอำเภอจะต้องการให้มีสถิติของราษฎรที่มาใช้สิทธิ์เลือกตั้งให้มาก ก็ได้ประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้การบอกกล่าวหรือเชิญชวนราษฎรในพื้นที่รับผิดชอบ ให้ออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งกัน พร้อมกับกำหนดเป้าหมายขั้นต่ำไว้ให้อีกต่างหาก กำหนดและผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้ดำเนินการบอกกล่าว เชิญชวนราษฎรให้ช่วยออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งกันอย่างเต็มที่

ราษฎรก็ให้ความร่วมมือดี ซึ่งที่ผ่านมา พบว่าอำเภอประจันตคาม มีจำนวนผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งค่อนข้างมาก และก็เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางอำเภอกำหนดไว้ นี่คือบทบาทหนึ่งของกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น”

(สนธิท กุลธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

1.3.4 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น ติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรไปเลือกตั้ง ประกาศเสียงตามสายเชิญชวนราษฎร เตือนเรื่องการกระทำที่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง และเมื่อถึงวันเลือกตั้ง กำนันและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่กระตุ้นให้ราษฎรก็ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนให้มากขึ้น นี่ก็เป็นสภาพของบทบาท ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “คราวจะมีเลือกตั้ง เห็นมีการรณรงค์ ติดป้ายเชิญชวน มีรถประชาสัมพันธ์ให้ไปเลือกตั้ง ประกาศเตือนว่าเรื่องข้อสิทธิข้ายเสียงเป็นสิ่งผิดกฎหมาย ในวันเลือกตั้งจริง กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ก็กระตุ้นอีก ให้ราษฎรก็ออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันเยอะๆ ก็ได้ผลเหมือนกัน” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า

2.1 ด้านการปกครองราษฎร มีดังนี้

2.1.1 พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจในการปกครองราษฎรไว้แล้ว แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ให้ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่นยิ่งขึ้น การที่จะแสดงบทบาทให้กระทบต่อเจตนารมณ์ในการปกครองตนเองของราษฎรเขตท้องถิ่นมิได้ ปัญหาอยู่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะวางตัวและปรับทัศนคติอย่างไร ในการปกครองราษฎร โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งผลให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านพยายามปรับบทบาทให้อยู่ในสถานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเดียว และไม่ให้ล่วงล้ำเข้าไปในบทบาทของท้องถิ่น ซึ่งเดิมกำนันผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทอยู่ในส่วนนั้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ความพยายามไม่รับเป็นประธานกองทุนต่างๆ การร่วมฟังหรือให้คำปรึกษาอยู่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่ร่วมลงมติไม่ได้ เป็นต้น ดังความเห็นที่ว่า “ปัญหาอยู่ที่ตัวบุคคล คือตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเอง จะวางตัวอย่างไรในการปกครองราษฎร กฎหมายได้ให้อำนาจไว้อยู่แล้ว ราษฎรเชื่อฟังอยู่แล้ว แต่เมื่อมี อบต. เกิดขึ้นมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะปรับตัวปรับทัศนคติอย่างไร จะยืนอยู่ในสถานะไหน จะเล่นบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยจะไม่ลงไปเล่นบทบาทของ อบต. ได้หรือไม่ และความพยายามไม่รับเป็นประธานกองทุนต่างๆ จะทำได้อย่างไร เป็นต้น” (ธวัชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

2.1.2 การเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นก็ตาม เมื่อผู้ชนะเลือกตั้งได้อำนาจมาโดยวิธีซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ เนื่องจากราษฎรไม่เชื่อถือศรัทธา และไม่ยอมให้ความร่วมมือ แต่ถ้าได้อำนาจมาโดยฉันทามติของราษฎร ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นทุกคน สามารถแสดงบทบาทด้านนี้ได้อย่างสง่างาม ฉะนั้น ที่มาของอำนาจของกำนันผู้ใหญ่บ้านก็เป็นปัญหาหรืออุปสรรค ด้านการปกครองราษฎร ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ดังความเห็นที่ว่า “กำนันผู้ใหญ่บ้าน ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยมิใช่เป็นยอมรับที่แท้จริงจากราษฎรส่วนใหญ่ ก็ได้อำนาจจากการซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ แต่ถ้าได้ตำแหน่งมาโดยฉันทามติของราษฎรส่วนใหญ่ในพื้นที่ กำนันผู้ใหญ่บ้านทุกคน จะสามารถที่จะปกครองราษฎรได้ดี ฉะนั้น ที่มาของอำนาจ นับเป็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทด้านนี้ โดยเฉพาะในพื้นที่ อบต. ณ ปัจจุบัน” (เผด็จ จำเริญ, สัมภาษณ์ 2557)

2.1.3 บทบาทด้านการปกครองราษฎร กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความจำเป็นต้องใช้ทั้งหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ควบคู่กันไป เพราะว่าถ้าเข้มงวดเกินไป ราษฎรก็จะรับไม่ได้ เห็นได้จากเมื่อจบการเลือกตั้งท้องถิ่น ฝ่ายที่ได้อำนาจก็พอใจ ฝ่ายที่พ่ายแพ้ก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งเป็นคนละฝ่าย เป็นปัญหาในการปกครองท้องถิ่น บางครั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือเกี่ยวกับงานของหมู่บ้าน ตำบล ต้องพบการเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรที่สนับสนุนฝ่ายแพ้เลือกตั้ง ไม่ยอมให้ความร่วมมือด้วย นี่คือปัญหาหรืออุปสรรค ที่ส่งผลต่อการเสริมสร้างประชาธิปไตยในท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “การปกครองราษฎรที่ตึงเกินไป ก็จะทำให้ราษฎรที่ไม่เข้าใจ รับไม่ได้ เพราะว่าราษฎรบางคนยึดแต่ผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่ตั้ง ยึดความสมหวังเป็นเป้าหมาย เห็นได้จาก เมื่อจบเลือกตั้ง ฝ่ายที่สมหวังก็พอใจ ฝ่ายที่ผิดหวังก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งเป็นคนละฝ่าย ทำให้เป็นปัญหาในการปกครอง ส่งผลให้บางครั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือใดๆเกี่ยวกับงานปกครอง ที่มีส่วนเสริมสร้างประชาธิปไตย ภายในพื้นที่ อบต. จะถูกเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรฝ่ายที่ผิดหวังจากการเลือกตั้ง เขาจะให้ร่วมมือเฉพาะกับกลุ่มคนหรือบุคคลที่เขาให้การสนับสนุนเท่านั้น” (ถาวร ผาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

2.1.4 ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น เกือบทุกพื้นที่ ยึดโยงกับกลุ่มเครือญาติและพวกพ้อง เมื่อได้อำนาจมาแล้ว มักเน้นแบ่งปันงบประมาณและกองทุนต่างๆ ให้แก่กลุ่มเครือญาติและพวกพ้องก่อน ทำให้ราษฎรที่เสียผลประโยชน์ไม่พอใจ และเป็นปฏิกิริยากับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง จนถึงเลิกให้การสนับสนุน จึงเป็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทที่ส่งผลกระทบต่อเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบลในปัจจุบัน ดังความเห็นที่ว่า “การเลือกผู้นำท้องถิ่น หรือการเลือกกำนันผู้ใหญ่บ้าน เกือบทุกพื้นที่ จะ

เลือกแต่พรรคพวกตัวเอง หรือเครือญาติตัวเอง งบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็จะพิจารณาให้แก่พวกตัวเองก่อน จึงเกิดอีกกลุ่มที่ไม่พอใจ มีความรู้สึกที่ขัดแย้งกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง มีงานใดๆเกี่ยวกับชุมชน กลุ่มนี้จะไม่มาร่วมด้วย กล่าวคือ จะมีราษฎรบางส่วนที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะปกครองเขาไม่ได้ และกรณีเมื่อเครือญาติผู้นำทำผิดกฎหมาย กลับไม่ถูกดำเนินคดี แต่คนไม่ใช่เครือญาติทำผิดกฎหมาย จะถูกดำเนินคดี เป็นต้น” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย มิดังนี้

2.2.1 การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่กฎหมายให้การรับรอง แต่มีกรณีที่ราษฎรไม่เชื่อฟังหรือไม่เชื่อถือตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของตน รวมทั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความสามารถดึงฝ่ายต่างๆในพื้นที่เข้ามาช่วยงานได้ ทำให้เกิดปัญหาหรืออุปสรรคกับงานด้านนี้ เช่น การรักษาความสงบเรียบร้อย ต้องอาศัยการสนับสนุนอุปกรณ์เครื่องใช้และยุทธปัจจัยจากองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณ ฉะนั้น การที่มีหลายฝ่ายเข้ามาช่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีราษฎรมาช่วยด้วยนั้น ถือเป็นเรื่องดี และเป็นการช่วยเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย ดังความเห็นที่ว่า “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้านนี้ มีอำนาจรองรับไว้แล้ว ถ้ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้รับความเชื่อถือศรัทธาจากราษฎรในพื้นที่ และมีศักยภาพส่วนตัว ที่สามารถดึงหลายฝ่ายเข้ามาร่วมงานได้ การรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จะดำเนินไปด้วยดี ปัญหาจากตัวผู้ที่จะมาเป็นผู้นำราษฎร ถ้าไม่เป็นที่น่าเชื่อถือศรัทธาของราษฎรในพื้นที่ และอ่อนในเรื่องการจะดึงคน หรือหน่วยงานต่างๆ ให้เข้ามาช่วยดูแลเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จะเห็นภาพปัญหาหรืออุปสรรคชัดเจน เนื่องจากการที่มีมากฝ่ายเข้ามาช่วยงานนั้น ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอย่างหนึ่ง” (ชวีวัฒน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

2.2.2 การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถเป็นได้ถึงอายุ 60 ปีนั้น เรื่องแคร์ราษฎรจึงมีน้อย การนำออกตรวจตรา และความใส่ใจในการดูแลความปลอดภัยก็ไม่เต็มที่ ทำให้ราษฎรเกิดความเบื่อหน่าย ความร่วมมือในเรื่องเวรยาม ตลอดจนเรื่องอื่นๆก็จะน้อยลงตาม นับเป็นปัญหาหรืออุปสรรค ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น อีกเช่นกัน ดังความเห็นที่ว่า “ปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน เป็นถึงอายุ 60 ปี ยิ่งไปกว่า ก็เอาเขาออกยก เรื่องแคร์ราษฎร จึงมีน้อย การออกตรวจดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ก็ไม่เต็มร้อย บางทีมีแค่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อปพร. และราษฎรออกมา ต่างจากผู้ใหญ่บ้านวาระ 5 ปี ที่ต้องสร้างผลงาน พอ อบต. มีหนังสือถึง เขาจะรีบออกมาร่วมงานทันที เพื่อให้ราษฎรได้เห็นว่าเขาทำงาน แต่พอมาเป็นถึงอายุ 60 ปี บางงานก็ไม่ออกเลย มีหนังสือถึงก็ไม่ออกมา การรักษาความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้านก็เลยมีปัญหา ซึ่งยอมรับว่าคนทำงานถึงอายุ 60 ปี มันก็ดีบ้างตรงที่สานงานหรือต่องานได้ยาว แต่ว่าเหมาะสำหรับคน

ที่ใส่ใจกับงานจริงเท่านั้น ส่วนมาก 80% เท่าที่เห็น ความสนใจงานจะลดน้อยลง” (ไพรวลัย เมือง พุทธา, สัมภาษณ์ 2557)

2.2.3 ราษฎรที่มาอยู่เวรยามในเวลากลางคืน เพื่อดูแลความปลอดภัย เริ่มเรียกร้อง ค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเข้าเวร และครอบครัวไม่ยอมให้มาเข้าเวรกลางคืน นอกจากนี้ เรื่องเด็ก เสาพญา ต่อมาถูกจับ พ่อแม่ของเด็กจะมาด่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ไม่กล้ายุ่งเกี่ยว เกรงจะถูกเกลียด ชัง จึงเป็นปัญหาหรืออุปสรรคส่วนหนึ่ง ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรบริหารส่วนตำบล ดังความเห็นที่ว่า “ปัญหาด้านนี้ที่พบ ข้อแรก ราษฎรบางคนบ่นเรื่องค่าใช้จ่ายในการมาช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย และครอบครัวไม่ยอมให้ มาอยู่เวรยาม ข้อสอง เรื่องยาเสพติด ที่พบบ่อยที่สุด คือผู้ปกครองของเด็กที่ทำผิดกฎหมาย เมื่อถูก หลานถูกจับ ก็จะไม่ยอมรับความจริง แล้วมาด่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่ง โคนเกือบทุกคน ข้อแรก ทำให้ ราษฎรบางคนไม่ค่อยจะให้ความร่วมมือในการมาร่วมอยู่เวรยาม เพื่อดูแลความปลอดภัย ข้อสอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือฝ่าย อบต. ไม่อยากยุ่งเรื่องนี้ คงเกรงเสียคะแนนนิยม การแก้ไขปัญหาก็ ง่ายๆ ทั้งสองข้อดังกล่าว ส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

2.2.4 ในการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะประสบปัญหาจากร ราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจเป็นการส่วนตัว ไม่ยอมรับการดูแล และไม่ยอมให้ความร่วมมือใดๆต่อ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านของเขา เนื่องจากราษฎรกลุ่มนี้เห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความยุติธรรม ไม่มี ความเป็นกลาง จึงได้แสดงออกโดยการต่อต้าน การก่อกวน การทำทายเป็นรูปแบบต่างๆ ถือว่าเป็น ปัญหาหรืออุปสรรค ด้านรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นในอีก มุมหนึ่ง ดังความเห็นที่ว่า “จะมีราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่ยอมให้ความร่วมมือในการดูแลความสงบ เรียบร้อย เช่น ไม่ออกไปอยู่เวรยาม เกิดจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านปกครองเขาไม่ได้ ราษฎรเขาไม่ศรัทธา เขามองว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่ยุติธรรม ไม่เป็นกลาง บางทีก็มีลูกหลานของกลุ่มที่ไม่พอใจตัว กำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน จะดื่มสุรา แล้วก็แก๊งเข้ามาเกรง เพียงต้องการประชดผู้นำของตนเอง ที่ว่าทำ ไม่ลูกหลานของผู้นำเสพยาได้ บางทีเอายาเข้ามาขายในพื้นที่ด้วย แต่ทำไมไม่ดำเนินการ ลูกหลานคน อื่นกลับถูกดำเนินการ ซึ่งงานด้านรักษาความสงบเรียบร้อย ก็จึงมีการทำทายเป็นบ้าง นี่ก็ข้อเท็จจริงที่ เกิดขึ้น ส่งผลกระทบต่อระบบการปกครองภายในพื้นที่ โดยเฉพาะการที่จะเข้าไปเสริมสร้างประชา ธิปไตยอีกด้วย” (พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีดังนี้

2.3.1 บทบาทด้านนี้ ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคก็คือ ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่มี จิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตยหรือมีน้อย จึงไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมราษฎรให้มีส่วนร่วม

ทางการเมือง ทำให้เกิดผลเชิงลบในการเสริมสร้างประชาธิปไตยโดยท้องถิ่นอีกทางหนึ่ง ดังความเห็นที่ว่า “ปัญหาเรื่องนี้ มันอยู่ที่ตัวบุคคล คือตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเท่านั้นว่าจะมีจิตสำนึกที่เป็นนักประชาธิปไตย มากหรือน้อยเพียงไร ถ้ามีความเป็นนักประชาธิปไตยโดยโดยวิสัย ก็จะดูงานด้านนี้ได้เต็มที่ หากไม่มีหรือว่ามีน้อย ก็จะเห็นภาพของปัญหาหรืออุปสรรคแล้วละ” (ธวัชชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

2.3.2 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความสำคัญกับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร เนื่องจากยึดถือตรงที่ต้องมีคำสั่งของนายอำเภอ สั่งการเกี่ยวกับเรื่องนี้เสียก่อน จึงดำเนินการได้ นับว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรค ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น โดยเฉพาะในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบัน ดังความเห็นที่ว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประมาณ 1/3 ในพื้นที่ อบต. ของอำเภอประจันตคาม มักจะไม่ให้ความร่วมมือ และไม่ให้ความสำคัญ กับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดย อบต. เท่าที่ควร เนื่องจากกำนันและผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ จะยึดติดกับคำสั่งของนายอำเภอเป็นหลัก นี่คือนโยบายอุปสรรคที่เป็นรูปธรรม การที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ถ้าไม่มีคำสั่งจากนายอำเภอออกมาเลย บทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะไม่กระตือรือร้น ส่งผลกระทบต่อ การเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.” (เผด็จ จำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

2.3.3 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักถูกระแวงเรื่องความไม่เป็นกลาง การฟักไข่พรรคการเมือง การเป็นหัวคะแนนอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงที่มีการเลือกตั้ง ราษฎรจะเพ็งเล็ง และคลางแคลงใจในตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน นี่คือนโยบายหรืออุปสรรค ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มักจะถูกเพ็งเล็งเสมอว่ามีฝ่ายข้าง เป็นหัวคะแนนบ้าง แม้จะไม่ใช่ก็ตาม ทั่วๆไป การพบปะกับนักการเมือง ก็เพื่อนำผลประโยชน์มาสู่ตำบล หมู่บ้าน ไม่ว่าจะฝ่ายไหนก็ตาม คือไปส่งเสริมให้เข้ามามีส่วนร่วมนั่นเอง ในฐานะผู้นำราษฎรทุกเรื่องทั้งทางราษฎรเดือดร้อน ก็ต้องการทุกฝ่ายที่สามารถช่วยได้รวดเร็วและทัน เวลา โดยไม่เจาะจงฝ่าย แต่ก็คงหลีกเลี่ยงพื้นที่ที่ถูกกลุ่มการเมือง ฝ่ายที่ช่วยราษฎรไม่ได้ หรือช่วยได้ แต่ไม่ทันการณ์ กล่าวหากำนันและผู้ใหญ่บ้านอยู่เสมอ บางครั้งขอความร่วมมือ ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ก็ถูกเพิกเฉย นี่คือนโยบายหรืออุปสรรคหนึ่ง สำหรับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่ อบต.” (สนธิ ฤทธิธรรม, สัมภาษณ์ 2557)

2.3.4 บทบาทด้านนี้ มีปัญหาหรืออุปสรรค ที่ปฏิเสธไม่ได้ คือในพื้นที่ห่างไกล การเดินทางมาของราษฎร เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นไปด้วยความลำบาก จึงเป็นช่องทางให้กลุ่มการเมือง บริการความสะดวก เช่น ให้ค่าเดินทาง ค่าเสียเวลา เป็นต้น นับว่าเป็นปัญหาหรืออุปสรรค ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง อีกนัยหนึ่ง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย

ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะมีบทบาทที่เห็น้อยมากในช่วงของการที่มีเลือกตั้ง เพราะ ว่าออกไปตามตัวราษฎรภายในเขตตำบล หมู่บ้านที่ตนเองดูแล ให้ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนกันให้ มากๆ แต่ถ้าการไปตามราษฎรมาเลือกตั้งนั้น ถูกเรียกร้องขอค่าเดินทางด้วย มันก็เป็นปัญหาหรือ อุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการส่งเสริมประชาธิปไตยแน่นอน” (บุญยิ่ง จันทา โท, สัมภาษณ์ 2557)

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการการเสริมสร้างประชาธิปไตย ท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า

3.1 ด้านการปกครองราษฎร ควรเป็นดังนี้

3.1.1 ในการประชุมราษฎรทุกครั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรไม่ก้าวล่วงต่อการตัดสินใจใดๆของราษฎร ปล่อยให้ราษฎรเลือกกรรมการเอง แสดงความคิดเห็น และลงมติด้วยตัวราษฎรเอง ควรแสดงบทบาทแต่ให้การสนับสนุนเท่านั้น นี่เป็นบทบาทที่เหมาะสม ทำให้เกิดผลเชิงบวกที่ เกื้อหนุนประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำหน้าที่เป็นแค่ผู้กำกับ อยู่ข้างไปเล่นเอง หมายถึงให้ราษฎรเขาแสดงบทบาท แล้วคอยดูว่าเขาเล่นนอกเกมไหม ถ้าเส้นใหม่ สังคมก็จะปกติสุข แล้วก็ไม่มีใครหา ว่าเอาแต่พวกพ้อง เพราะมักจะเสียงบ่นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เอาแต่พวกตัวเองเข้ามา มีงบประมาณอะไร กองทุนอะไร ก็แจกแต่พวกพ้อง ฉะนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่ควรลงไปเล่น ควรปล่อยให้ราษฎรเขาตัดสินใจกันเอง เรามีหน้าที่สนับสนุนเท่านั้น ซึ่งจะได้ทั้งประชาธิปไตยและหัวใจของราษฎร” (ชวัลณชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

3.1.2 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ควรมีอคติ ไม่ควรยึดอำนาจนิยม การทำงานควร ตั้งเป้าหมายเพื่อความผาสุกของราษฎรในตำบล หมู่บ้าน และควรเชื่อมโยงการทำงานกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ควรมีบทบาทเช่นนี้ จึงนับว่าเป็นบทบาทที่เหมาะสม ด้านการปกครองราษฎร ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “ถ้าไม่คิดเรื่องศักดิ์ศรี เลิกติดยึดกับหัวโขน หันมาคิดแต่เรื่องงานเป็นหลัก แล้วร่วมมือกันทำงานกับ อบต. เพื่อพื้นที่ เพื่อราษฎร ก็จะทำให้ตำบลหมู่บ้านเจริญขึ้นแน่นอน คนที่เป็นผู้นำของราษฎรต้องมีน้ำใจนักกีฬา มีจิตเป็นประชาธิปไตย ทุกอย่างควรต้องทำให้เกิดความรักความสามัคคีกัน ต้องลดความขัดแย้งกัน งานด้านนี้จึงจะดี และมีผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย” (เผด็จ ขำเพ็ง, สัมภาษณ์ 2557)

3.1.3 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นผู้นำราษฎรที่ดี มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี และสร้างความรู้สึกที่ดีแก่ราษฎร ควรมีความเป็นกลางอย่างแท้จริงและให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่าง

เท่าเทียม ถ้าในพื้นที่พบราษฎรที่ได้รับการศึกษาสูง ควรเปิดโลกทัศน์ของตนโดยดึงราษฎรเหล่านี้มาเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล เขาสามารถที่จะให้ข้อมูลความรู้ได้ นี่คือบทบาทที่เหมาะสมทางหนึ่ง ด้านการปกครองราษฎร ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรมีความเป็นกลาง ยุติธรรม และจริงใจต่อราษฎร หากในตำบล หมู่บ้าน มีราษฎรที่จบการศึกษาสูงกว่ากำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งราษฎรเหล่านี้ เป็นพลังเงียบ ควรหาโอกาสเข้าไปปรึกษาหารือเขา เพื่อนำทรัพยากรบุคคลของตำบล หมู่บ้าน มาทำให้เกิดประโยชน์ ก็จะเป็นผลดีต่อการปกครองราษฎร กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นได้อีกทาง” (ถาวร ภาสุก, สัมภาษณ์ 2557)

3.1.4 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสนใจกับวัดและโรงเรียน เนื่องจากสังคมไทยนั้นราษฎรมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียน ควรนำเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ กล่าวคือ เวลาโรงเรียนมีกิจกรรม ควรเข้าไปช่วย จะได้ถือโอกาสสร้างความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย เช่นเดียวกัน เวลาวัดมีงาน ควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสความเข้าใจแบบเดียวกัน นี่คือบทบาทที่เหมาะสมประการหนึ่งของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “สังคมไทยเป็นสังคมอุปถัมภ์ มีการเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสอยู่ ฉะนั้น ผู้นำควรเข้าหา วัดและโรงเรียน เพราะรากเหง้าของสังคมไทยนั้น เด็กและผู้ใหญ่ต่างยังผูกพันกับวัดและโรงเรียน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ คือเข้าไปช่วยเมื่อเวลาโรงเรียนมีกิจกรรม เช่น วันเด็ก หรือวันที่ทางโรงเรียนมีงาน จะได้ใช้เป็นเวทีอธิบายให้เด็กเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองที่ดี ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพื่อเด็กจะได้ซึมซับ และเมื่อเวลาวัดมีงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสพูดแบบเดียวกันนี้ รวมถึงการไม่ให้ท้ายการซื้อขายเสียงด้วย ทำให้เป็นประจักษ์แก่สายตาราษฎร ถ้าผู้นำวางตัวดี ราษฎรเขาก็ยอมศรัทธา นี่เป็นกุศโลบายที่ได้ใจราษฎร และส่งผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นไปในตัว” (พิเชษฐ ปิ่นเกิด, สัมภาษณ์ 2557)

3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรเป็นดังนี้

3.2.1 บทบาทด้านนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตย เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ ถือเป็นบทบาทที่เหมาะสม ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย ดังความเห็นที่ว่า “การรักษาความสงบเรียบร้อย ควรจะ ต้องขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย ไม่ใช่เป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่านั้น ทาง อบต. ก็ควรมีส่วนรับผิดชอบตรงนี้ด้วย เพราะว่าเป็นสมาชิก อบต. ก็ต้องออกมาดูแลผู้ซึ่งเขาลงคะแนนเสียงให้ ฉะนั้น เมื่อเกิดปัญหาในการจะรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ควรรับผิดชอบร่วมกัน ความเป็นประชาธิปไตย ก็ควรแชร์กันทำงานและแชร์ความรับผิดชอบด้วย เนื่องจากงานช่วยเหลือราษฎร ไม่ใช่งานของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งลักษณะของ

การร่วมมือกันทำงาน การร่วมรับผิดชอบงาน ถือว่าได้มีส่วนในเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว” (ชัยภูณันท์ มานะเสน, สัมภาษณ์ 2557)

3.2.2 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรแสดงบทบาทด้านนี้ อย่างเข้มข้นและจริงจัง อีกทั้ง ควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อมาช่วยกันดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎร การที่ดึงหลายฝ่ายเข้ามาร่วมเช่นนี้ เป็นบทบาทที่เหมาะสม ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นแล้ว ดังความเห็นที่ว่า “ควรเข้มงวดในการปฏิบัติ โดยกำหนดกติกาของพื้นที่ไว้เลยว่า พื้นที่ตรงนี้เป็นพื้นที่ปลอดภัย หรือ เป็นพื้นที่สีขาว ทำให้จริงจัง และสม่ำเสมอ เรื่อง ตั้งด่านเวรยาม และออกตรวจ ควรเชื่อมโยงกับ อบต. ควรให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย รวมทั้ง ควรดึงทุกกลุ่มในพื้นที่เท่าที่มีอยู่ เข้ามาช่วย ให้เป็นภาคีเครือข่ายดูแลความปลอดภัย ซึ่งลักษณะของการรักษาความสงบเรียบร้อย โดยการเชื่อมโยง อบต. การให้ชุมชนมีส่วนร่วมด้วย และการดึงทุกกลุ่มเท่าที่มีอยู่ในพื้นที่เข้ามาช่วย ให้เป็นภาคีเครือข่ายในการรักษาความสงบเรียบร้อย และยังส่งผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นไปในตัว” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

3.2.3 ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรปรับปรุง หรือแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับงานด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น และควรเพิ่มวงเงินงบประมาณสนับสนุนกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำหรับงานด้านนี้ให้มากกว่าเดิม เพราะว่าการสนับสนุนให้ฝ่ายท้องถิ่นได้มีบทบาทในการดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎร ที่เข้มแข็งขึ้น โดยการร่วมมือกับฝ่ายท้องถิ่น ถือเป็น การเพิ่มศักยภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกแนวทางหนึ่ง ดังความเห็นที่ว่า “ปัจจุบัน อบต. ไม่ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยเท่าที่ควร เพราะถือว่าเป็นหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่ง อบต. ก็จะมีส่วนบ้าง ในเรื่องของการเสริมหนุนเท่านั้น จึงควรปรับปรุงระเบียบ กฎหมาย เพื่อให้ อบต. มีบทบาทในการช่วยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยเพิ่มขึ้น ควรกำหนดวงเงินงบประมาณ ที่ต้องสนับสนุนได้มากกว่าเดิม และควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบว่าด้วยการประชุมร่วมเกี่ยวกับงานด้านนี้ให้เกื้อหนุนประชาธิปไตยยิ่งขึ้น” (ประดิษฐ์ คำวิชัย, สัมภาษณ์ 2557)

3.2.4 ในเรื่องการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในตำบล หมู่บ้าน ทุกภาคส่วนควรให้การช่วยเหลือและสนับสนุนบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น งานด้านนี้ จึงสัมฤทธิ์ผล ซึ่งการที่ทุกภาคส่วนมาช่วยกันเช่นนี้ ถือเป็น การเพิ่มศักยภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้วยเช่นกัน ดังความเห็นที่ว่า “การรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่ควรปล่อยให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำแต่เพียงลำพัง

โดยเฉพาะเรื่องยาเสพติด มีแพร่ระบาดมาก ฉะนั้น ทุกภาคส่วนควรเข้ามาช่วยกัน เช่น ตำรวจ อำเภอบุคลากร รวมทั้งภาคเอกชน ควรหันมาร่วมมือกัน งานด้านนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ซึ่งการที่หลายฝ่ายหันมาช่วยกันดูแลรักษาความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในพื้นที่ ก็จะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการป้องกันภัยของสังคมได้ง่ายขึ้น และยังส่งผลเชิงบวกกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังเกิดอานิสงส์ต่อประชาธิปไตยระดับชาติด้วย” (บุญยิ่ง จันทาทิ, สัมภาษณ์ 2557)

3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ควรเป็นดังนี้

3.3.1 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเปิดโลกทัศน์ประชาธิปไตย โดยให้โอกาสราษฎรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ควรกระตุ้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ เช่น โครงการต่างๆ ควรสร้างเข้าใจให้ราษฎรได้รู้ข้อดีข้อเสีย ที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียด แล้วก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอา หรือไม่เอาโครงการดังกล่าว ไม่ควรไปชี้แจงนำใดๆทั้งสิ้น นี่คือนโยบายที่เหมาะสม ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรทำให้ราษฎรมีส่วนร่วมให้มากที่สุด โดยเฉพาะ โครงการต่างๆ ควรทำความเข้าใจให้ราษฎรได้รับรู้ถึงผลดีหรือผลเสียที่จะได้รับก่อน จากนั้นก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอาหรือไม่เอาโครงการนั้นๆ ไม่ควรไปชี้แจงนำเขา กล่าวคือ ควรเน้นให้ราษฎรรู้สึกว่าเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีประชุมราษฎรอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้ราษฎรได้พูดคุยซักถาม ได้แสดงความคิดเห็น ได้ลงมติ นี่คือการเสริมสร้างประชาธิปไตยแล้ว” (ชวิวัฒน์ชัย ม่วงทอง, สัมภาษณ์ 2557)

3.3.2 กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรร่วมมือกันกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยดึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ แล้วให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือการสร้างความผูกพันเครือข่าย คือเน้นให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในพื้นที่ จึงเป็นนโยบายที่เหมาะสม ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และ อบต. ควรรวมพลังเป็นหนึ่งเดียว เบื้องต้นควรดึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ให้มามีส่วนร่วมให้ได้ ถ้ามีประชุมอะไรกลุ่มเหล่านี้ต้องมาให้เรา เพราะว่าเขาจะมีสมาชิกอยู่ในมือ ต่อไปจะทำอะไรมันไม่ยากแล้ว ถ้าปล่อยสะเปะสะปะ ไม่มีผู้นำ ทำกันเอง หรือว่าให้แค่ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำไม่สำเร็จหรอก ยิ่งตอนนี้ ควรต้องดึง อบต. เข้าไปร่วม แล้วก็ให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือสร้างความผูกพันเครือข่าย กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรจะต้องทำให้ได้ ฉะนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านต้องให้ความสำคัญกับทุกกลุ่ม ทุกภาคส่วนในพื้นที่ การส่งเสริมประชาธิปไตยท้องถิ่นก็จะไปได้ดี” (นัฐพล เดชสุภา, สัมภาษณ์ 2557)

3.3.3 ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสนใจและใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ควรมีความเป็นกลางทางการเมืองให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน รวมทั้ง ควรให้ความยุติธรรมต่อกลุ่มการเมืองในพื้นที่ทุกกลุ่มโดยเสมอภาค นี่คือนโยบายที่เหมาะสม ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะเรื่องประชาธิปไตย เพื่อปลูกจิตสำนึกให้มีความเป็นนักประชาธิปไตยเสียก่อน จะได้ไม่ไปเป็นลูกน้องของนักการเมือง เพราะว่ารายนามของอยู่ ถ้าไม่มีความรู้เรื่องนี้แล้วจะไปสอนราษฎรได้อย่างไร นอกจากนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นกลางทางการเมืองอย่างชัดเจน ไม่ควรฝักใฝ่ข้างใดข้างหนึ่ง กล่าวคือ ควรที่จะแสดงให้เห็นว่า การอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้นคืออะไร และควรแสดงความเป็นนักประชาธิปไตย ให้ประจักษ์แก่สาธารณชน เพื่อที่ว่าราษฎรจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป ก็จะเป็นผลดีกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยในทุกระดับ” (ดวง เจริญศิลป์, สัมภาษณ์ 2557)

3.3.4 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรปลูกฝังแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวทางประชาธิปไตย ให้แก่เด็กในโรงเรียน โดยพิจารณาให้เหมาะสมแก่วัย ส่วนผู้ปกครองของเด็กนั้น ควรให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสนับสนุนต่อระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้นำไปเผยแพร่ต่อคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวต่อไป ถือเป็นบทบาทที่เหมาะสม ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้วยเช่นกัน ดังความเห็นที่ว่า “กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรส่งเสริมแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตั้งแต่จุดเล็กๆ คือปลูกฝังให้เด็กในโรงเรียนได้มีแนวคิดประชาธิปไตยท้องถิ่น ตามความเหมาะสมแก่วัย ส่วนวัยผู้ใหญ่ นั้น ควรสื่อแต่สิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม เพื่อให้เขานำไปถ่ายทอดสู่คนที่ใกล้ชิด หรือคนในครอบครัวต่อไป ตามเหตุผลดังกล่าว ควรเป็นบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ที่สมควรแก่การยกย่อง สรรเสริญ” (บุญยิ่ง จันทาโท, สัมภาษณ์ 2557)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลในบทที่ 4 จะนำไปสรุปผลการวิจัย ในบทที่ 5 ต่อไป

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษา อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี” ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญมานำเสนอ โดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1.1 เพื่อศึกษาสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1.1.2 เพื่อศึกษาปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1.1.3 เพื่อศึกษาบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 รูปแบบการวิจัย ใช้รูปแบบ “การวิจัยเชิงคุณภาพ” (Qualitative Research) ไม่เน้นตัวเลขทางสถิติ

1.2.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเฉพาะกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 13 คน ทุกคนล้วนทำงานอยู่ในท้องที่อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี

1.2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัย ดังนี้

1) ลักษณะของเครื่องมือ มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) มากกว่าปลายปิด (Closed-Ended Questions) แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และ ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

2) **รูปแบบการใช้เครื่องมือ** ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) และเป็นการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า พร้อมกับสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่างด้วย

1.2.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยตนเอง โดยจำแนกการเก็บตามแหล่งที่มา ดังนี้

1) **ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)** ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 13 คน โดยใช้วิธีสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และไม่เน้นเก็บข้อมูลเป็นตัวเลข

2) **ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)** ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาวเคราะห์จากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิ ตำราวิชา การทางรัฐศาสตร์ กฎหมาย ระเบียบผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความ แนวคิดทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลที่รวบรวมจาก Internet

1.2.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก มาจัดระเบียบ พร้อมแยกแยะให้เป็นหมวดหมู่ โดยทำการตรวจสอบและเลือกสรรเนื้อหา ตัดส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องออก มีการจัดเรียงลำดับ และจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ และสอดคล้องกับกรอบแนวความคิด และสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นเหตุผล และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อค้นหาคำตอบของการวิจัย และสรุปผล

1.3 สรุปผลการวิจัย

จากบทที่ 4 บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่นในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

1.3.1 สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นดังนี้

1) ด้านการปกครองราษฎร

(1) ปัจจุบันการดำเนินงานต่างๆ ในตำบล หมู่บ้าน ใช้รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน และมีกรรมการมาจากการเลือกของราษฎร

(2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ของงบประมาณหมู่บ้านและจัดทำแผน งบประมาณที่ได้ต้องขอจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก่อนที่จะขอของงบประมาณ ต้องนำเรื่องเข้าที่ประชุมหมู่บ้านก่อน เพื่อขอมติจากราษฎร เมื่อได้มติแล้ว จึงบรรจุลงแผนหมู่บ้าน แล้วของงบประมาณได้ ถ้าไม่มีมติจากราษฎร ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล

(3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎรดูแลราษฎรให้อยู่ดี กินดีและมีสุข เมื่อราษฎรมีปัญหาที่ต้องการปรึกษาหารือ ต้องนำปัญหาของ

ราษฎรเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อขอความคิดเห็น แล้วหาทางออกด้วยเสียงส่วนใหญ่

(4) การปกครองราษฎรในตำบล หมู่บ้าน เป็นบทบาทหลักของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการเรียกประชุมราษฎร หรือคณะกรรมการหมู่บ้านสำหรับการประชุมราษฎรนั้น มีประโยชน์มาก อาทิ ป้องกันความขัดแย้ง ป้องกันความแตกแยก เป็นต้น

2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

(1) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และราษฎรให้การยอมรับ แต่ไม่สามารถดำเนินการโดยลำพัง ต้องขอรับการสนับสนุน เรื่องวัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตย ในลักษณะการร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ

(2) บทบาทด้านนี้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะเป็นบทบาทหลัก ที่มีกฎหมายรองรับไว้แล้วก็ตาม แต่เรื่องกำลังพล ต้องขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เช่น กำลังอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จากองค์การบริหารส่วนตำบล กำลังอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) จากทางอำเภอ รวมถึงกำลังตำรวจ เพื่อสนธิกำลังในการตั้งจุดตรวจ นอกจากนี้ บางครั้งมีราษฎรที่มาเป็นจิตอาสาอีกด้วย

(3) การรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล หมู่บ้าน เช่น การตั้งด่าน การจัดเวรยาม และการออกตรวจตราในยามกลางคืน บทบาทนี้จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่าย อบต. มาช่วยเสริม บางครั้งผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล ได้ร่วมมือกันดูแลปลอดภัยให้แก่ “ราษฎร” เช่น ป้องกันโจรผู้ร้าย การลักขโมย ยาเสพติด ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในหมู่บ้านก่อน เพื่อเสนอและขอความคิดเห็นเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่และผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน

(4) เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสาย ให้มาประชุม เพื่อขอความคิดเห็นและขอมติร่วมกัน ในเรื่องการรักษาความปลอดภัยเพื่อจัดเวรยามดูแลเวลากลางคืน พร้อมกำหนดตัวบุคคลมาปฏิบัติหน้าที่

3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(1) เมื่อฝ่ายท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ประสงค์ขอมติจากราษฎรเกี่ยวกับแผนประจําปี ต้องแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เรียกประชุมราษฎร ผู้ใหญ่บ้านก็จะดำเนินการเรียกประชุมให้ แต่ไม่ได้เป็นประธานการประชุม กล่าวคือมีบทบาทแค่เรียกประชุมเท่านั้น ในการประชุมจริง เป็นหน้าที่ของราษฎรจะเลือกใครเป็นกรรมการ และตัดสินใจลงมติเอง

(2) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน เรื่องการเมือง การปกครองกับราษฎร และจัดให้มีการประชุมราษฎรเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับตำบล หมู่บ้าน นอกจากนี้เมื่อมีการเลือกตั้ง กำหนดและผู้ใหญ่บ้าน จะเน้นให้ราษฎรออกมามลงคะแนนเลือกตั้งให้มากที่สุด และให้แจ้งข่าวการซื้อสิทธิ์ ขยายเสียง

(3) เมื่อมีการเลือกตั้ง ทางอำเภอจะประชุมกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้รณรงค์การเลือกตั้งอย่างเต็มที่ และกำหนดสถิติผู้มาใช้สิทธิ์ขึ้นตำไว้ให้ด้วย กำหนดและผู้ใหญ่บ้านก็ไปดำเนินการให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิ์เลือกตั้งกันมากมาย

(4) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น คิดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรไปเลือกตั้ง ประกาศเสียงตามสายเชิญชวนราษฎร เดือนเรื่องการกระทำที่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง และเมื่อถึงวันเลือกตั้ง กำหนดและผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่กระตุ้นให้ราษฎรก็ออก มาใช้สิทธิ์ลงคะแนนให้มาก

1.3.2 ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้

1) ด้านการปกครองราษฎร

(1) พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจในการปกครองราษฎรไว้แล้ว แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ให้ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่นยิ่งขึ้น การที่จะแสดงบทบาทให้กระทบต่อเจตนารมณ์ในการปกครองตนเองของราษฎรเขตท้องถิ่นมิได้ ปัญหาอยู่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะวางตัวและปรับทัศนคติอย่างไร ในการปกครองราษฎร โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งผลให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านพยายามปรับบทบาทให้อยู่ในสถานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเดียว และไม่ให้ลวงล้ำเข้าไปในบทบาทของท้องถิ่น ซึ่งเดิมกำนันผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทอยู่ในส่วนนั้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ความพยายามไม่รับเป็นประธานกองทุนต่างๆ การร่วมฟังหรือให้คำปรึกษาอยู่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ได้แต่ร่วมลงมติไม่ได้ เป็นต้น

(2) การเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นก็ตาม เมื่อผู้ชนะเลือกตั้งได้อำนาจมาโดยวิธีซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ เนื่องจากราษฎรไม่เชื่อถือศรัทธา และไม่คอยให้ความร่วมมือ แต่ถ้าได้อำนาจมาโดยฉันทานุมัติของราษฎร ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นทุกคน สามารถแสดงบทบาทด้านนี้ได้อย่างสง่างาม

(3) บทบาทด้านการปกครองราษฎร กำหนดและผู้ใหญ่บ้าน มีความจำเป็นต้องใช้ทั้งหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ควบคู่กันไป เพราะว่าถ้าเข้มงวดเกินไปราษฎรก็จะรับไม่ได้

เห็นได้จากเมื่อจบการเลือกตั้งท้องถิ่น ฝ่ายที่ได้อำนาจก็พอใจ ฝ่ายที่พ่ายแพ้ก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งเป็นคนละฝ่าย เป็นปัญหาในการปกครองท้องถิ่น บางครั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือเกี่ยวกับงานของหมู่บ้าน ตำบล ต้องพบการเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรที่สนับสนุนฝ่ายแพ้เลือกตั้ง ไม่ยอมให้ความร่วมมือด้วย

(4) ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น เกือบทุกพื้นที่ ยึดโยงกับกลุ่มเครือญาติ และพวกพ้อง เมื่อได้อำนาจมาแล้ว มักเน้นแบ่งปันงบประมาณและกองทุนต่างๆ ให้แก่กลุ่มเครือญาติและพวกพ้องก่อน ทำให้ราษฎรที่เสียผลประโยชน์ไม่พอใจ และเป็นปฏิปักษ์กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง จนถึงเลิกให้การสนับสนุน

2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

(1) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่กฎหมายให้การรับรอง แต่มีกรณีที่ราษฎรไม่เชื่อฟังหรือไม่เชื่อถือตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของตน รวมทั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความสามารถดึงฝ่ายต่างๆในพื้นที่เข้ามาช่วยงานได้ เช่น การหาอุปกรณ์เครื่องใช้และยุทธปัจจัย จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณ

(2) การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถเป็นได้ถึงอายุ 60 ปีนั้น เรื่องแคร์ราษฎร จึงมีน้อย การนำออกตรวจตรา และความใส่ใจในการดูแลความปลอดภัยก็ไม่เต็มที่ ทำให้ราษฎรเกิดความเบื่อหน่าย ความร่วมมือในเรื่องเวรยาม ตลอดจนเรื่องอื่นๆก็จะน้อยลงตาม

(3) ราษฎรที่มาอยู่เวรยามในเวลากลางคืน เพื่อดูแลความปลอดภัย เริ่มเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเข้าเวร และครอบครัวไม่ยอมให้มาเข้าเวรกลางคืน นอกจากนี้เรื่องเด็กเสพยา ต่อมาถูกจับ พ่อแม่ของเด็กจะมาด่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้ไม่กล้ายุ่งเกี่ยว เกรงจะถูกเกลียดชัง

(4) ในการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะประสบปัญหาจากราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจเป็นการส่วนตัว ไม่ยอมรับการดูแล และไม่ยอมให้ความร่วมมือใดๆต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของเขา เนื่องจากราษฎรกลุ่มนี้เห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความยุติธรรม ไม่เป็นกลาง จึงได้แสดง ออกโดยการต่อต้าน การก่อกวน การทำทายเป็นรูปแบบต่างๆ

3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(1) บทบาทด้านนี้ ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคก็คือ ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตยหรือมีน้อย จึงไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมราษฎรให้มีส่วนร่วมทางการเมือง

(2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความสำคัญกับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร เนื่องจากยึดถือตรงที่ต้องมีคำสั่งของนายอำเภอ สั่งการเกี่ยวกับเรื่องนี้เสียก่อน จึงดำเนินการได้

(3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักถูกกล่าวหาเรื่องความไม่เป็นกลาง การฝักใฝ่พรรคการเมือง และการเป็นหัวคะแนนอยู่เนืองๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงที่มีการเลือกตั้ง ราษฎรจะเพ็งเล็งและระแวง ในตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน

(4) บทบาทด้านนี้ มีปัญหาหรืออุปสรรค ที่ปฏิเสธไม่ได้ คือในพื้นที่ห่างไกล การเดินทางมาของราษฎร เพื่อลงคะแนนเลือกตั้ง เป็นไปด้วยความลำบาก จึงเป็นช่องทางให้กลุ่มการเมือง บริการความสะดวก เช่น ให้ค่าเดินทาง ค่าเสียเวลา เป็นต้น

1.3.3 บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นดังนี้

1) ด้านการปกครองราษฎร

(1) ในการประชุมราษฎรทุกครั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรไม่ก้าวล่วงต่อการตัดสินใจใดๆของราษฎร ปล่อยให้ราษฎรเลือกกรรมการเอง แสดงความคิดเห็น และลงมติด้วยตัวของราษฎรเอง ควรแสดงบทบาทแค่ให้การสนับสนุนเท่านั้น

(2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ควรมีอำนาจ ไม่ควรมีอำนาจนิยม การทำงานควรตั้งเป้าหมายเพื่อความผาสุกของราษฎรในตำบล หมู่บ้าน และควรเชื่อมโยงการทำงานกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำราษฎรที่มาจากการเลือกตั้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ควรมีบทบาทเช่นนี้

(3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นผู้นำราษฎรที่ดี มีคุณธรรม เป็นแบบอย่างและสร้างความรู้สึกที่ดีแก่ราษฎร ควรมีความเป็นกลางทางการเมืองอย่างแท้จริง และให้ความยุติธรรมราษฎรอย่างเท่าเทียม ถ้าในพื้นที่พบราษฎรที่ได้รับการศึกษาสูง ควรมีความใจกว้าง โดยดึงราษฎรเหล่านี้ มาช่วยให้คำปรึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล

(4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสนใจกับวัดและโรงเรียน เนื่องจากสังคมไทยนั้น ราษฎรมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียน ควรนำเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ กล่าวคือ เวลาโรงเรียนมีกิจกรรม ควรเข้าไปช่วย จะได้ถือโอกาสสร้างความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย เช่นเดียวกัน เวลาวัดมีงาน ควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสความเข้าใจแบบเดียวกัน

2) ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

(1) บทบาทด้านนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชา

ชิปไตย ยึดถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ

(2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรแสดงบทบาทด้านนี้ อย่างเข้มข้นและจริงจัง อีกทั้งควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อช่วยการดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎร

(3) ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรปรับปรุง หรือแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับงานด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น และควรเพิ่มวงเงินงบประมาณสนับสนุนกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน สำหรับงานด้านนี้ให้มากกว่าเดิม

(4) ในเรื่องการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดในตำบล หมู่บ้าน ทุกภาคส่วนควรให้การช่วยเหลือและสนับสนุนบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น งานด้านนี้ จึงสัมฤทธิ์ผล

3) ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

(1) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเปิดโลกทัศน์ประชาธิปไตย โดยกระตุ้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น และมากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เช่น โครงการต่างๆ ควรสร้างเข้าใจให้ราษฎรได้รู้ข้อดีข้อเสีย ที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียด แล้วก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอาหรือไม่เอาโครงการดังกล่าว ไม่ควรไปชี้นำใดๆทั้งสิ้น

(2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรร่วมมือกันกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยดึงแกนนำราษฎรกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ แล้วให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือเน้นการสร้าง ความผูกพันเป็นเครือข่าย โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในพื้นที่

(3) ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสนใจ และเฝ้าหาความรู้เพิ่มเติม ควรมีความเป็นกลางทางการเมืองให้เป็นที่ประจักษ์แก่สายตาราษฎร ตลอดทั้ง ควรให้ความยุติธรรมต่อกลุ่มการเมืองในพื้นที่ทุกกลุ่ม โดยเสมอภาค

(4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรปลูกฝังแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวทางประชาธิปไตย ให้แก่เด็กใน โรงเรียน โดยพิจารณาให้เหมาะสมแก่วัย ส่วนผู้ปกครอง ของเด็กนั้น ควรให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสนับสนุนต่อระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้นำไปเผยแพร่ต่อ คนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวต่อไป

2. อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล สามารถอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

2.1 สภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นดังนี้

2.1.1 ด้านการปกครองราษฎร

1) ปัจจุบัน การดำเนินงานต่างๆในตำบล หมู่บ้าน ใช้รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน และมีกรรมการมาจากการเลือกของราษฎร เนื่องจากหมู่บ้านเป็นหน่วยงานปกครองขนาดเล็ก ที่อยู่ในอาณาเขตขององค์กรท้องถิ่นขนาดย่อม เช่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล เปิดโอกาสให้ราษฎรเลือกคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ และในการประชุมเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆของหมู่บ้าน ราษฎรสามารถร่วมแสดงความคิดเห็น เสนอ คัดค้าน หรือสอบถามได้ แล้วจบที่ชี้มติของราษฎรส่วนใหญ่เป็นหลัก ตรงกับที่ ดาห์ล และ ทัฟท์ (Dahl, Robert A. and Tufte, Edward R. 1973: 135) กล่าวว่า “ในเมืองขนาดเล็กหรือในองค์กรท้องถิ่นขนาดย่อม ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชนในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น”

2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ของงบประมาณหมู่บ้าน และจัดทำแผน ซึ่งงบประมาณที่ได้ต้องขอจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งก่อนที่จะของบประมาณ ต้องนำเรื่องเข้าที่ประชุมหมู่บ้านก่อน เพื่อขอมติจากราษฎร เมื่อได้มติแล้ว จึงบรรจุใส่ลงแผน แล้วของบประมาณได้ ถ้าไม่มีมติจากราษฎร ก็จะไม่ได้รับการสนับสนุน ด้านงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล กล่าวคือ เมื่อราษฎรเลือกผู้นำท้องถิ่นและท้องถิ่นขึ้นมา เพื่อให้ใช้อำนาจ ผู้นำนั้นต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อราษฎรด้วย ราษฎรย่อมมีสิทธิโต้แย้ง เห็นชอบหรือลงมติในกิจกรรมที่เกี่ยวกับประโยชน์สาธารณะที่มีผลต่อราษฎรได้ เช่น แผนหมู่บ้าน งบประมาณหมู่บ้าน เป็นต้น ดังที่ มิเชล (Michel, Raser 2002: 11-15) กล่าวว่า “การที่พลเมืองเลือกผู้แทนของตนเข้าไปเพื่อใช้อำนาจและผู้แทนเหล่านั้นยังต้องมีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อพลเมืองอยู่ในส่วนของหลักการมีส่วนร่วม นั่นคือ พลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการโต้เถียงสาธารณะในประเด็นที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น และเรื่องเกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ”

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ราษฎร ดูแลราษฎรให้อยู่ดี กินดีและมีสุข เมื่อราษฎรมีปัญหาที่ต้องการปรึกษาหารือ ต้องนำปัญหาของราษฎรเข้าที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อขอความคิดเห็น แล้วหาทางออกด้วยเสียงส่วนใหญ่ ตามวิธี

การดังกล่าว เป็นแนวทางของประชาธิปไตยท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับที่ เอนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554: 10-55) ได้กล่าวว่า “การเริ่มประชาธิปไตยที่ท้องถิ่นนั้น คือการย้าให้ประชาชนรู้ปัญหาของท้องถิ่น รักท้องถิ่นและแก้ปัญหาให้ท้องถิ่น ความรู้สึกที่ว่าประชาธิปไตยเป็นของประชาชนเองนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อประชาชนได้มีส่วนรับผิดชอบในการบริหารและพัฒนาบ้านเมืองได้มากกว่า ปัจจุบันนี้เราต้องทำให้ประชาธิปไตยไทยเป็นของประชาชน ด้วยการทำให้งานบ้านงานเมืองนั้น ทำได้โดยประชาชนเองมากขึ้น ประชาธิปไตยที่ใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็ กทม. อบจ. อบต. หรือเทศบาล ก็ยังต้องใช้การเลือกตั้งผู้แทนอยู่ไม่น้อย แต่คงจะเป็นการดียิ่งขึ้น หากจะเสริมประชาธิปไตยแบบผ่านผู้แทนนั้นด้วยประชาธิปไตยที่ประชาชนร่วมกันปกครองที่ ระดับท้องถิ่นให้มากขึ้น”

4) การปกครองราษฎรในตำบล หมู่บ้าน เป็นบทบาทหลักของกำนัน ผู้ใหญ่ บ้าน โดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการเรียกประชุมราษฎร สำหรับการประชุมราษฎรนั้น มีประโยชน์มาก อาทิ ป้องกันความขัดแย้ง ป้องกันความแตกแยก เป็นต้น การที่กำนันและผู้ใหญ่ บ้าน เรียกประชุมราษฎรนั้น ถือว่าเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองด้วย เนื่องจากเป็นทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยลดความขัดแย้งทางสังคม และลดปัญหาในการปกครอง นอกจากนี้ ยังมีคุณูปการใน ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง อันเกี่ยวพันต่อประชาธิปไตยท้องถิ่นอีกด้วย ตรงกับที่ ชู วงศ์ ฉายะบุตร (2539: 36) กล่าวว่าไว้ว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความหมายไปถึงการให้ความ ร่วมมือ ซึ่งถือเป็นการสนับสนุนต่อระบบการเมืองนั้น คือการมีระเบียบวินัย เคารพกฎหมาย ร่วม มือกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล การให้ความสนับสนุนเป็นทางหนึ่งที่จะลดปัญหาในการปกครองและการ บริหาร การให้ความร่วมมือในการเสียภาษีเป็นอีกทางหนึ่ง ซึ่งนับว่าเป็นการมีส่วนร่วม โดยอ้อม ซึ่ง จะทำให้ไม่เกิดปัญหาจนกลายเป็นประเด็นทางการเมืองต่อไป”

2.1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

1) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และราษฎรให้การยอมรับ แต่ไม่สามารถดำเนินการโดยลำพัง ต้องขอรับการ สนับสนุน เรื่องวัสดุอุปกรณ์ ยุทธปัจจัยต่างๆ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้กระบวนการ หรือแบบประชาธิปไตย ยึดเสียงข้างมากเป็นใหญ่ ในลักษณะการร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ กล่าวคือ กำนันและผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ในการรักษาความสงบเรียบร้อย ซึ่งเป็นบทบาทหลักที่ราษฎรก็ยอมรับอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องมีการปฏิสัมพันธ์ หรือการปะทะสังสรรค์กับหลายฝ่าย เพื่อให้เข้ามาช่วยกันทำงานด้านนี้ เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ นายกองค้ การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และราษฎร เป็นต้น ดังที่ ยัง และ แม็ค (Young, K. and Mack, R.W. 1959: 158) กล่าวว่า “บทบาท คือ หน้าที่ของฐานะตำแหน่งเมื่อบุคคลหนึ่งได้ดำรง

ตำแหน่งใด สิ่งก็ตามมากับตำแหน่งนั้นก็คือการที่เขาจะต้องมีการปะทะสังสรรค์ (Interaction) กับตำแหน่งอื่นๆ ทั้งที่สูงกว่า และต่ำกว่าภายในกลุ่มสิ่งที่ติดตามมากับตำแหน่ง อันเป็นเครื่องกำหนดสำหรับการดำรงฐานะตำแหน่งนั้น เรียกว่าบทบาท”

2) บทบาทด้านนี้ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าจะเป็นบทบาทหลัก ที่มีกฎหมายรองรับไว้แล้วก็ตาม แต่เรื่องกำลังพลต้องขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น เช่น กำลังอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) จากองค์การบริหารส่วนตำบล กำลังอาสาสมัครรักษาดินแดน (อส.) จากทางอำเภอ รวมถึงกำลังตำรวจ เพื่อสนธิกำลังในการตั้งจุดตรวจ นอกจากนี้ ก็ยังมีราษฎรที่มาเป็นจิตอาสาอีกด้วย การรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น ถ้าจะให้สัมฤทธิ์ผล กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำเป็นต้องขอความร่วมมือจากหน่วยราชการหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ให้มีส่วนร่วมด้วย และที่นับว่าสำคัญอย่างยิ่ง คือ ต้องได้รับความร่วมมือร่วมใจจากราษฎร ดังที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 42) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคส่วนประชาชนในการเมืองท้องถิ่น ประเด็นสำคัญที่ขาดเสียมิได้คือ การมีส่วนร่วมของประชาชน (People Participation) ในที่นี้พิจารณาในขอบเขตที่กว้าง หมายถึง เป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีหลายภาคส่วน ได้แก่ ภาคพลเมือง ภาคธุรกิจเอกชน ภาคองค์กรเอกชน”

3) การรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบล หมู่บ้าน เช่น การตั้งด่าน การจัดเวรยามและการออกตรวจตราในยามกลางคืน บทบาทนี้จะมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นแกนหลัก มีฝ่ายองค์การบริหารส่วนตำบล มาช่วยเสริม บางครั้งผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบล ได้ร่วมมือกันดูแลปลอดภัยให้แก่ราษฎร เช่น ป้องกันโจรผู้ร้าย การลักขโมย ยาเสพติด ซึ่งก่อนที่จะปฏิบัติงาน ได้มีการประชุมร่วมกันกับราษฎรในหมู่บ้านก่อน เพื่อเสนอและขอความคิดเห็นเกี่ยวกับวัน เวลา สถานที่ และผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของราษฎรในการรักษาความสงบเรียบร้อย และในการประชุมร่วมกันดังกล่าว นับว่าเป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นพื้นฐานสำคัญของการเมืองท้องถิ่น และเป็นแนวทางของประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น สอดคล้องกับที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 42) ได้กล่าวไว้ว่า “การมีส่วนร่วมของภาคพลเมือง นับเป็นการมีส่วนร่วมพื้นฐานที่สำคัญของการเมืองท้องถิ่น ในระบบประชาธิปไตย ทั้งนี้ ก็เพราะว่าพลเมืองเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจอสูงสุดของรัฐ และพลเมืองได้ใช้อำนาจผ่านระบบตัวแทนที่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ในสถาบันทางการเมืองต่างๆ ในระดับชาติและระดับท้องถิ่น”

4) เมื่อมีเหตุการณ์ที่ไม่น่าไว้วางใจ กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสาย ให้มาประชุม เพื่อขอความคิดเห็นและขอสมัครร่วมกัน ในเรื่องการรักษาความปลอดภัย เพื่อจัดเวรยามดูแลเวลากลางคืน พร้อมกำหนดตัวบุคคลมาปฏิบัติหน้าที่ การที่ราษฎรเลือกบุคคลใด ให้ได้เป็นผู้ นำของราษฎร เพื่อใช้อำนาจ อาทิ เลือกผู้ใหญ่บ้านขึ้นมา เมื่อได้เป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ก็

ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบต่อราษฎรในหมู่บ้าน โดยยึดหลักการมีส่วนร่วม คือให้ราษฎรสามารถเสนอ ซักถาม และคัดค้าน ในเรื่องราวต่างๆ ของพื้นที่ได้ ดังที่ มิเชล (Michel, Rasea 2002: 11-15) กล่าวว่า “การที่พลเมืองเลือกผู้แทนของตนเข้าไปเพื่อใช้อำนาจและผู้แทนเหล่านั้นยังต้องมีหน้าที่ความ รับผิดชอบต่อพลเมืองอยู่ ในส่วนของหลักการมีส่วนร่วมนั้น คือ พลเมืองสามารถเข้าไปมีส่วนใน การโต้เถียงสาธารณะ ในประเด็นที่เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของฝ่ายปกครองส่วนท้องถิ่น และ เรื่อง เกี่ยวกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ”

2.1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1) เมื่อฝ่ายท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบล ประสงค์ขอมติจากร ราษฎรเกี่ยวกับแผนประจำปี ต้องแจ้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เรียกประชุมราษฎร ผู้ใหญ่บ้านก็จะ ดำเนินการเรียกประชุมให้แต่ไม่ได้เป็นประธานการประชุม กล่าวคือ มีบทบาทแค่เรียกประชุมเท่า นั้น ในการประชุมจริง เป็นหน้าที่ของราษฎรจะเลือกใครเป็นกรรมการ และตัดสินใจลงมติเอง ใน ส่วนของการประชุมหรือทำประชาคม ถ้ากำนันและผู้ใหญ่บ้านใช้อำนาจหน้าที่ในฐานะตัวแทนของ ส่วนกลางและภูมิภาค ลงไปก้าวก่ายการลงมติของราษฎร ก็จะมีแต่เรื่องเสียหายตามมา ฉะนั้น การ ตัดสินใจต่างๆ เป็นสิทธิ์ของราษฎรที่จะเลือกใครเป็นประธาน และกรรมการต่างๆ ด้วยมติส่วน ใหญ่ของราษฎรเอง จึงยอมรับได้ว่าถูกต้อง สอดคล้องกับ ประเวศ วสี (2550: 30-33) กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยที่ทำกันมาจากข้างบน มีแต่จะพังแล้วพังอีก และได้เสนอให้สร้างประชาธิปไตยโดย ชุมชนและประชาธิปไตยโดยท้องถิ่น โดยเชื่อว่าประชาธิปไตยเช่นนี้เท่านั้น ที่การเมืองกับศีลธรรม จะไปด้วยกันได้”

2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีหน้าที่ให้ข้อมูลพื้นฐาน เรื่องการเมือง การปกครอง กับราษฎร และจัดให้มีการประชุมราษฎรเป็นประจำทุกเดือน อย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยเปิดโอกาสให้ราษฎรออกความคิดเห็นในเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัตำบล หมู่บ้าน นอกจากนี้ เมื่อมีการ เลือกตั้ง กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะเน้นให้ราษฎรออกมาลงคะแนนเลือกตั้งให้มากที่สุด และให้แจ้ง ข่าวเรื่องการซื้อสิทธิ์ขายเสียง สถานภาพทางสังคมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น เป็นผู้มีบทบาท หรืออำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบในการให้ข่าวสารราชการกับราษฎร เช่น จัดให้มีการประชุม หมู่บ้าน ให้ราษฎรแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ เมื่อเลือกตั้งจะให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิ์เยอะๆ หรือให้แจ้งข่าวการซื้อเสียง เป็นต้น สอดคล้องกับที่ ธนพร คล้ายกัน (2541: 9) ให้ความ หมายว่า “บทบาทเป็นการกระทำหรือแบบแผนของพฤติกรรมต่างๆ ตามสิทธิ อำนาจ หน้าที่ ความรับผิดชอบของสถานภาพทางสังคมของบุคคล”

3) เมื่อมีการเลือกตั้ง ทางอำเภอจะประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสั่งการให้ ทรณรงค์การเลือกตั้งอย่างเต็มที่ และกำหนดสถิติผู้มาใช้สิทธิ์ขั้นต่ำไว้ให้ด้วย กำนันและผู้ใหญ่บ้านก็

ไปดำเนินการ โดยนำพารายกร่วมมรดกการเลือกตั้ง และในวันเลือกตั้งจริง กำหนดผู้ใหญ่บ้านก็ช่วยกระตุ้นให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิลงคะแนนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ สำหรับบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว เป็นบทบาทโดยตรง ซึ่งเป็นงานพิเศษ ที่ไม่มีฝ่ายใดจะทำได้ดีไปกว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านอีกแล้ว คือ การบอกกล่าวเชิญชวนให้ราษฎรออกมาใช้สิทธิเลือกตั้งกันอย่างเต็มที่ ราษฎรก็ให้ความร่วมมือดี ตรงกับที่ ทองคุณ หงส์พันธ์ (2523: 7) ได้ให้ความหมายบทบาทว่า “บทบาท หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวกับการใช้อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบที่เกี่ยวกับงาน โดยตรง และ งานพิเศษที่ต้องกระทำ”

4) กำหนด ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการสนับสนุนการเลือกตั้ง เช่น ติดป้ายประชาสัมพันธ์ให้ราษฎรไปเลือกตั้ง ประกาศเสียงตามสายเชิญชวนราษฎรและเตือนการกระทำที่ผิดกฎหมายเลือกตั้ง เมื่อถึงวันเลือกตั้งจริง กำหนดและผู้ใหญ่บ้านยังทำหน้าที่กระตุ้นให้ราษฎรก็ออกมาใช้สิทธิลงคะแนนให้มากที่สุด บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว มีเป้าหมายหรือปลายทางที่ประชาธิปไตยท้องถิ่น เพราะว่า จะนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศชาติ ให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป ดังที่ มิลล์ (Mill, John Stuart 1957) ได้กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น เป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยของประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยในระดับชาติ”

2.2 ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีดังนี้

2.2.1 ด้านการปกครองราษฎร

1) พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ ได้ให้อำนาจในการปกครองราษฎรไว้แล้ว แต่เนื่องจากรัฐธรรมนูญ 2550 ได้ให้ความเป็นอิสระในการปกครองตนเองแก่ท้องถิ่นยิ่งขึ้น การที่จะแสดงบทบาทให้กระทบต่อเจตนารมณ์ในการปกครองตนเองของราษฎรเขตท้องถิ่นมิได้ ปัญหาอยู่ที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะวางตัวและปรับทัศนคติอย่างไร ในการปกครองราษฎร โดยไม่ขัดต่อกฎหมาย ส่งผลให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านพยายามปรับบทบาทให้อยู่ในสถานะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านอย่างเดียว และไม่ให้ล่วงล้ำเข้าไปในบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเดิมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเคยมีบทบาทอยู่ในส่วนนั้นด้วย โดยเฉพาะในพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น ความพยายามไม่รับเป็นประธานกองทุนต่างๆ การร่วมฟังหรือให้คำปรึกษาอยู่ในสภาองค์การบริหารส่วนตำบลได้ แต่ร่วมลงมติไม่ได้ เป็นต้น เมื่อสภาพการเมืองการปกครองเปลี่ยนไป บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ต้องปรับเปลี่ยนไปด้วย เช่น เดิมเคยมีอำนาจหน้าที่คลุมไปถึงองค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบันนี้ ไม่ใช่แล้ว ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะสามารถวางบทบาท และปรับทัศนคติได้เพียงไร เพราะว่าบางกรณีงานของท้องที่และท้องถิ่น ในทางปฏิบัติ อาจจะมีการคาบเกี่ยว

รูกกล้า หรือขัดแย้งกันได้ สอดคล้องกับที่ สุชา จันท์ธรม (2539: 241) ได้กล่าวไว้ว่า “บทบาทของบุคคลในสังคมนี้ อยู่กับสภาพของเขาด้วย เช่น บทบาทของนายกรัฐมนตรี บทบาทของรัฐมนตรี ตลอดจนบทบาทของบุคคลทั่วไป เช่น ครู อาจารย์ บิดา มารดา แม่บ้าน คนรับใช้ แพทย์ พยาบาล เป็นต้น บุคคลจะมีบทบาทที่มีประสิทธิภาพเพียงใด ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายๆอย่าง เช่น บุคลิกภาพที่เหมาะสม การอบรมที่ได้รับมา ความพอใจในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย สภาพของจิตใจ แรงจูงใจและอื่นๆ ในบางกรณีเราจะพบว่าบุคคลที่เป็นทั้งพ่อบ้าน แม่บ้าน และอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัย ต้องรับผิดชอบหลายๆด้าน ซึ่งอาจจะมีคามยุ่งยากขัดแย้งในงานที่ต้องปฏิบัติ”

2) การเลือกตั้งผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นก็ตาม เมื่อผู้ชนะเลือกตั้งได้อำนาจมาโดยวิธีซื้อเสียง ย่อมแสดงบทบาทด้านการปกครองราษฎรไม่สมบูรณ์ เนื่องจากราษฎรไม่เชื่อถือศรัทธา และไม่คอยให้ความร่วมมือ แต่ถ้าได้อำนาจมาโดยฉันทานุมติของราษฎร ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่นทุกคน สามารถแสดงบทบาทด้านนี้ได้อย่างสง่างาม กล่าวคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ได้ตำแหน่งมาโดยชอบธรรม บทบาทที่ออกมา ก็จะเป็นที่ยอมรับ แต่ถ้ามีที่มาของอำนาจโดยมิชอบ บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ ก็จะเลื่อนไหวไปในทิศทางเดียวกับที่มาของอำนาจด้วย ตรงกับที่ อานนท์ อาภาภิรม (2516: 24) กล่าวไว้ว่า “สถานภาพและบทบาทเป็นสิ่งควบคู่กันไป แต่อย่างไรก็ดี บทบาทหรือการปฏิบัติหน้าที่ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งนั้นๆ เพราะฉะนั้น บทบาทจึงเป็นรูปการณ์ที่เลื่อนไหว”

3) บทบาทด้านการปกครองราษฎร กำนันและผู้ใหญ่บ้าน มีความจำเป็นต้องใช้ทั้งหลักนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ควบคู่กัน ไป เพราะว่าถ้าเข้มงวดเกินไปราษฎรก็จะรับไม่ได้ เห็นได้จากเมื่อจบการเลือกตั้งท้องถิ่น ฝ่ายที่ได้อำนาจก็พอใจ ฝ่ายที่พ่ายแพ้ก็ไม่พอใจ ราษฎรแบ่งแยกกันเป็นคนละฝ่าย เป็นปัญหาในการปกครองท้องถิ่น บางครั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือเกี่ยวกับงานของหมู่บ้าน ตำบล ต้องพบการเพิกเฉยจากราษฎร เนื่องจากราษฎรที่สนับสนุนฝ่ายแพ้เลือกตั้ง ไม่ยอมให้ความร่วมมือด้วย สำหรับประชาธิปไตยท้องถิ่นนั้น เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง เป็นเรื่องของความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของตัวผู้มีอำนาจ เช่น ที่มาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น ซึ่งอุดมการณ์นี้เป็นรากฐานสำคัญของการเมืองท้องถิ่น ซึ่งการที่ราษฎรในพื้นที่จะแสดงออกอย่างไร เช่น การไม่ให้ความร่วมมือหรือเพิกเฉย ก็เป็นสิทธิของราษฎรที่พึงกระทำได้ ฉะนั้นการใช้อำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ควรเป็นไปเพื่อราษฎร ดังที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 26-50) กล่าวว่า “ประชาธิปไตยท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นอุดมการณ์ทางการเมือง กล่าวคือเป็นเรื่องของความคิดความเชื่อเกี่ยวกับที่มาของอำนาจรัฐ และสิทธิการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น อุดมการณ์ประชาธิปไตย นับเป็นรากฐานสำคัญ

ของการเมืองท้องถิ่น เพราะเมื่อประชาชนมีอุดมการณ์ว่าอำนาจเป็นของประชาชนแล้ว ผู้ใช้อำนาจได้แก่ประชาชนหรือโดยประชาชนและการใช้อำนาจนี้ก็ต้องเป็นไปเพื่อประชาชน”

4) ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น เกือบทุกพื้นที่ ยึดโยงกับกลุ่มเครือญาติและพวกพ้อง เมื่อได้อำนาจมาแล้ว มักเน้นแบ่งปันงบประมาณและกองทุนต่างๆ ให้แก่กลุ่มเครือญาติและพวกพ้องก่อน ทำให้ราษฎรที่เสียผลประโยชน์ไม่พอใจ และเป็นปฏิปักษ์กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การให้ความร่วมมือต่างๆก็น้อยลง จนถึงเลิกให้การสนับสนุน อย่างไรก็ตาม การปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ราษฎรมิสิทธิเลือกผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น เข้าไปทำหน้าที่จัดสรรแบ่งปันสิ่งมีคุณค่าในท้องถิ่นนั้น โดยราษฎรสามารถกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น ได้ เช่น การใช้อำนาจในการร้องเรียน การถอดถอน ผู้นำหมู่บ้านหรือผู้นำท้องถิ่น ที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง ออกจากตำแหน่งได้ ดังที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 26-50) ประชาธิปไตยท้องถิ่นมีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ “เป็นรูปแบบหนึ่งของการปกครองตนเองระดับล่าง คือ ระดับท้องถิ่น ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ประชาชนมีการปกครองตนเอง หรือที่เรียกว่า การปกครองท้องถิ่น (Local Government) โดยเป็นสิทธิของประชาชนในการปกครองตนเองอย่างอิสระตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นผ่านตัวแทนที่ประชาชนเลือกเข้าไปเป็นผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ตัวแทนประชาชนนี้เข้าไปทำหน้าที่จัดสรรแบ่งปันสิ่งมีคุณค่าในสังคมของท้องถิ่นนั้น โดยประชาชนกำกับ ติดตาม ตรวจสอบการใช้อำนาจของคณะผู้บริหารท้องถิ่นด้วย เช่น การใช้อำนาจในการถอดถอน (Recall) สมาชิกสภาท้องถิ่น หรือคณะผู้บริหาร หรือผู้บริหารที่ประพฤติไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง ออกจากตำแหน่งได้ เป็นต้น”

2.2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

1) การรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กฎหมายให้การรับรอง แต่มีกรณีที่ราษฎรไม่เชื่อฟังหรือไม่เชื่อถือ รวมถึงกรณีที่ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านไม่มีความสามารถดึงฝ่ายต่างๆในพื้นที่เข้ามาช่วยงานได้ เช่น การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และยุทโธปกรณ์ เพื่องานด้านนี้ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณ กล่าวคือ เมื่อดำรงตำแหน่งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ก็ต้องพึ่งสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการและราษฎรในพื้นที่ หรือรู้จักวิธี หรือแนวทางที่พึงกระทำ เช่น การสามารถดึงหลายฝ่ายเข้ามาร่วมงานรักษาความสงบเรียบร้อย เป็นต้น สอดคล้องกับที่ ลีวินสัน (Levinson, Daniel J. 1964: 284-285) สรุปไว้ว่า “บทบาท หมายถึง การกระทำของบุคคลแต่ละคนที่มี จะกระทำโดยให้สัมพันธ์กับ โครงสร้างของสังคม หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ แนวทางอันบุคคลที่พึงกระทำ เมื่อตนดำรงตำแหน่งนั้นๆ นั่นเอง”

2) การที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน สามารถอยู่ในตำแหน่งได้ถึงอายุ 60 ปีนั้น พบว่าเรื่องแคร์ราษฎรมีน้อยลง การนำออกตรวจตรา และความใส่ใจในการดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎรก็ไม่เต็มที่ ทำให้ราษฎรเกิดความเบื่อหน่าย ความร่วมมือในเรื่องเวรยาม ตลอดจนเรื่องอื่นๆ ก็จะน้อยลงตาม ถึงอย่างไรก็ตาม กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ว่าจะดำรงตำแหน่งนานแค่ไหน อายุมากเท่าไร トラบใดที่ยังดำรงตำแหน่งอยู่นั้น ราษฎรทุกคนที่อยู่ในตำบล หมู่บ้าน ย่อมกำหนดและคาดหมายว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้านของตน ต้องปฏิบัติหน้าที่ในบทบาทของความเป็นกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านอยู่รำไป ถึงแม้ว่าราษฎรจะรู้สึกเบื่อหน่าย หรือ อยากเปลี่ยนตัวผู้นำคนใหม่ก็ตาม ตรงกับที่ ดินปรัชญพฤทธิ (2538: 347) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทว่า “บทบาท หมายถึง พฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมายให้บุคคลกระทำ”

3) ราษฎรที่มาอยู่เวรยามในเวลากลางคืน เพื่อดูแลความปลอดภัย เริ่มเรียกร้องค่าใช้จ่ายในการเดินทางมาเข้าเวร และครอบครัวไม่ยอมให้มาเข้าเวรกลางคืน นอกจากนี้ เรื่องเด็กเสพยา ต่อมาถูกจับ พ่อแม่ของเด็กจะมาด่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่กล้ายุ่งเกี่ยว เกรงจะถูกเกลียดชัง นอกจากนี้ ในกลุ่มประชาอาสาที่มาช่วยงานรักษาความสงบเรียบร้อย จะมีทั้งที่พร้อมเสียสละค่าใช้จ่ายส่วนตัวเพื่อมาร่วมงาน และที่ไม่เสียสละ ประปนกันไป บางคนถ้าไม่ได้รับการสนองตามที่บ่นไว้ ก็อาจจะมีพฤติกรรมเปลี่ยนไป ทำนองเดียวกัน ในกลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน ถ้าเกิดความไม่พอใจกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะมีการแสดงออกทางลบ ทั้งสองกลุ่มดังกล่าว เมื่อกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านจะขอความร่วมมือใดๆ ก็ลำบากแน่นอน และมีผลกระทบไปสู่การเสริมสร้างหรือพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ (2550: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “การทำงานของขบวนการประชาสังคม มีผลกระทบต่อการพัฒนา ประชาธิปไตยและการเมืองในชุมชน”

4) ในการรักษาความสงบเรียบร้อย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะประสบปัญหาจากราษฎรกลุ่มหนึ่งที่ไม่พอใจเป็นการส่วนตัว ไม่ยอมรับการดูแล และไม่ยอมให้ความร่วมมือใดๆ ต่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของเขา เนื่องจากราษฎรกลุ่มนี้เห็นว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีความยุติธรรม หรือไม่เป็นกลาง จึงได้แสดงออกโดยการต่อต้าน การก่อกวน การทำทายเป็นรูปแบบต่างๆ กล่าวคือ เมื่อได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ควรมีบทบาทที่ดี และยุติธรรม ถ้าพฤติกรรมจริง หรือบทบาทที่แสดงออก ไม่ใช่บทบาทที่ควรจะเป็น ก็ย่อมมีปฏิกิริยาทางลบจากราษฎร สอดคล้องกับที่ เบอร์โล (Berlo, David K. 1966: 272) ได้อธิบายว่า “บทบาทที่ควรจะเป็น (Role should be) คือ บทบาทที่ไม่แน่นอนเสมอไป จะเหมือนกับพฤติกรรมจริงๆ ของคนที่ครองฐานะ ตำแหน่งนั้น เพราะพฤติกรรมจริงๆ นั้น เป็นผลของปฏิกิริยาของคนที่ครองฐานะ ตำแหน่ง ที่มีต่อบทบาทที่ควรจะเป็นบุคคลิกภาพ

ของผู้อื่นที่เข้ามา ร่วมในพฤติกรรม และเครื่องกระตุ้นที่มีอยู่ในเวลาและสถานที่ ที่เกิดการติดต่อทางสังคม”

2.2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1) บทบาทด้านนี้ ที่เป็นปัญหาหรืออุปสรรคก็คือ ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่มีจิตสำนึกที่เป็นประชาธิปไตยหรือมีน้อย จึงไม่ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมราษฎรให้มีส่วนร่วมทางการเมือง ฉะนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้านต้องแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงาน ให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย อาทิ เป็นนักประชาธิปไตย ที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังที่ รัคค็อก (Ruddock, Ralph. 1972: 65) อธิบายว่า “บทบาท คือ การแสดงพฤติกรรมและการปฏิบัติงาน ตามสิทธิและหน้าที่ ให้สอดคล้องกับตำแหน่งที่ได้รับมอบหมาย โดยประกอบไปด้วยกิจกรรมในตำแหน่งหน้าที่ ที่จะผูกมัดให้คนกระทำ”

2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ให้ความร่วมมือและไม่ให้ความสำคัญกับการที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองเท่าที่ควร เนื่องจากยึดถือตรงที่ต้องมีคำสั่งของนายอำเภอ ซึ่งการเกี่ยวกับเรื่องนี้เสียก่อน จึงดำเนินการได้ อย่างไรก็ตาม กำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่สังคมส่วนหนึ่ง (ฝ่ายท้องถิ่น) คาดหมายว่าจะจะเป็นผู้นำในการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ราษฎรมีส่วนร่วมกับกิจกรรมทางการเมือง แต่ในวัฒนธรรมของกลุ่มกำนันและผู้ใหญ่บ้านที่กำหนดขึ้นนั้น (ยึดคำสั่งนายอำเภอ) อาจจะแสดงออกไปอีกในสถานะอีกอย่างหนึ่ง (เพิกเฉย) สอดคล้องกับที่ อุทัย หิรัญโต (2526: 197) ได้อธิบายว่า “บทบาทเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งของกลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคล ในสถานะหนึ่งที่พึงมีต่อบุคคลอื่น ในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน”

3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มักถูกระแวงเรื่องความไม่เป็นกลาง การฝักใฝ่พรรคในการเมืองและการเป็นหัวคะแนนอยู่เรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ช่วงที่มีการเลือกตั้ง ราษฎรจะเพ่งเล็งมาที่ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านก่อน ก็เนื่องจากว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นตำแหน่งผู้นำของราษฎรในตำบล หมู่บ้าน เสมือนตั้งทำงานในอ่างแก้ว ย่อมเป็นเป้าสายตา หรือเป็นที่สนใจของราษฎรก่อน เพราะนี่คือพฤติกรรมที่สังคมกำหนด และคาดหมายให้ต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น ความเป็นกลางทางการเมือง เป็นต้น ดังที่ ณรงค์ เสียงประชา (2541: 136) ได้กล่าวว่า “บทบาท คือ พฤติกรรมที่ปฏิบัติตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหมาย ให้บุคคลต้องกระทำตามหน้าที่ เช่น เป็นครูต้องสอนนักเรียน เป็นตำรวจต้องพิทักษ์ สันติราษฎร์ ทหารต้องเป็นรั้วของชาติ บุตรเชื่อฟังบิดามารดา เป็นต้น”

4) บทบาทด้านนี้ มีปัญหาหรืออุปสรรค ที่ปฏิเสธไม่ได้ คือ การใช้สิทธิเลือกตั้งของราษฎรในพื้นที่ห่างไกลหรือทุรกันดาร การเดินทางของราษฎร เพื่อมาลงคะแนนเลือกตั้งนั้น เป็นไปด้วยความลำบาก จึงเป็นช่องทางให้กลุ่มการเมืองฉวยโอกาสทุจริต เช่น ให้ค่าเดินทาง ค่าเสียเวลา เป็นต้น ถึงอย่างไรก็ดี วิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามหลักของประชาธิปไตยที่ถูกต้องนั้น ราษฎรในพื้นที่ต้องมีอิสระสำหรับการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยปราศ จากการซื้อเสียง และอิทธิพลครอบงำ ดังที่ วิสุทธิ์ โภธิแทน (2519: 32-34) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน (Political Participation) เป็นองค์ประกอบอันสำคัญยิ่งของระบบการเมืองการปกครองของประเทศที่พัฒนาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่ถือว่าประชาชนทั้งปวงในสังคม มีอิสระที่จะร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ในการกำหนดนโยบายในการบริหารและปกครองของประเทศ”

2.3 บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นดังนี้

2.3.1 ด้านการปกครองราษฎร

1) ในการประชุมราษฎรทุกครั้ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านควรไม่ก้าวล่วงต่อการตัดสินใจใดๆของราษฎร ปล่อยให้ราษฎรเลือกกรรมกรเอง แสดงความคิดเห็น และลงมติด้วยตัวของราษฎรเอง ควรแสดงบทบาทแค่ให้การสนับสนุนเท่านั้น สำหรับการตัดสินใจต่างๆ ในที่ประชุมของราษฎร ควรปล่อยให้เป็นอิสระของราษฎรเท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานที่เป็นบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรตีกรอบบทบาทของตัวเองไว้ให้ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สรศักดิ์ จิระธรรมประดับ (2547: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “ควรจะต้องมีการทบทวนพิจารณาถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และองค์การบริหารส่วนตำบลให้ชัดเจน มิให้ปฏิบัติงานซ้ำซ้อนกัน”

2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ไม่ควรมีอัตรา ไม่ควรมีขีดอำนาจนิยม การทำงานควรตั้งเป้า หมายเพื่อความผาสุกของราษฎรในตำบล หมู่บ้าน และควรเชื่อมโยงการทำงานกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ผู้นำราษฎรที่มาจาก การเลือกตั้ง ทั้งทางตรงและทางอ้อม ควรมีบทบาทเช่นนี้ แต่สภาพ ณ ปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้านบางส่วน เมื่อสามารถทำงานได้ จนถึงเกษียณอายุ 60 ปี การที่จะปลดออกก็เป็นเรื่องยาก ส่วนใหญ่จะมีแนวคิดความเป็น “เจ้าขุนมูลนาย” อยู่ในใจ มักยึดติดกับคำสั่งของนายอำเภอเท่านั้น การให้ความร่วมมือกับผู้บริหารท้องถิ่นที่มีวาระการทำงาน ก็จะมีน้อย ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น อีกต่างหาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุมาลย์ ชาวนา (2552: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่น

ไทยที่ผ่านมา ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของการเมืองแบบอำมาตยาธิปไตย ที่ข้าราชการมีบทบาทอย่างมาก ทั้งการกำหนดนโยบาย และการบริหารไปพร้อมๆกัน”

3) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นผู้นำราษฎรที่ดี มีคุณธรรม เป็นแบบอย่าง และสร้างความรู้สึที่ดีแก่ราษฎร ควรมีความเป็นกลางทางการเมืองอย่างแท้จริง และให้ความยุติธรรมแก่ราษฎรอย่างเท่าเทียม ถ้าในพื้นที่พบราษฎรที่ได้รับการศึกษาสูง ควรมีความใจกว้าง โดยดึงราษฎรเหล่านี้ มาช่วยให้คำปรึกษา เพื่อเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ตำบล ดังนั้น เมื่อได้มาเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่มีเกียรติ ในตำบล หมู่บ้าน การเป็นตัวอย่างที่ดีสำหรับราษฎร มีความซื่อสัตย์ต่อบทบาทหน้าที่ ย่อมเป็นที่รัก ที่ศรัทธาของราษฎร บอกอะไรเขาก็เชื่อฟังและปฏิบัติตาม เพราะว่ามิบทบาทเป็น “หัวหน้าของราษฎร” ตรงกับที่ สุพัตรา สุภาพ (2540: 30) ได้ให้ความหมายของบทบาทว่า “บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิและหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นพ่อ บทบาทคือต้องเลี้ยงลูก เป็นครูบทบาทคือสั่งสอนอบรมนักเรียนได้ดี เป็นคนใช้ บทบาทคือปฏิบัติตามหมอสั่ง”

4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสนใจกับวัดและโรงเรียน เนื่องจากสังคมไทยนั้น ราษฎรมีความผูกพันกับวัดและโรงเรียน ควรนำเอาจุดนี้มาเป็นประโยชน์ กล่าวคือ เวลาที่โรงเรียนมีกิจกรรม ควรเข้าไปช่วย จะได้ถือโอกาสสร้างความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตย เช่นเดียวกัน เวลาวัดมีงาน ควรเข้าไปช่วยและถือโอกาสความเข้าใจแบบเดียวกัน ด้วยว่าการที่ได้มาเป็นกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีหน้ามีตาในกลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของตำบล หมู่บ้านเดียวกัน ซึ่งราษฎรพึงคาดหมายว่าจะต้องแสดงบทบาท หน้าที่ หรือพฤติกรรมที่พึงมี ไปในทางที่ดีและถูกต้อง เช่น พูดเรื่องการเมืองการปกครองที่ดี ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ไม่ให้ท้ายการซื้อหรือขายเสียง เป็นต้น สอดคล้องกับที่ อุทัย หิรัญโต (2526: 197) ได้อธิบายว่า “บทบาทเป็นหน้าที่หรือพฤติกรรมอันพึงคาดหมาย (Expected Behavior) ของบุคคลแต่ละคนในกลุ่มหรือสังคมหนึ่งๆ หน้าที่หรือพฤติกรรมดังกล่าว โดยปกติเป็นสิ่งที่กลุ่มหรือสังคมหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้น กำหนดขึ้น ฉะนั้น บทบาทจึงเป็นแบบแห่งความประพฤติของบุคคลในสถานะหนึ่ง ที่พึงมีต่อบุคคลอื่นในสถานะอีกอย่างหนึ่งในสังคมเดียวกัน”

2.3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย

1) บทบาทด้านนี้ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรขอความร่วมมือจากหลายฝ่าย โดยเฉพาะฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล โดยใช้กระบวนการหารือแบบประชาธิปไตย ยึดถือมติเสียงข้างมากเป็นใหญ่ เป็นการร่วมมือกันในลักษณะร่วมกันทำงานและร่วมกันรับผิดชอบ เนื่องจากสังคมมีความหลากหลาย มีความสลับซับซ้อนยิ่งขึ้น การดูแลความสงบเรียบร้อย ก็ยุ่งยากตามมา เมื่อเอาวิถีทางประชาธิปไตยท้องถิ่นมาใช้ ควรถือเรื่องการใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจ

ดำเนินการต่างๆ การมีใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง และการมุ่งถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นและราษฎรเป็นสำคัญ สอดคล้องกับที่ ปธาน สุวรรณมงคล (2554: 26-50) กล่าวว่า “ประชาธิปไตยท้องถิ่น มีลักษณะสำคัญประการหนึ่ง คือ เป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชน กล่าวคือ วิธีการเมืองท้องถิ่นแบบประชาธิปไตย ได้แก่ การมีใจที่เปิดกว้าง ยอมรับความแตกต่าง หลากหลายทางความคิดเห็น อาศัยการเจรจา ประนีประนอมกันมากกว่าการใช้กำลังตัดสิน มีความเข้าเคารพสิทธิเสรีภาพของคนอื่น การใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ และการมุ่งถึงผลประโยชน์ส่วนรวมของท้องถิ่นเป็นสำคัญ การพัฒนาประชาธิปไตยท้องถิ่นจึงต้องให้ประชาชนได้รู้ เข้าใจ และเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ไม่เพียงการรณรงค์ให้ประชาชน ไปใช้สิทธิเลือกตั้งเท่านั้น”

2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรแสดงบทบาทด้านนี้ อย่างเข้มข้นและจริงจัง อีกทั้ง ควรให้ความสนใจกับทุกกลุ่มในพื้นที่ แล้วดึงเข้ามาร่วมเป็นภาคีเครือข่ายให้มากที่สุด เพื่อช่วยการดูแลความปลอดภัยให้แก่ราษฎร กล่าวคือ การดูรักษาความปลอดภัยเพื่อส่วนรวม ที่ใช้วิธีดึงหลายๆกลุ่มมารวมกัน เป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทางก้าวหน้า โดยวิธีการนำกิจกรรมมาชุมชน เพื่อให้พื้นที่ที่ได้ปลอดภัย จึงมองเห็นภาพได้ชัดว่า จะเกิดการยอมรับมากกว่าต่อต้านแน่นอน ดังที่ ไวนเนอร์ (Weiner, Myron 1971: 159-204) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมือง จะเป็นเรื่องของกิจกรรม”

3) ในการรักษาความสงบเรียบร้อยนั้น ควรปรับปรุงหรือแก้ไขระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ได้รับความช่วยเหลือจากฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล สำหรับงานด้านนี้ให้มากยิ่งขึ้น และควรเพิ่มวงเงินงบประมาณสนับสนุนกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน สำหรับงานด้านนี้ให้มากกว่าเดิม ถึงอย่างไรก็ตาม งานรักษาความปลอดภัยนั้น ยังไงๆ ราษฎรหรือสังคมก็จะให้เครดิต และคาดหวังในบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน มากกว่าองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นสายปกครอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่โดยตรง และผ่านการเรียนรู้ที่มีกระบวนการมานานแล้ว สอดคล้องกับที่ โคเฮน และ ออร์บูช (Cohen, Bruce J. and Orbuch, Terri L. 1990: 43) กล่าวไว้ว่า “บทบาท หมายถึงพฤติกรรมที่บุคคลหนึ่งคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติตามตำแหน่งหรือสถานภาพและบทบาทที่เหมาะสม เรียนรู้ได้จากกระบวนการต่างๆ ในสังคมที่ผ่านมา แล้วซึมซับเข้าไปในตัวบุคคล”

4) ในเรื่องการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดนั้น โดยเฉพาะพื้นที่ของตำบล หมู่บ้าน ทุกภาคส่วนควรให้การช่วยเหลือและสนับสนุนบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น งานด้านนี้ จึงจะสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้ แม้ว่ากำนันและผู้ใหญ่บ้านจะต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากหลายฝ่าย เพื่อมาช่วยแก้ไขปัญหมาแล้ว ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านเอง ควรมีระยะเวลา

ในการดำรงตำแหน่ง การรับรู้ปัญหาชุมชน และประสบการณ์ สำหรับงานนี้ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ อากร สุธาบัณฑิตพงศ์ (2547: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง การรับรู้ปัญหาชุมชน และประสบการณ์ในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยาสพฤติ มีความสัมพันธ์กับบทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยาสพฤติ”

2.3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

1) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเปิดโลกทัศน์ประชาธิปไตย โดยการกระตุ้นให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมากยิ่งขึ้น และมากที่สุด เท่าที่จะมากได้ เช่น โครงการต่างๆ ควรสร้างเข้าใจให้ราษฎรได้รู้ข้อดีข้อเสีย ที่จะเกิดขึ้นอย่างละเอียด แล้วก็ให้ราษฎรได้ตัดสินใจกันเองว่าจะเอาหรือไม่เอาโครงการดังกล่าว ไม่ควรไปชี้หน้าใด ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยราษฎร ไม่ว่าจะระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ เป็นเรื่องที่ควรเน้น เพราะว่ามีผลในทางใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจของส่วนกลางด้วย ดังที่ ไวนเนอร์ (Weiner, Myron 1971: 159-204) กล่าวว่า “การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นเรื่องของการแสดงออก เพื่อให้มีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาลหรือผู้นำประเทศ กล่าวคือ เป็นเรื่องของความพยายามที่จะมีผลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล สนับสนุนรัฐบาลเปลี่ยนแปลงผู้นำรัฐบาล ตลอดจนสถาบันการเมืองต่างๆ การมีส่วนร่วมทางการเมือง จึงเป็นไปได้ทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมาย”

2) กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรร่วมมือกันกับฝ่ายท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยดึงแกนนำกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมให้ได้ แล้วให้ความรู้ความเข้าใจกับแกนนำกลุ่มต่างๆ รูปแบบคือเน้นการสร้างความรู้ความผูกพันเป็นภาคีเครือข่าย โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่ายในพื้นที่ เนื่องจากว่าตำบล หมู่บ้าน หรือองค์การบริหารส่วนตำบล ถือเป็นองค์กรปกครองขนาดเล็ก ซึ่งการรวมพลังแต่ละส่วน และกลุ่มต่างๆ ที่อยู่พื้นที่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง จะไม่ยุ่งยากซับซ้อนเหมือนกับในองค์กรปกครองที่มีขนาดใหญ่ ฉะนั้น กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของราษฎร ในการดูแลตำบล หมู่บ้านให้มากขึ้น ตรงกับที่ ดาห์ล และ ทูฟท์ (Dahl, Robert A. and Tufte, Edward R. 1973: 135) กล่าวว่า “ในเมืองขนาดเล็ก หรือ ในองค์กรท้องถิ่นขนาดย่อม ควรหาโอกาสเพิ่มบทบาทของประชาชน ในการดูแลบริหารบ้านเมืองให้มากขึ้น”

3) ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตย ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้านควรให้ความสนใจและใฝ่หาความรู้เพิ่มเติม ควรมีความเป็นกลางทางการเมืองให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน ควรให้ความยุติธรรมต่อกลุ่มการเมืองในพื้นที่ทุกกลุ่มโดยเสมอภาค กล่าวคือ ก่อนที่กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จะไปส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่ราษฎรนั้น ตัวกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นนักประชาธิปไตยให้ได้ และมีความรอบรู้ทางการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

เสียก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญเชิด มารศรี (2553: บทคัดย่อ) ที่พบว่า “แนวทางการพัฒนาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีความรู้ทางการเมืองในระดับประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าร่วมทางการเมืองอย่างมีอิสระ ไม่ใช้การบังคับ ภาครัฐต้องมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้มีความอยู่ดีกินดี เพื่อขจัดปัญหาาระบบอุปถัมภ์จากนักการเมือง”

4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรปลูกฝังแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามแนวทางประชาธิปไตย ให้แก่เด็กในโรงเรียน โดยพิจารณาให้เหมาะสมแก่วัย ส่วนผู้ปกครองของเด็กนั้น ควรให้ข้อมูลที่ถูกต้องและสนับสนุนต่อระบอบประชาธิปไตย เพื่อให้นำไปเผยแพร่ต่อคนใกล้ชิดหรือคนในครอบครัวต่อไป ฉะนั้น บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว ถือเป็นบทบาทที่น่ายกย่อง สรรเสริญ เนื่องจากการส่งเสริมประชาธิปไตยในท้องถิ่น มีผลโดยตรงต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับประชาธิปไตยของส่วนรวมด้วย สอดคล้องกับที่ ชเนศวร์ เจริญเมือง (2550: 25-26) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “ประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้งประเทศ และเป็นรากฐานสำคัญของประชาธิปไตยระดับชาติ”

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

3.1.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

กรมการปกครอง ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ไปใช้ประกอบการพิจารณาในการวางนโยบายที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เฉพาะส่วนที่เกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น ในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไป ดังนี้

- 1) ควรปรับปรุงวิธีการทำงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในส่วนที่ต้องปฏิบัติสัมพันธ์กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ด้านการปกครองราษฎรมากยิ่งขึ้น
- 2) การเข้าอยู่เวรยามของราษฎรหรือบุคลากร ที่มาช่วยงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อดูแลการรักษาความสงบเรียบร้อย ควรมีงบประมาณเป็นเบี้ยเลี้ยง หรือค่าตอบแทนตามหลักเกณฑ์ที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด
- 3) ควรกำหนดให้เป็นระเบียบมาตรฐานว่า บทบาทด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่พึงกระทำมีเรื่องใดบ้าง

และที่ห้ามกระทำมีเรื่องใดบ้าง ทั้งนี้ ให้เห็นภาพที่เน้นความสอดคล้องและความไม่ขัดแย้งของ บทบาทด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระหว่างฝ่ายท้องถิ่นที่กับฝ่ายท้องถิ่นอย่างชัดเจน

3.1.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

จากผลของการวิจัย ประเด็นปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและ ผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น บางส่วนที่พบในความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยมีข้อ เสนอแนะ ดังนี้

- 1) การแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในท้องถิ่น โดยกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เช่น ประโยชน์ในงบประมาณ หรือประโยชน์ในกองทุน เป็นต้น ควรมีหลักเกณฑ์หรือวิธีปฏิบัติที่ชัดเจน โปร่งใส ราษฎรทั่วไปสามารถตรวจสอบได้
- 2) การเลือกกำนันและการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน ควรกำหนดให้มีการแสดง วิสัยทัศน์ต่อสาธารณชนในพื้นที่ตำบล หมู่บ้าน ณ จุดที่ราษฎร โดยทั่วไปสามารถรับรู้ และเข้าร่วม รับฟังการแสดงวิสัยทัศน์นั้นได้
- 3) ในการเข้าร่วมร่วมกันระหว่างกำนัน ผู้ใหญ่บ้านกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เพื่อการใดก็ตาม ควรมีข้อบังคับว่า หากกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดประชุม ตั้งแต่ครั้งติดต่อกันขึ้นไป โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จะมีการลง โทษทางวินัยอย่างไร

3.1.3 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

จากผลของการวิจัย ประเด็นบทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ในการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น บางส่วนที่พบในความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยมีข้อ เสนอแนะ ดังนี้

- 1) ควรมีประเมินผลการทำงานของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน โดยราษฎร ในรอบ 1-2 ปี ให้มีคะแนนผ่านกับไม่ผ่าน สำหรับฝ่ายดำเนินการเรื่องนี้ ควรให้เป็นองค์กรกลางหรือองค์กร อิสระต่างพื้นที่กับกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ถ้าไม่ผ่านการประเมิน 2 ครั้งติดต่อกัน ควรมีผลเป็นเช่นไร ต่อไป และควรกำหนดเป็นกฎหมายที่ชัดเจน
- 2) ควรพัฒนาศักยภาพของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ให้ทันยุคสมัย สามารถที่จะเข้าถึงเทคโนโลยีขั้นพื้นฐาน เช่น คอมพิวเตอร์ และอย่างน้อยควรพูดภาษาต่างประเทศได้บ้าง เช่น ภาษาของประเทศเพื่อนบ้าน ในกลุ่มประชาคมอาเซียน
- 3) ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ควรกำหนดให้มาจากการเลือกตั้งโดยราษฎรภายใน หมู่บ้าน มีวาระ 5-10 ปี และมีระดับการศึกษาไม่ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) สำหรับตำแหน่ง

กำนันนั้นควรเลือกมาจากผู้ใหญ่บ้าน โดยคณะกรรมการหมู่บ้านภายในตำบล สามารถทำงานได้จนถึงอายุ 60 ปี และให้ดำรงตำแหน่งกำนันอย่างเดียว โดยมีให้ควบตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ท่านผู้สนใจศึกษาวิจัย เรื่อง บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ควรศึกษาวิจัยบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ด้านการปกครองราษฎร ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย และด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ในพื้นที่ของที่เทศบาลต่างๆ ที่มีอยู่ในทุกภาคของประเทศไทย หรือควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติม เรื่องบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ที่เสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในด้านอื่นที่มีใช้ทั้งสามด้านดังกล่าว

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัย

สกลนครราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กรมการปกครอง (2550) *กำหนด ผู้ใหญ่บ้านยุคใหม่* กรุงเทพฯ โรงพิมพ์อาสาศึกษาดินแดน
_____. (2552) *คู่มือการปฏิบัติงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน พุทธศักราช 2552*
กรุงเทพฯ โรงพิมพ์อาสาศึกษาดินแดน
- คัมภีร์ ทองพูน (2554) “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน:
กรณีศึกษาอำเภอเทพา จังหวัดสงขลา” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนง
วิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ชวาน ศิรินันท์พร (2556) *สุนทรพจน์ของอธิบดีกรมการปกครอง เนื่องในวันกำนันผู้ใหญ่บ้าน วันที่*
10 สิงหาคม 2556 สาระสังเขปออนไลน์ ค้นเมื่อวันที่ 25 ตุลาคม 2556 จาก
<http://www.naewna.com/local/62335>.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2539) *การปกครองท้องถิ่นไทย* กรุงเทพฯ โรงพิมพ์ พิมพ์เศศ พรินท์ติ้ง เซ็น
เตอร์
- ณรงค์ เส็งประชา (2541) *มนุษย์กับสังคม* พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร โอ.เอส.พรินต์ติ้งเฮาส์
- ดิน ปรัชญพฤทธิ์ (2538) *ทฤษฎีองค์การ* พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนา
พานิช
- ทองคุณ หงส์พันธ์ (2523) *จิตวิทยาสังคม* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์
- ชนพร คล้ายกัน (2541) *บทบาทคณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลกับการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม*
ชุมชน กรุงเทพมหานคร ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 1
- ชเนศวร์ เจริญเมือง (2550) *การปกครองท้องถิ่นกับการบริหารจัดการท้องถิ่น อีกมิติหนึ่งของอารย*
ธรรมโลก ภาคแรกจากยุคกรีกถึงทุนนิยมตะวันตก กรุงเทพมหานคร โครงการ
จัดพิมพ์ □ คบไฟ
- บุญเชิด มารศรี (2553) “บทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีต่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมทางการ
เมืองของประชาชน: ศึกษากรณีอำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร”
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชา
รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
- ปธาน สุวรรณมงคล (2554) *การเมืองท้องถิ่น: การเมืองของใคร โดยใคร เพื่อใคร* นนทบุรี
สำนักพิมพ์จุฑาพรดีไซน์
_____. (2554) *การกระจายอำนาจ: แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย* กรุงเทพ
มหานคร สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ประเวศ วสี (2550) *ประชาธิปไตยชุมชน: รากฐานของการเมืองสมานฉันท์การเมืองคุณธรรม*
 กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธาณสุขแห่งชาติ
- ราชกิจจานุเบกษา (2551) เล่ม 125 ตอนที่ 27 ก
 _____ (2552) เล่ม 126 ตอนที่ 84 ก
 _____ (2552) เล่ม 126 ตอนที่ 100 ก
- ราชบัณฑิตยสถาน (2554) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระ
 ชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554 พิมพ์ครั้งที่ 1 พุทธศักราช 2556
 กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์ ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์
- ลัดดาวัลย์ ตันติวิทยาพิทักษ์ (2550) “ขบวนการประชาสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตย
 ชุมชน” กรุงเทพฯ: วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยาลัยสหวิทยาการ
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2519) *ความคิดเกี่ยวกับการให้ความรู้ทางการเมือง เพื่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง
 เมืองอย่างมีประสิทธิภาพในประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มิตร
 รัฐศาสตร์
- สรศักดิ์ จิระธรรมประดับ (2547) “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีต่อองค์กรปกครองส่วน
 ท้องถิ่นในรูปแบบองค์การบริหารส่วนตำบล: ศึกษากรณีอำเภอองครักษ์ จังหวัด
 นครนายก” ปัญหาพิเศษนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐ
 ประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยบูรพา
- สุชา จันทร์เอม (2539) *จิตวิทยาทั่วไป* พิมพ์ครั้งที่ 9 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- สุพัตรา สุภาพ (2540) *สังคมวิทยา* พิมพ์ครั้งที่ 19 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช
- สุมามาลย์ ชาวนา (2553) “ประชาธิปไตยท้องถิ่นไทย: การศึกษา แนวคิด กฎหมาย และการนำไป
 ปฏิบัติ” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการปกครอง
 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อากร สุชาบัณฑิตพงศ์ (2547) “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการสร้างหมู่บ้านปลอดภัยเสพติด
 ในจังหวัดกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (รัฐศาสตร์)
 สาขารัฐศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย
 เกษตรศาสตร์
- อานนท์ อาภาภิรม (2516) *สังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อุทัย หิรัญโต (2526) *คัมภีร์นักปกครอง* กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์บรรณกิจ

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2554) *แปรถิ่น เปลี่ยนฐาน: สร้างการปกครองท้องถิ่นให้เป็นรากฐานของประชาธิปไตย* กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

_____ (2555) *การกระจายอำนาจ = การคืนอำนาจ ผู้จัดการตนเองของชุมชนท้องถิ่นและสังคม* นนทบุรี สำนักงานปฏิรูป (สปร.)

Berlo, David K. (1966). *The Process of Communication*. New York: Holt, Rinehart & Winston
Bangkok: Kurusapha Press.

Cohen, Bruce J. and Orbach, Terri L. (1990). *Introduction to sociology*. Singapore: McGraw-Hill.

Dahl, Robert A. and Tufte Edward R. (1973). *Size and Democracy*. Stanford University Press.

Huntington, S. P. and Dominguez, G. (1975). *Political Development*. In Fred, G. and W. N. Polsby (EDS.) *Handbook Political Science: Non Government Politic*. R. Massachusetta: Addison Wesley.

Levinson, Daniel J. (1964). *Role, Personality and Social Structure*. New York: Macmillan.

Michel, Rasera. (2002). *La democratie local*. Paris: L.G.D.J.

Mill, John Stuart. (1975). *Three Essays: On Liberty. Representative Government and Subjection of Women*. Oxford: Oxford University Press.

Nie, Norman and Verba, Sidney. (1975). *Political Participation. in Handbook of Political Science*, edited by Fred Greenstein and Nelson Polsby. New York: Addison-Wesley.

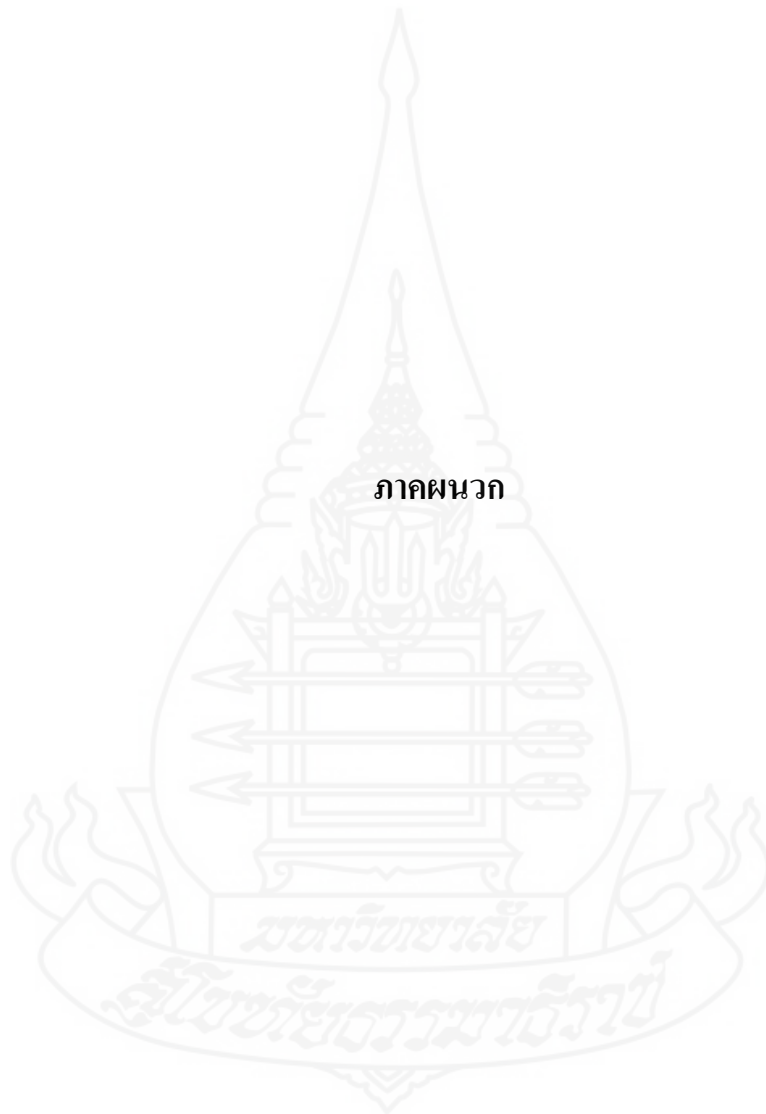
Ruddock, Ralph. (1972). *Roles and Relationships*. New York: RoutledgeKegan Paul Urwin Prother.

Weiner, Myron. (1971). *Comparative Politics*. Princeton University Press.

Young, K. and Mack, R.W. (1959). *Sociology and Social Life*. New York: American Book.

<http://pab.dopa.go.th/mmenu1.html>. Retrieved Oct 28, 2013

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ระเบียบการปกครองท้องถิ่น

ระเบียบการปกครองท้องถิ่น

การจัดระเบียบการปกครองท้องถิ่น กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 การปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย 1. อำเภอ 2. กิ่งอำเภอ 3. ตำบล 4. หมู่บ้าน ดังต่อไปนี้

1. อำเภอ

1.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งอำเภอ

1.1.1 ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457

- 1) ให้กำหนดเขตท้องที่อำเภอ มีเครื่องหมายและจดเขตอำเภออื่นทุกด้าน อย่าให้มีที่ว่างเปล่าอยู่นอกเขตอำเภอ
- 2) ให้กำหนดจำนวนตำบลที่รวมเข้าเป็นอำเภอและให้กำหนดเขตตำบลให้ตรงกับเขตอำเภอ ถ้ามีที่ว่างเปล่า เช่น ทุ่งหรือป่า เป็นต้น อยู่ใกล้เคียงที่อำเภอใด หรือจะตรวจตราปกครองได้สะดวกจากอำเภอใด ก็ให้กำหนดที่ว่างนั้นเป็นที่อยู่ในเขตอำเภอนั้น
- 3) กำหนดที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ ให้อยู่ในที่ซึ่งจะทำการปกครองราษฎรในอำเภอนั้นได้สะดวก

1.1.2 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539

- 1) เป็นกิ่งอำเภอมานแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือ
- 2) เป็นกิ่งอำเภอมานแล้วไม่น้อยกว่า 3 ปี ในกรณีที่มีเหตุผลความจำเป็นทาง การปกครอง และการบริการประชาชน คือ มีราษฎร ตั้งแต่ 30,000 คนขึ้นไป
- 3) ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด และสภาจังหวัด

1.2 ระเบียบการปกครองอำเภอ

ในอำเภอหนึ่งๆ มีเจ้าหน้าที่บริหารงานและดำเนินการปกครอง ได้แก่ นายอำเภอ ปลัดอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ และกรมการอำเภอ

1.2.1 นายอำเภอ ในอำเภอหนึ่งๆจะมีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาข้าราชการในอำเภอ และรับผิดชอบในการบริหารราชการของอำเภอ นอกจากนั้นยังมีอำนาจปกครองบังคับ

บัญชาและควบคุมการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตท้องที่อำเภอของตนอีกด้วย นายอำเภอเป็นข้าราชการสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจหน้าที่ ดังนี้

1) ตาม พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

(1) บริหารราชการตามกฎหมายและระเบียบแบบแผนของทางราชการ ถ้ากฎหมายใด มิได้บัญญัติว่าการปฏิบัติตามกฎหมายนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใด โดยเฉพาะ ให้เป็นหน้าที่ของนายอำเภอที่จะต้องรักษาการให้เป็นไปตามกฎหมายนั้นด้วย

(2) บริหารราชการตามที่คณะรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม มอบหมาย หรือตามที่นายกรัฐมนตรีสั่งการในฐานะหัวหน้ารัฐบาล

(3) บริหารราชการตามคำแนะนำและคำสั่งชี้แจงของผู้ว่าราชการจังหวัด และผู้มีหน้าที่ตรวจการอื่น ซึ่งคณะรัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง กรม และผู้ว่าราชการจังหวัด มอบหมาย ในเมื่อไม่ขัดต่อกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งของกระทรวง ทบวง กรม มติของคณะรัฐมนตรี หรือการสั่งการของนายกรัฐมนตรี

(4) ควบคุมดูแลการบริหารราชการท้องถิ่นในอำเภอตามกฎหมาย

2) ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

(1) ปกครองท้องที่

(2) ป้องกันภัยอันตรายของราษฎรและรักษาความสงบในท้องที่

(3) การเกี่ยวกับคดีแพ่งและคดีอาญา

(4) ป้องกันโรคภัย

(5) บำรุงการทำนา ค้าขาย ป่าไม้ ทางไปมาต่อกัน

(6) บำรุงการศึกษา

(7) การเก็บภาษีอากร

(8) หน้าที่เบ็ดเตล็ดอื่นๆ เช่น การช่วยเหลือราชการของอำเภอใกล้เคียง เป็นต้น

1.2.2 ปลัดอำเภอ ในอำเภอหนึ่งๆ นอกจากจะมีนายอำเภอเป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาและรับผิดชอบงานบริหารราชการของอำเภอแล้ว ยังมีปลัดอำเภอเป็นผู้ช่วยเหลือในการปฏิบัติราชการของนายอำเภอ ปลัดอำเภอเป็นข้าราชการสังกัดกรมการปกครอง รับผิดชอบในการปฏิบัติงานของกรมการปกครอง ณ ที่ทำการปกครองอำเภอ และปลัดอำเภอก็มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบประจำตำบลอีกด้วย

1.2.3 หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ ในแต่ละอำเภอนอกจากจะมีนายอำเภอและปลัดอำเภอแล้ว ยังมีหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอซึ่งกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ส่งไปประจำทำงานในหน้าที่ของตน หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอนั้น ปกติให้ปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือ

นายอำเภอ และมีอำนาจปกครองบังคับบัญชาบรรดาข้าราชการส่วนภูมิภาค ซึ่งสังกัดกระทรวง ทบวง กรมในอำเภอนั้น เช่น สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาการอำเภอ เป็นต้น

1.2.4 กรรมการอำเภอ คือ คณะพนักงานปกครอง ซึ่งประกอบด้วย นายอำเภอ ปลัดอำเภอและ สมุหบัญชีอำเภอ มีหน้าที่ร่วมกันในการดำเนินการให้การปกครองอำเภอเรียบร้อย ในปัจจุบัน อำนาจหน้าที่ของกรรมการอำเภอถูกโอนไปเป็นของนายอำเภอ

2. กิ่งอำเภอ

2.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งกิ่งอำเภอ

2.1.1 ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

1) อำเภอใดมีท้องที่กว้างขวางซึ่งจะตรวจตราให้ตลอดท้องที่ได้โดยยาก แต่ในท้องที่นั้นมีราษฎรไม่มากพอที่จะตั้งเป็นอำเภอหนึ่งต่างหาก หรือ

2) ท้องที่อำเภอใดมีราษฎรจำนวนมากอยู่ห่างไกลที่ว่าการอำเภอ ยากแก่การตรวจตรา แต่ท้องที่เล็กเกินไปไม่สมควรจะตั้งเป็นอำเภอหนึ่งต่างหาก

2.1.2 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539

1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น

(1) มีราษฎรไม่น้อยกว่า 30,000 คนขึ้นไป

(2) มีตำบลไม่น้อยกว่า 5 ตำบล

(3) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วน

ราชการประจำอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดและสภาจังหวัด

2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล

(1) มีราษฎรไม่น้อยกว่า 15,000 คนขึ้นไป

(2) มีตำบลไม่น้อยกว่า 4 ตำบล

(3) ที่ว่าการกิ่งอำเภอใหม่ต้องห่างจากที่ว่าการอำเภอเดิมไม่น้อยกว่า 25 กิโลเมตร

(4) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล หัวหน้าส่วน

ราชการประจำอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัดและสภาจังหวัด

ในการบริหารราชการของกิ่งอำเภอนั้น นอกจากมีนายอำเภอท้องที่เป็นผู้ปกครองบังคับบัญชาแล้ว จะมีปลัดอำเภอผู้เป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ รับผิดชอบในการบริหารราชการรองจาก

นายอำเภอ มีหน้าที่ปฏิบัติราชการแทนนายอำเภอในเวลาที่นายอำเภอมิได้มาอยู่ที่กิ่งอำเภอ ปลัดอำเภอเป็นหัวหน้าประจำกิ่งอำเภอ เป็นข้าราชการในสังกัดกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

3. ตำบล

3.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งตำบล

3.1.1 ตาม พ.ร.บ. ลักษณะการปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

- 1) ตำบลหนึ่งประกอบด้วยหลายหมู่บ้านรวมกันราว 20 หมู่บ้าน
- 2) ให้จัดทำเครื่องหมายเขตตำบลไว้ให้ชัดเจน โดยถือตามแนวลำห้วย ลำคลอง บึง บาง หรือ สิ่งใดเป็นสำคัญ เช่น ภูเขา
- 3) ถ้าไม่มีหมายเขต ไม่มีแนวตามข้อ 2. ก็ให้จัดทำหลักปักหมายเขตไว้ทุกด้านเป็นสำคัญ

3.1.2 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539

- 1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น
 - (1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 4,800 คน
 - (2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 8 หมู่บ้าน
 - (3) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ
- 2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล
 - (1) เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 3,600 คน
 - (2) มีหมู่บ้านไม่น้อยกว่า 6 หมู่บ้าน
 - (3) ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร
 - (4) ได้รับความเห็นชอบจากสภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอการจัดระเบียบปกครองตำบล

3.2 การจัดระเบียบการปกครองตำบล

ในตำบลหนึ่งมีกำนันคนหนึ่งเป็นผู้ปกครองและรับผิดชอบในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนทุกหมู่บ้านทั่วทั้งตำบลนั้น ประชาชนในตำบลเป็นผู้เลือกกำนันจากผู้ที่เป็นผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกกำนัน พ.ศ. 2524 กำนันมีผู้ช่วยในการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล และคณะกรรมการตำบล

3.2.1 **กำนัน** เป็นตำแหน่งพนักงานฝ่ายปกครอง ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบล

1) หลักเกณฑ์การคัดเลือกกำนัน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

(1) ในตำบลหนึ่งให้มีกำนันคนหนึ่งมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบลนั้น (มาตรา 29 ทวิ)

(2) ให้นายอำเภอเป็นประธานประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นเพื่อปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งเป็นกำนันเมื่อผู้ใหญ่บ้านที่มาประชุมเห็นชอบคัดเลือกผู้ใดแล้วให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน ในกรณีที่มิได้ผู้สมควรได้รับการคัดเลือกเป็นกำนันมากกว่า 1 คนให้นายอำเภอจัดให้มีการออกเสียงลงคะแนนเมื่อผู้ใหญ่บ้านคนใดได้รับคะแนนสูงสุดให้นายอำเภอคัดเลือกผู้นั้นเป็นกำนัน ในกรณีที่ได้รับคะแนนเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก การลงคะแนนต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมและให้กระทำโดยวิธีลับตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 30)

2) การออกจากตำแหน่งกำนัน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาตรา 31 กำหนดว่า กำนันต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

- (1) เมื่อต้องออกจากผู้ใหญ่บ้าน
- (2) ได้รับอนุญาตให้ลาออก
- (3) ยุบตำบลที่ปกครอง
- (4) เมื่อข้าหลวงประจำจังหวัดสั่งให้ออกจากตำแหน่งเพราะพิจารณาเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติหรือความสามารถไม่พอแก่ตำแหน่ง
- (5) ต้องถูกปลดหรือไล่ออกจากตำแหน่ง

3) อำนาจหน้าที่ของกำนัน

(1) ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

1. ในตำบลหนึ่ง กำนันมีอำนาจหน้าที่ปกครองราษฎรที่อยู่ในเขตตำบลนั้น (มาตรา 29 ทวิ)

2. เมื่อผู้ใดได้รับคัดเลือกเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนันมีหน้าที่รายงานไปยังนายอำเภอเพื่อออกหนังสือสำคัญไว้เป็นหลักฐาน (มาตรา 17)

3. กรณีที่หมู่บ้านใดมีจำนวนราษฎรเพิ่มขึ้นเกินกว่าความสามารถของผู้ใหญ่บ้านคนเดียวจะดูแลปกครองให้เรียบร้อยได้ ไม่ว่าจะด้วยเหตุใดก็ตาม กำนันมีหน้าที่รายงานต่อนายอำเภอเพื่อพิจารณา (มาตรา 19)

4. เมื่อผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดก็ตาม เป็นหน้าที่ของกำนันต้องเรียกหมายตั้งและสำมะโนครัวทะเบียนบัญชีที่ได้ทำขึ้นไว้ในหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านนั้น คืนมารักษาไว้ เมื่อผู้ใดรับตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านแทน ก็ให้มอบสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีทั้งปวงให้ แต่หมายตั้งนั้นกำนันต้องรีบส่งให้กรมการอำเภอ ถ้าขัดข้องประการใด กำนันต้องรีบแจ้งความต่อกรมการอำเภอ (มาตรา 20)

5. ถ้าผู้ใหญ่บ้านคนใดปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้มอบหน้าที่ให้แก่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองคนใดคนหนึ่งเป็นผู้รักษาการแทน ถ้าการมอบหน้าที่นั้นเกินกว่า 15 วัน กำนันมีหน้าที่รายงานให้นายอำเภอทราบ (มาตรา 21)

6. กำนันเป็นกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง (มาตรา 29 ทวิ วรรค 3)

7. กำนันเป็นประธานคณะกรรมการตำบล ในการวินิจฉัยชี้ขาดให้ถือเสียงข้างมาก ถ้าคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานออกเสียงอีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด (มาตรา 29 ตร.)

8. ถ้ากำนันปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ให้มอบอำนาจหน้าที่ไว้แก่ผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่งซึ่งอยู่ในตำบลเดียวกันให้ทำการแทน แต่การมอบหมายหน้าที่ไว้แก่ผู้ใหญ่บ้านทำการแทนเช่นนี้ กำนันมีหน้าที่ต้องแจ้งผู้ใหญ่บ้านทุกคนในตำบลเดียวกัน และรายงานกรมการอำเภอให้ทราบด้วย (มาตรา 33)

9. นอกจากมีอำนาจหน้าที่ของตำแหน่งกำนันแล้ว กำนันมีอำนาจหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใหญ่บ้านด้วย (มาตรา 34 ทวิ)

10. กำนันมีหน้าที่และอำนาจในการที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญา ดังนี้ (มาตรา 35)

ข้อ 1 เมื่อทราบข่าวว่า มีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลของตนต้องแจ้งความต่อกรมการอำเภอให้ทราบ

ข้อ 2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในตำบลที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลนั้นให้ทราบ

ข้อ 3 เมื่อปรากฏว่า ผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็คดีหรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดี ให้จับผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกรมการอำเภอ

ข้อ 4 ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในตำบลนั้นเป็นหน้าที่ของกำนันที่จะจับผู้นั้นแล้วรีบส่งต่อกรมการอำเภอตามสมควร

ข้อ 5 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึดกำนันต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

ข้อ 6 ถ้ามีผู้มาขออายัดตัวคนหรือสิ่งของก็ดีหรือผู้ต้องโจรกรรม จะทำกฎหมายตราลีนหรือมีผู้จะขอทำชั้นสูตรบาดแผลก็ดีทั้งนี้ให้กำนันสืบสวนฟังข้อความแล้วรีบนำตัวผู้ขอและผู้ต้องอายัดและทรัพย์สินของบรรดาที่จะพาไปด้วยนั้นไปยังกรมการอำเภอถ้าสิ่งของอย่างใดจะพาไปไม่ได้ ก็ให้กำนันชั้นสูตรให้รู้เห็นแล้วนำความไปแจ้งต่อกรมการอำเภอในขณะนั้น

11. ถ้ากำนันรู้เห็นเหตุทุกข์ร้อนของราษฎรหรือการแปลกประหลาดเกิดขึ้นในตำบล ต้องรีบรายงานต่อกรมการอำเภอให้ทราบ (มาตรา 36)

12. ถ้าเกิดจลาจลก็ดี ฆ่ากันตายก็ดี ชิงทรัพย์ก็ดี ปล้นทรัพย์ก็ดี ไฟไหม้ก็ดีหรือเหตุร้ายสำคัญอย่างใดในตำบลของตนหรือในตำบลที่ใกล้เคียงอันสมควรจะช่วยให้คดีหรือมีผู้ร้ายแต่ที่อื่นมาว่าสูมในตำบลนั้นก็ดีหรือมีเหตุควรสงสัยว่าลูกบ้านในตำบลนั้น บางคนจะเกี่ยวข้องเป็นโจรผู้ร้ายก็ดีเป็นหน้าที่ของกำนันจะต้องเรียกผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านในตำบลออกช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้ายหรือติดตามเอาของกลางคืนหรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นตามควรแก่การ โดยเต็มกำลัง (มาตรา 37)

13. ให้กำนันดูแลคนเดินทาง ซึ่งไม่มีเหตุควรสงสัยว่าจะเป็นผู้ร้ายให้ได้มีที่พักตามควร (มาตรา 38)

14. ถ้าผู้เดินทางด้วยราชการจะต้องการคนนำทางหรือขาดแคลนพาหนะเสบียงอาหารลงในระหว่างทาง และจะร้องขอต่อกำนันให้ช่วยสงเคราะห์ กำนันต้องช่วยจัดทำให้ตามที่จะทำให้ถ้าหากว่าการที่จะช่วยเหลือนั้นจะต้องออกราคาค่าจ้างเพียงใดให้กำนันเรียกเอาแก่ผู้เดินทางนั้น (มาตรา 39)

15. กำนันต้องร่วมมือและช่วยเหลือนายอำเภอและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดูแลรักษาและคุ้มครองป้องกันที่ดินอันเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดินและสิ่งซึ่งเป็นสาธารณประโยชน์อันอยู่ในตำบลนั้น (มาตรา 40)

16. กำนันต้องรักษาบัญชีสำมะโนครัว และทะเบียนบัญชีของรัฐบาลในตำบลนั้น และคอยแก้ไขเพิ่มเติมให้ถูกต้องกับบัญชีของผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา 41)

17. กำนันต้องทำบัญชีสิ่งของซึ่งต้องภาษีอากรในแขวงนั้น ยื่นต่อกรมการอำเภอและนำราษฎรไปเสียภาษีอากรตามพระราชบัญญัติภาษีอากร (มาตรา 42)

18. กำนันกระทำการตามหน้าที่จะเรียกผู้ใดมาหรือให้ช่วยก็ได้ (มาตรา 43)

19. ในตำบลหนึ่งให้มีสารวัตรสำหรับเป็นผู้ช่วยและรับใช้สอยของกำนัน 2 คนผู้ที่จะเป็นสารวัตรนี้แล้วแต่กำนันจะขอร้องให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบของผู้ว่าราชการเมืองด้วยจึงเป็นได้ และกำนันมีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรได้ (มาตรา 44)

20. เมื่อกำนันเห็นว่ามีความจำเป็นเกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยในตำบลสมควรจะปรึกษาหารือกันระหว่างกำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล กำนันมีอำนาจที่จะเรียกมาประชุมปรึกษาหารือ และให้ถือเสียงมติข้างมาก เป็นที่ชี้ขาดในการที่ปรึกษาหารือนั้น (มาตรา 50)

21. กำนันมีหน้าที่เรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล มาประชุมเพื่อปรึกษาหารือ ในการปฏิบัติหน้าที่ในตำบลให้เรียบร้อย ไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง (มาตรา 51)

22. กำนันมีหน้าที่เรียกประชุมคณะกรรมการตำบล ไม่น้อยกว่าเดือนละ 1 ครั้ง (มาตรา 51 วรรค 3)

23. ถ้ามีเหตุสงสัยว่าผู้ใดในตำบลนั้น แสดงความอาฆาตมาดร้ายแก่ผู้อื่นก็ดีหรือเป็นคนจรรยาไม่ปรากฏการทำมาหาเลี้ยงชีพและไม่สามารถจะชี้แจงความบริสุทธิ์ของตนได้ก็ดี ให้กำนันเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านสืบสวน ถ้ามีหลักฐานควรเชื่อว่าเป็นความจริงก็ให้เอาตัวผู้นั้นส่งกรมการอำเภอไปฟ้องร้องเอาโทษ ตามประมวลกฎหมายอาญา (มาตรา 52)

24. ถ้าราษฎรคนใดทิ้งให้บ้านเรือนชำรุดรุงรังหรือปล่อยให้โสโครกโสสมอาจจะเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อยู่ในที่นั้นหรือผู้ที่อยู่ใกล้เคียงกันหรือผู้ที่ไปมา หรือให้เกิดอัคคีภัยหรือโรคภัย ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลปรึกษากัน ถ้าเห็นควรที่จะบังคับให้ผู้อยู่ในที่นั้นแก้ไขเสียให้ดี ก็บังคับได้ ถ้าผู้นั้นไม่ทำตามบังคับ กำนันมีหน้าที่นำความร้องเรียนต่อกรมการอำเภอ (มาตรา 55)

25. ในเวลาใดจะมีอันตรายแก่การทำมาหากินของลูกบ้านในตำบลนั้น เช่น มีเหตุโรคภัยไข้เจ็บติดต่อเกิดขึ้น หรือน้ำมากหรือน้ำน้อยเกินไป เป็นต้น ให้กำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลปรึกษาหารือกันในการที่จะป้องกันแก้ไขเยียวยากันอันตราย โดยแนะนำลูกบ้านให้ทำอย่างใด หรือลงแรงช่วยกันได้ประการใด กำนันมีอำนาจที่จะบังคับการนั้นได้ ถ้าเห็นเป็นการเหลือกำลังให้ร้องเรียนต่อกรมการอำเภอและผู้ว่าราชการเมืองขอกำลังรัฐบาลช่วย (มาตรา 56)

26. การสำรวจสำมะโนครัวและทะเบียนบัญชีต่างๆ เพื่อประโยชน์ในราชการ เช่น การที่จะสำรวจสำมะโนครัวและทำบัญชีไร่นา และสิ่งของต้องพิทักษ์ภายในตำบลนั้น กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านประชุมกันตรวจทำบัญชีให้ถูกต้องและให้ลงชื่อพร้อมกันเป็นพยานในบัญชีที่จะยื่นต่อเจ้าพนักงานก็ได้ (มาตรา 57)

27. การทำรายงานประจำหรือรายงานจรอย่างใด ๆ ขึ้นต่อกรมการอำเภอ กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลใน มาตราตรวจสอบพร้อมกัน ก่อนและจะให้ลงชื่อเป็นพยานในรายงานนั้นก็ได้ (มาตรา 58)

28. กรณีที่ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือกรมการอำเภอ มีหมายให้ประกาศข้อราชการอันใดแก่ราษฎร กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านในตำบล มาชี้แจงพร้อมกันให้เป็นทีที่เข้าใจข้อราชการอันนั้น แล้วให้รับข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรอีกชั้นหนึ่งก็ได้ (มาตรา 59)

29. เมื่อมีงานประเพณีหรือชุมนุมคนจำนวนมากในตำบล กำนันจะเรียกผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบล มาพร้อมกัน เพื่อช่วยรักษาความสงบเรียบร้อย หากมีความจำเป็นจะขอแรงราษฎรมาช่วยก็ได้ (มาตรา 60)

30. เมื่อมีข้าราชการผู้ใหญ่มาตรวจราชการในตำบล กำนันจะเรียกประชุมผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ เพื่อแจ้งข้อราชการหรือฟังราชการก็ได้ (มาตรา 61)

31. กำนันมีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา 61 ทวิ)

(2) ตามกฎหมายอื่น ได้แก่

ก. พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 สรุปได้ ดังนี้ “ถ้าท้องที่ใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรจะประกาศ โดยอนุมัติของรัฐมนตรีว่า การกระทรวงมหาดไทย ยอมให้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสต่อกำนันได้ กำนันท้องที่ที่ชายหรือหญิงฝ่ายใดมีถิ่นที่อยู่ มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียนสมรสแก่ชายหญิงนั้น โดยให้ชายหญิงยื่นคำร้องพร้อมพยาน 2 คน พยานคนหนึ่งต้องเป็นพนักงานปกครอง ซึ่งมีตำแหน่งตั้งแต่ชั้นผู้ใหญ่บ้านขึ้นไป หรือตำรวจซึ่งมียศตั้งแต่ นายร้อยตำรวจตรีขึ้นไป หรือหัวหน้าสถานีตำรวจ หรือผู้แทนราษฎร เทศมนตรี สมาชิกเทศบาล สมาชิกสภาจังหวัดหรือทนายความ กำนันมีอำนาจหน้าที่ในการรับคำร้องขอจดทะเบียนสมรสด้วยวาจาหรือด้วยกิริยาจากชายหญิงที่ตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตาย ซึ่งนายทะเบียนไม่สามารถจะไปจดทะเบียนสมรสให้ได้ และผู้ใกล้ความตายจะทำคำร้องตามแบบก็ไม่ได้ ให้กำนันที่ได้รับคำร้องขอจดทะเบียนพร้อมด้วยชายหรือหญิงที่ยังคงมีชีวิตอยู่ ไปแสดงต่อนายทะเบียนโดยมิชักช้า เพื่อให้ถ้อยคำแสดงพฤติกรรมการร้องขอ แล้วจดทะเบียนสมรส” (ราชกิจจานุเบกษา 2478 เล่ม 0 ตอน 1329)

ข. พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 สรุปได้ ดังนี้ “(1) กำนันรับมอบตัวรูปพรรณกรณีผู้มีตัวรูปพรรณสัตว์แต่ไม่มีตัวสัตว์ในครอบครอง เพื่อส่งให้นายทะเบียนต่อไป (2) กำนันรับแจ้งความ หรือรับมอบตัวรูปพรรณสัตว์ที่ตายจากเจ้าของหรือตัวแทน (3) กำนันรับมอบตัวรูปพรรณกรณีสัตว์หายตามกินมาไม่ได้ (4) กำนันรับมอบบัญชีสัตว์ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณจากผู้ใหญ่บ้าน” (ราชกิจจานุเบกษา 2482 เล่ม 56 ตอนที่ 0: หน้า 1495)

ค. กฎหมายว่าด้วยภาษีบำรุงท้องที่ (พ.ร.บ.ภาษีบำรุงท้องที่ พ.ศ. 2508) สรุปได้ ดังนี้ “ที่ดินหน่วยที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาลที่มีกำนัน ผู้ว่าราชการจังหวัดแต่งตั้งกำนัน ท้องที่นั้นๆ เป็นกรรมการตีราคาปานกลางของที่ดินสำหรับการประเมินภาษีบำรุงท้องที่” (ราชกิจจานุเบกษา 2508 เล่ม 94 ตอนที่ 6)

ง. พระราชบัญญัติรับราชการทหาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2516 สรุปได้ ดังนี้ “ในเดือนกันยายนทุกปี ให้นายอำเภอจัดประกาศให้ผู้มีอายุถึงเกณฑ์ที่จะต้องลงบัญชีทหารกองเกิน ไปลง บัญชีทหารกองเกิน ประกาศเช่นว่านั้น ให้นายอำเภอปิดไว้ ณ ที่ทำการอำเภอ และที่เปิดเผยในที่ชุมชนในท้องที่นั้น กับให้นายอำเภอส่งประกาศให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อนำไปแจ้งให้ราษฎรในท้องที่ของตนทราบด้วย” (ราชกิจจานุเบกษา 2516 เล่ม 90 ตอนที่ 75: หน้า 1)

จ. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2507 สรุปได้ ดังนี้ “กำนัน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือดงเว้นการกระทำใดๆ ในเขตป่าสงวนแห่งชาติและมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่า หรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพ หากไม่ปฏิบัติตามก็ รื้อทำลาย แก้ไขได้ ทั้งนี้ ให้มีอำนาจและหน้าที่ได้ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ” (ราชกิจจานุเบกษา 2507 เล่ม 81 ตอนที่ 38: หน้า 263)

ฉ. พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 สรุปได้ ดังนี้ “กำนันต้องร่วมมือกับทางอำเภอ รวบรวมกลุ่มประชาชนอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน จัดตั้ง และฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ” (ราชกิจจานุเบกษา 2550 เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก)

ช. พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 สรุปได้ ดังนี้ “กำนัน เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดตามกฎหมายนี้ รวมทั้งตรวจสอบการอนุญาตต่างๆ ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ” (ราชกิจจานุเบกษา 2544 เล่ม 118 ตอนพิเศษ 14 ง)

3.2.2 สารวัตรกำนัน เป็นตำแหน่งที่มีลักษณะงานเสมือนผู้ช่วยกำนัน หรือเลขานุการของกำนัน ซึ่งกำนันเสนอขอแต่งตั้งโดยความเห็นชอบของผู้ว่าราชการจังหวัด สารวัตรกำนัน ไม่ได้มีบทบาทในการปกครองตำบลโดยตรง นอกจากเป็นผู้ช่วยเหลือกำนันและปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น

3.2.3 แพทย์ประจำตำบล กำนันและผู้ใหญ่บ้านประชุมพร้อมกันเลือกผู้ที่มีความรู้ในวิชาแพทย์ เป็นแพทย์ประจำตำบลคน 1 โดยเสนอผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้แต่งตั้ง เพื่อดูแลด้านการสาธารณสุขและอนามัยของราษฎรในตำบล

3.2.4 คณะกรรมการตำบล ประกอบด้วย กำนันท้องที่ ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านและแพทย์ประจำตำบล เป็นกรรมการโดยตำแหน่ง ครุประชากรในตำบล 1 คน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิ หมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือกแล้ว รายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อออกหนังสือสำคัญแต่งตั้ง คณะกรรมการตำบลมีหน้าที่เสนอข้อแนะนำและให้คำปรึกษาต่อกำนัน เกี่ยวกับกิจการที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของกำนัน

4. หมู่บ้าน

4.1 หลักเกณฑ์การจัดตั้งหมู่บ้าน

หมู่บ้านตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ มี 2 ประเภท ได้แก่ หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ และหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว การจัดตั้งทำโดยประกาศจังหวัด

4.1.1 หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ

1) ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457

(1) ถ้าเป็นที่มีคนอยู่รวมกันมากถึงจำนวนบ้านน้อย ให้ถือเอาจำนวนคนเป็นสำคัญ ประมาณราว 200 คน เป็นหมู่บ้านหนึ่ง

(2) ถ้าเป็นที่ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ห่างไกลกัน ถึงจำนวนคนจะน้อย ถ้ามีจำนวนบ้านไม่ต่ำกว่า 5 บ้านแล้ว จะจัดเป็นหมู่บ้านหนึ่งก็ได้

2) ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย โดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2539

(1) กรณีเป็นชุมชนหนาแน่น

1. เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 1,200 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 240 บ้าน

2. เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมี จำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน

3. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

(2) กรณีเป็นชุมชนห่างไกล

1. เป็นชุมชนที่มีราษฎรไม่น้อยกว่า 600 คน หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 120 บ้าน

2. เมื่อแยกหมู่บ้านใหม่แล้ว หมู่บ้านใหม่จะต้องมีราษฎรไม่น้อยกว่า 200 คน

หรือมีจำนวนบ้านไม่น้อยกว่า 40 บ้าน

3. ชุมชนใหม่ห่างจากชุมชนเดิมไม่น้อยกว่า 6 กิโลเมตร

4. ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สภาตำบล หรือสภาองค์การบริหาร ส่วนตำบล และที่ประชุมหัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ

4.1.2 หมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นเป็นการชั่วคราว

เป็นหมู่บ้านที่จัดตั้งขึ้นในกรณีที่ท้องที่อำเภอใดมีราษฎรไป ตั้งชุมชนทำการหาเลี้ยงชีพ แต่ในบางฤดูและจำนวนราษฎรซึ่งไปตั้งทำการอยู่มากพอสมควร จะจัดเป็นหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์ การตั้งหมู่บ้านปกติได้ เพื่อความสะดวกแก่การปกครอง ให้นายอำเภอประชุมราษฎรในหมู่บ้าน นั้นๆ เลือกว่าที่ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจและหน้าที่เหมือนผู้ใหญ่บ้านปกติ

4.2 การจัดระเบียบการปกครองหมู่บ้าน

ตามกฎหมายลักษณะการปกครองท้องที่การบริหารงานของหมู่บ้าน มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน

4.2.1 ผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งผู้ปกครองท้องที่ ทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้าน

1) การเลือกผู้ใหญ่บ้าน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึง ปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 กำหนดให้

(1) ให้หมู่บ้านหนึ่งมีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง หมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่า 2 คน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย หมู่บ้านใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร (มาตรา 9)

(2) การเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา เพื่อประโยชน์ในการเลือกผู้ใหญ่บ้านให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไม่เกิน 3 คนและราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของราษฎรในหมู่บ้านจำนวน 4-7 คน เพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน (มาตรา 13)

2) คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้าน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาตรา 11 กำหนดว่า ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

(1) มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ในวันที่ 1 มกราคมของปีที่มีการเลือก

(2) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(3) ไม่เป็นคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(4) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือนจนถึงวันเลือก

3) คุณสมบัติของผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ตาม พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาตรา 12 กำหนดว่า ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้

(1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(2) อายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก

(3) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปีจนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน

(4) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(5) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกลจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ตึดยาเสพติดให้โทษหรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(7) ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภาสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการหรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ

(8) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

(9) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 นับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

(10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดเว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษและยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันพ้นโทษ

(11) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่ากฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืนเครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืนในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืนหรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียน ไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดินในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติดกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนันในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก

(12) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (6) หรือ (7) และยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 นับแต่วันถูกให้ออก

(13) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนและยังไม่พ้นกำหนดเวลา 10 ปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

(14) มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับหรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับเว้นแต่ในท้องที่ใด ไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ผู้ว่าราชการจังหวัด โดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยอาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้นหรือผ่อนผันได้

(15) ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

4) การพ้นจากตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552 มาตรา 14 กำหนดว่า ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งด้วยสาเหตุ ดังนี้

(1) มีอายุครบ 60 ปี

(2) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 12 เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากผู้ว่าราชการจังหวัดให้ลาอุปสมบทหรือบรรพชาตามประเพณี

(3) ตาย

(4) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก

(5) หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ

(6) เมื่อราษฎรผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา 11 ในหมู่บ้านนั้นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งเข้าชื่อกันขอให้ออกจากตำแหน่ง ในกรณีเช่นนี้ให้นายอำเภอสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง

(7) ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่ง เมื่อได้รับรายงานการสอบสวนของนายอำเภอว่าบกพร่องในหน้าที่หรือประพฤติตนไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง

(8) ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองติดต่อกันเกิน 3 เดือนเว้นแต่เมื่อมีเหตุอันสมควรและได้รับอนุญาตจากนายอำเภอ

(9) ขาดการประชุมประจำเดือนของกำนันผู้ใหญ่บ้านที่นายอำเภอเรียกประชุม 3 ครั้งติดต่อกัน โดยไม่มีเหตุอันควร

(10) ถูกปลดออกหรือไล่ออกจากตำแหน่งเนื่องจากกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรง

(11) ไม่ผ่านการประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ซึ่งต้องทำอย่างน้อยทุก 5 ปี

5) อำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

(1) ตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงปัจจุบัน (ฉบับที่ 12) พ.ศ. 2552

1. ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ปกครองบรรดาราษฎรที่อยู่ในเขตหมู่บ้าน (มาตรา 10)

2. ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ช่วยเหลือนายอำเภอ และเป็นหัวหน้าราษฎรในหมู่บ้านของตน โดยมีอำนาจหน้าที่ต่อไปนี้ด้วย (มาตรา 27)

2.1 อำนวยความเป็นธรรมและดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยและความปลอดภัยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน

2.2 สร้างความสามัคคีและความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหมู่บ้านรวมทั้งส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณีในท้องที่

2.3 ประสานหรืออำนวยความสะดวกแก่ราษฎรในหมู่บ้านในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.4 รับฟังปัญหาและนำความเดือดร้อนทุกข์สุขและความต้องการที่จำเป็นของราษฎรในหมู่บ้าน แจ้งต่อส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การแก้ไขหรือช่วยเหลือ

2.5 ให้การสนับสนุน ส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติหน้าที่หรือการให้บริการของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.6 ควบคุมดูแลราษฎรในหมู่บ้านให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ โดยกระทำคนให้เป็นตัวอย่างแก่ราษฎรตามที่ทางราชการได้แนะนำ

2.7 อบรมหรือชี้แจงให้ราษฎรมีความรู้ความเข้าใจในข้อราชการ กฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ ในการนี้สามารถเรียกราษฎรมาประชุมได้ตามสมควร

2.8 แจ้งให้ราษฎรให้ความช่วยเหลือในกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อ บำบัดป้องกั้นอันตรายสาธารณะอันมีมาโดยฉุกเฉินรวมตลอดทั้งการช่วยเหลือบรรเทาทุกข์แก่ผู้ ประสพภัย

2.9 จัดให้มีการประชุมราษฎรและคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

2.10 ปฏิบัติตามคำสั่งของกำนันหรือทางราชการและรายงานเหตุการณ์ที่ไม่ปกติซึ่งเกิดขึ้นในหมู่บ้านให้กำนันทราบพร้อมทั้งรายงานต่อนายอำเภอด้วย

2.11 ปฏิบัติตามภารกิจหรืองานอื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการหรือตามที่กระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย

3. ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับความอาญา ดังนี้ (มาตรา 28)

3.1 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านของตนต้องแจ้งความต่อกำนันนายตำบลให้ทราบ

3.2 เมื่อทราบข่าวว่ามีการกระทำผิดกฎหมายเกิดขึ้นหรือสงสัยว่าได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านที่ใกล้เคียงต้องแจ้งความต่อผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านนั้นให้ทราบ

3.3 เมื่อตรวจพบของกลางที่ผู้ที่กระทำผิดกฎหมายมีอยู่ก็ดีหรือสิ่งของที่สงสัยว่าได้มาโดยการกระทำผิดกฎหมายหรือเป็นสิ่งของสำหรับใช้ในการกระทำผิดกฎหมายก็ดีให้จับสิ่งของนั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

3.4 เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกำลังกระทำผิดกฎหมายก็ดีหรือมีเหตุควรสงสัยว่าเป็นผู้ที่ได้กระทำผิดกฎหมายก็ดีให้จับตัวผู้นั้นไว้และรีบนำส่งต่อกำนันนายตำบล

3.5 ถ้ามีหมายหรือมีคำสั่งตามหน้าที่ราชการให้จับผู้ใดในหมู่บ้านนั้น เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะจับผู้นั้นและรีบส่งต่อกำนัน หรือกรมการอำเภอตามสมควร

3.6 เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ออกหมายสั่งให้ค้นหรือให้ยึด ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดการให้เป็นไปตามหมาย

4. ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน (มาตรา 28 ตรี)

5. ในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ใหญ่บ้านสามารถใช้อาวุธปืนของทางราชการได้ (มาตรา 28 จัตวา)

6. ผู้ใหญ่บ้านกรรมการตำบลโดยตำแหน่ง (มาตรา 29 ทวิ)

7. ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านตามครั้งคราวที่เห็นสมควร (มาตรา 51 วรรค 2)

(2) ตามกฎหมายอื่น

ก. พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 สรุปได้ ดังนี้ “(1) ผู้ใหญ่บ้านเป็นนายทะเบียนผู้รับแจ้งกรณีมีคนเกิด คนตาย หรือย้ายที่อยู่ เมื่อรับแจ้งจากราษฎรแล้ว ต้องส่งต่อปลัด อำเภอผู้เป็นนายทะเบียนตำบล ณ สำนักงานทะเบียนอำเภอ (2) ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ให้ถ้อยคำรับรองบุคคล บุคคลใดขอเพิ่มชื่อในทะเบียนบ้าน หรือขอแจ้งเกิดเกิดกำหนดหรือขอแก้ไขรายการเอกสารทะเบียนราษฎร ให้ยื่นคำร้องต่อนายทะเบียนอำเภอท้องที่ที่ตนมีชื่ออยู่ในปัจจุบัน พร้อมทั้งสำเนาเอกสารไปแสดงประกอบการพิจารณาอนุญาต และนายทะเบียนอำเภออาจให้ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ที่ผู้ยื่นคำร้องมีถิ่นที่อยู่ ให้ถ้อยคำเกี่ยวกับบุคคลดังกล่าวประกอบการอนุญาต” (ราชกิจจานุเบกษา 2534 เล่ม 108 ตอนที่ 203: หน้า 97)

ข. พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. 2526 สรุปได้ ดังนี้ “(1) ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่แจ้งให้ราษฎรผู้มีสัญชาติไทยที่มีอายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ ไปยื่นคำขอมิบัตรประจำตัวประชาชน ณ ที่ว่าการอำเภอภายใน 90 วัน นับตั้งแต่วันที่มียายุครบ 15 ปีบริบูรณ์ โดยให้ผู้ยื่นคำขอทำบัตร นำหลักฐานสำเนาทะเบียนบ้าน (ท.ร.14) ฉบับเจ้าบ้านไปด้วย (2) ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่นำบัตรประจำตัวประชาชนจากอำเภอไปมอบให้ผู้ยื่นคำขอ (3) ผู้ใหญ่บ้านเป็นเจ้าพนักงานตรวจบัตรเฉพาะด่าน ซึ่งปฏิบัติอยู่ตามด่านตรวจที่ตั้งขึ้นโดยชอบ” (ราชกิจจานุเบกษา 2526 เล่ม 100 ตอนที่ 62: หน้า 1)

ค. พระราชบัญญัติจดทะเบียนครอบครัว พ.ศ. 2478 สรุปได้ ดังนี้ “ผู้ใหญ่บ้านอาจจะต้องเป็นพยานบุคคล รับรองบุคคลที่ประสงค์ขอจดทะเบียนครอบครัว โดยแนะนำให้ไปติดต่อยังอำเภอ ทั้งนี้ ทะเบียนครอบครัวมี 7 ประเภท ได้แก่ ทะเบียนสมรส ทะเบียนหย่า ทะเบียนรับรองบุตร ทะเบียนรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนเลิกรับบุตรบุญธรรม ทะเบียนบันทึกฐานะภรรยา และทะเบียนบันทึกฐานะแห่งครอบครัว” (ราชกิจจานุเบกษา 2478 ลำดับ 1329)

ง. พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 สรุปได้ ดังนี้ “(1) ผู้ใหญ่บ้านเป็นพยานในการจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณสัตว์พาหนะเมื่อเจ้าของสัตว์หรือตัวแทนนำสัตว์ไปขอจดทะเบียนทำตัวรูปพรรณจากนายทะเบียนท้องที่ที่สัตว์นั้นอยู่ (2) ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือกำนันในการดำเนินการที่เกี่ยวกับการทะเบียนสัตว์พาหนะ (3) ผู้ใหญ่บ้านสำรวจและจัดทำบัญชีสัตว์ที่ยัง

ไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ (4) ผู้ใหญ่บ้านมีหน้าที่จัดทำบัญชีสัตว์ประจำคอกซึ่งยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณ และบัญชีสัตว์ ที่ยังไม่ได้ทำตัวรูปพรรณและตรวจสอบแก้ไข W (ราชกิจจานุเบกษา 2482 เล่ม 56 ตอนที่ 0: หน้า 1495)

จ. กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ. 2490 สรุปได้ ดังนี้ “การทำ ซื่อ มี ใช้ สิ่ง หรือนำเข้าซึ่งอาวุธปืนหรือเครื่องกระสุนปืน ต้องได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนอาวุธปืนท้องถิ่น และผู้ใหญ่บ้านอาจเป็นผู้ให้คำรับรองเกี่ยวกับความประพฤติและหลักฐานของผู้ขออนุญาตมีและใช้อาวุธปืนประกอบ การพิจารณาของนายทะเบียนว่ามีคุณสมบัติและความจำเป็นตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือไม่ เช่น ไม่เป็นบุคคลซึ่งต้องโทษจำคุกตามประมวลกฎหมายอาญา หรือกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน ฯลฯ ในฐานความผิดที่ระบุไว้ ไม่เป็นผู้ซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะ ไม่เป็นผู้ซึ่งไม่มีอาชีพและรายได้ ไม่เป็นผู้ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และไม่เป็นผู้มีภูมิลำเนา และมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร ในท้องถิ่นที่ขออนุญาต ไม่น้อยกว่า 6 เดือน เป็นต้น” (ราชกิจจานุเบกษา 2490 เล่ม 64 ตอนที่ 42: หน้า 556)

ฉ. พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550 สรุปได้ ดังนี้ “ผู้ใหญ่บ้านต้องร่วมมือกับทางอำเภอ รวบรวมกลุ่มประชาชนอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จัดตั้งและฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนการปฏิบัติของทางราชการ” (ราชกิจจานุเบกษา 2550 เล่ม 124 ตอนที่ 52 ก)

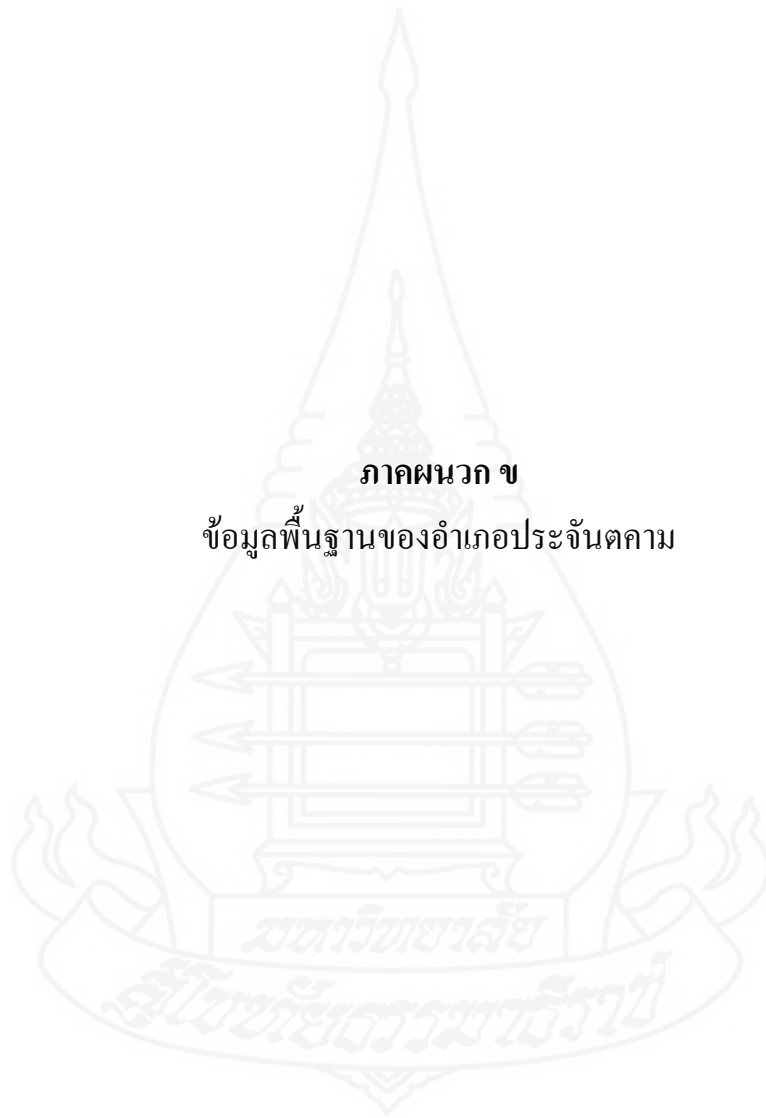
ช. พระราชบัญญัติรับราชการทหาร (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2516 สรุปได้ ดังนี้ “(1) ในเดือน กันยายน ของทุกปี กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งให้ชายไทยสัญชาติไทยที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 18 ไปลงบัญชีทหารกองเกิน ณ ที่ว่าการอำเภอ (2) ในเดือน ตุลาคม ของทุกปี กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องนำประกาศของนายอำเภอแจ้งให้ทหารกองเกินที่มีอายุย่างเข้าปีที่ 21 ใน พ.ศ. นั้น ไปแสดงตนเพื่อรับหมายเรียก ณ ที่ว่าการอำเภอ (3) ประมาณเดือน เมษายน-พฤษภาคม ของทุกปี นำราษฎรไปแสดงตนเพื่อคัดเลือกทหาร ณ ที่ว่าการอำเภอ หรือสถานที่ที่อำเภอกำหนด (4) แนะนำผู้ที่หลบหนีราชการทหารให้กลับกรมกอง (5) จับทหารกองเกินที่ไม่มารับหมายเรียก หรือขาดการตรวจเลือกส่งอำเภอ (6) ประกาศให้ทหารกองเกิน หรือกองหนุนในคราวระดมพล เพื่อฝึกวิชาทหารและทดลองความพร้อม” (ราชกิจจานุเบกษา 2516 เล่ม 90 ตอนที่ 75: หน้า 1)

ซ. พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2507 สรุปได้ ดังนี้ “กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจ หน้าที่ในการป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่าในเขตป่าสงวน รวมทั้งมีอำนาจสั่งให้ผู้ใดออกจากเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรืองดเว้นการกระทำใดๆ ในเขตป่า

สงวนแห่งชาติ และมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำความผิดแก้ไข รื้อถอนสิ่งที่เป็นอันตรายต่อป่า หรือทำให้ป่าเสื่อมสภาพหากไม่ปฏิบัติตามก็รื้อ ทำลายแก้ไขได้ทั้งนี้ให้มีอำนาจและหน้าที่ได้ภายในเขตท้องที่ที่รับผิดชอบ” (ราชกิจจานุเบกษา 2507 เล่ม 81 ตอนที่ 38: หน้า 263)

4.2.2 ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง มีหมู่บ้านละ 2 คน เว้นแต่หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีมากกว่า 2 คน ให้ขออนุมัติกระทรวงมหาดไทย หมู่บ้านใดผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นสมควรให้มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ ก็ให้มีได้ตามจำนวนที่กระทรวงมหาดไทยจะเห็นสมควร และได้รับเงินตอบแทนตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

4.2.3 คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 2-10 คน กม.มีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมาย หรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ กม.เป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่น ทุกภาคส่วน

ภาคผนวก ข

ข้อมูลพื้นฐานของอำเภอประจันตคาม

ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของอำเภอประจันตคาม

1. ประวัติความเป็นมาของอำเภอ

อำเภอประจันตคามเดิมมีฐานะเป็นเมืองก่อนเมืองเรียกว่า “บ้านกบแจะ” ตามประวัติท้าวอุเทน ท้าวสร้อยเพ็ญเมืองแสน เป็นผู้รวบรวมไพร่พลที่ถูกกวาดต้อนมาจากเมืองเวียงจันทน์ เมืองมหาชัย และอีกหลายเมืองในภาคอีสานของประเทศไทย ผ่านมาทางท่าเมืองอุเทน นครพนม และกาฬสินธุ์ เรื่อยลงมาในครั้งที่ไทยยกกองทัพไปปราบเจ้าอนุวงศ์เวียงจันทน์ แล้วก็เลยถือโอกาสกวาดต้อนมาด้วย มารวบรวมคนที่ถูกกวาดต้อนตั้งเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ขึ้น ต่อมาได้รับการยกฐานะขึ้นเป็นเมืองเรียกว่า “เมืองประจันตคาม” ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ท้าวอุเทนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงภักดีเดชะ ว่าราชการเมืองประจันตคามตั้งแต่นั้นมา ต่อมาปรากฏว่าหลวงภักดีเดชะเจ้าเมืองคนแรกมีความชอบในราชการสงครามในด้านการสู้รบปราบปรามกองทัพญวน ซึ่งยกมาตีกรุงพนมเปญครั้งแรก และได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นพระภักดีเดชะ ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงดำริปฏิรูปการปกครองหัวเมือง จึงทรงยุบเมืองประจันตคามลงเป็นอำเภอประจันตคามในปี พ.ศ.2448 มีนายอำเภอเป็นหัวหน้าปกครองบังคับบัญชาขึ้นตรงต่อจังหวัดปราจีนบุรี จนถึงปัจจุบัน เป็นเวลา 90 กว่าปี มีนายอำเภอ 40 คน

(<http://www.amphoe.com/menu.php?am=349&pv=29&mid=1>.)

2. นายอำเภอ

นายอำเภอคนปัจจุบัน คือ นายธวัฒน์ชัย ม่วงทอง ดำรงตำแหน่ง ตั้งแต่ 18 พฤษภาคม 2554 ถึง ปัจจุบัน

ภาพนายอำเภอประจันตคาม พ.ศ. 2556

ที่มา: ที่ว่าการอำเภอประจันตคาม

3. คำขวัญประจำอำเภอ

“ดินแดนไม้กวาดงาม ลือเลื่องนามน้ำตกลี ไผ่เศรษฐกิจอำเภอ รวมหลากหลายหัตถกรรม”

4. ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ

ตั้งอยู่ ณ ถนนหน้าอำเภอ หมู่ที่ 2 ตำบลประจันตคาม อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี
รหัสไปรษณีย์ 25130 โทรศัพท์ 037-291222 โทรสาร 037-291402

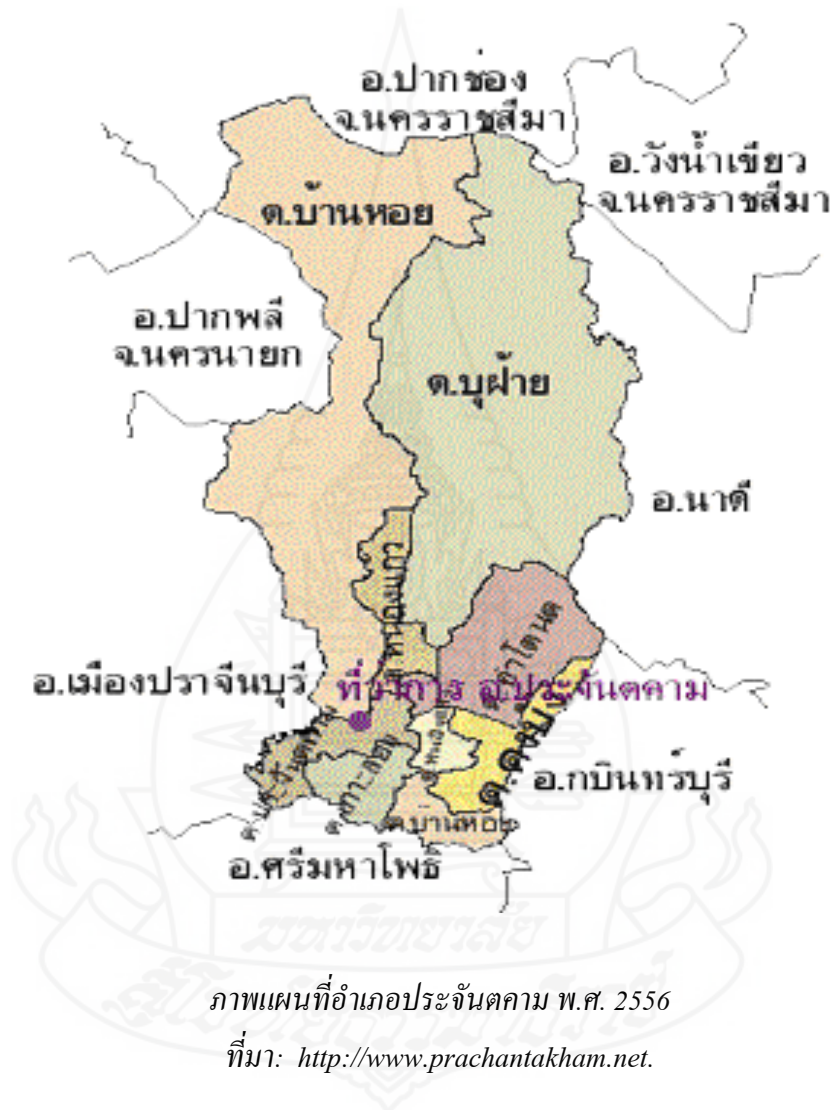
ภาพที่ว่าการอำเภอประจันตคาม พ.ศ. 2557

ที่มา: ถ่ายภาพโดยผู้ศึกษาวิจัย เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2557

5. เนื้อที่และอาณาเขตอำเภอ

อำเภอประจันตคาม มีเนื้อที่ทั้งหมด 904.005 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18.98 ของพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ พื้นที่ อ.ปากช่อง และ อ.วังน้ำเขียว จ.นครราชสีมา
 ทิศใต้ ติดกับ พื้นที่ อ.ศรีมหาโพธิ์ จ.ปราจีนบุรี
 ทิศตะวันตก ติดกับ พื้นที่ อ.เมือง จ.ปราจีนบุรีและ อ.ปากพลี จ.นครนายก
 ทิศตะวันออก ติดกับ พื้นที่ อ.กบินทร์บุรี และ อ.นาดี จ.ปราจีนบุรี

6. สภาพพื้นที่อำเภอ

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ คลองประจันตคาม คลองอินโดรย์, สภาพอากาศโดยทั่วไป ร้อนและแห้งแล้ง

7. ประชากรและอาชีพในอำเภอ

จำนวนประชากรของอำเภอประจันตคาม ณ 31 ธ.ค. 2555 รวมทั้งสิ้น 54,128 คน เพศชาย 26,375 คน เพศหญิง 27,753 คน ความหนาแน่นประชากร 59.876 คน/ตารางกิโลเมตร ซึ่งโดยส่วนใหญ่ประชากรมีอาชีพหลัก ได้แก่ ทำนา ทำสวนไผ่ตง ทำสวนผลไม้ เช่น มะม่วง ส้มโอกระท้อน เป็นต้น และมีอาชีพเสริม ได้แก่ ทำไม้กวาด ฝ้ายทอมือ ถัก ไค้หมวก หัตถกรรมไม้ไผ่ เถาวัลย์ ประดิษฐ์ และทำศาลาไม้ทรงไทย

8. การคมนาคมอำเภอ

มีเส้นทางคมนาคมเข้าสู่อำเภอประจันตคาม ได้แก่ ทางรถยนต์ คือ ทางหลวงสาย 33, 3078, 3452 และทางรถไฟ คือ สายกรุงเทพฯ - อัญประเทศ หรือสายกรุงเทพฯ - กบินทร์บุรี ลงที่สถานีรถไฟประจันตคาม

9. การเศรษฐกิจอำเภอ

มีสถานประกอบการที่สำคัญของอำเภอประจันตคาม ได้แก่ ธนาคาร เช่น ธนาคารทหารไทย ธนาคารออมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และธนาคารไทยพาณิชย์, โรงแรม เช่น โรงแรมเฟื่องฟ้า โรงแรมบ้านวังตะวัน โรงแรมกันพิพัฒน์ และโรงแรมผาสุก รีสอร์ท, บริษัท เช่น บริษัท คาร์เพนเตอร์ไทย จำกัด บริษัท ปราชินสถาพร จำกัด และบริษัท เอฟเอฟ ดี-อิซิเทค จำกัด

10. การท่องเที่ยวอำเภอ

ภายในอำเภอประจันตคาม มีแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ และควรแก่การเที่ยวชม ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่, น้ำตกธารทิพย์ อยู่ที่หมู่ที่ 10 ตำบลหนองแก้ว, น้ำตกตะคร้อและน้ำตกสลัดได อยู่ที่หมู่ที่ 8 ตำบลบุฝ้าย, น้ำตกส้มป่อย อยู่ที่หมู่ที่ 9 ตำบลบุฝ้าย, น้ำตกธาราวสันต์ อยู่ที่หมู่ที่ 13 ตำบลโพธิ์งาม, หลุมฝังศพพระภิกษุติเตชะ อยู่ที่วัดแจ้ง (เมืองเก่า) ตำบลประจันตคาม, แหล่งหัตถกรรมบ้านโจ้ง-บ้านต้น อยู่ที่หมู่ที่ 2 และ 8 ตำบลโพธิ์งาม, งานวันไหลรวมใจประจันตคามและประเพณีสงกรานต์ จัดขึ้น ณ บริเวณถนนสิวนุรนต์ตลอดสาย ในวันที่ 13 เมษายนของทุกปี ตั้งแต่เวลา 10.00-16.00 น.

11. การศึกษาอำเภอ

มีโรงเรียนระดับมัธยม 4 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนประจันตราษฎ์บำรุง, โรงเรียนวัดพรหมประสิทธิ์, โรงเรียนสุวรรณวิทยา และโรงเรียนผดุงศิษย์พิทยาประจันตคาม

12. การบริการสุขภาพอำเภอ

ในพื้นที่อำเภอประจันตคาม มีการให้บริการด้านสุขภาพที่สำคัญจำนวน 5 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลประจันตคาม, คลินิกแพทย์พงศธร, คลินิกแพทย์สุทธีรัตน์, คลินิกเอนกการแพทย์ และ คลินิกคณัยการแพทย์

13. การปกครองอำเภอ

อำเภอประจันตคาม ประกอบด้วย 9 ตำบล 106 หมู่บ้าน (ดูตาราง)

ลำดับ	ตำบล	หมู่บ้าน
1	ประจันตคาม	11
2	เกาะลอย	7
3	บ้านหอย	10
4	หนองแสง	6
5	ดงบัง	10
6	คำโตนด	18
7	บุไผ่	13
8	หนองแก้ว	12
9	โพธิ์งาม	19
รวม	9	106

ตารางแสดงตำบลและหมู่บ้าน ใน อ.ประจันตคาม ณ มิถุนายน 2556

ที่มา: ที่ทำการปกครองอำเภอประจันตคาม

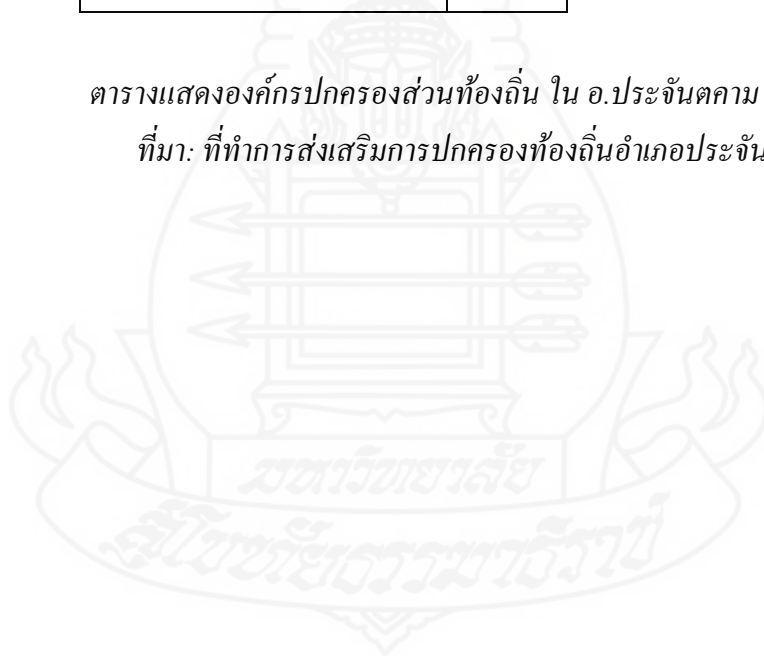
14. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอประจันตคาม

จากการศึกษาพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในพื้นที่อำเภอประจันตคาม มี 2 รูปแบบ รวมทั้งหมด 10 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบล (ทต.) จำนวน 2 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) จำนวน 8 แห่ง (ดูตาราง)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	จำนวน	รายชื่อ
1. เทศบาลตำบล (ทต.)	2	1. ทต.ประจันตคาม 2. ทต.โพธิ์งาม
2. องค์การบริหารส่วนตำบล	8	1. อบต.ประจันตคาม 2. อบต.เกาะลอย 3. อบต.บ้านหอย 4. อบต.หนองแสง 5. อบต.ดงบัง 6. อบต.คำโดนด 7. อบต.บุไผ่ 8. อบต.หนองแก้ว
รวม	10	

ตารางแสดงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน อ.ประจันตคาม พ.ศ. 2556

ที่มา: ที่ทำการส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นอำเภอประจันตคาม

ภาคผนวก ค

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการสัมภาษณ์ ใช้วิธีสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และเป็นการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า พร้อมกับการสังเกตการณ์กลุ่มตัวอย่างไปในตัว เพื่อให้สามารถได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทั้งหมด จำนวน 13 คน ส่วนมีสถานที่ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี ได้แก่

1.1 นายวัฒนชัย ม่วงทอง ตำแหน่งนายอำเภอ อายุ 59 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท อาชีพข้าราชการ สังกัดกรมการปกครอง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 55,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 4 ปี

1.2 น.ส. ธัญญานันท์ มานะเสน ตำแหน่งปลัดอำเภอ ปฏิบัติหน้าที่ปลัดอำเภอประจำตำบล อายุ 35 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาโท อาชีพข้าราชการ สังกัดกรมการปกครอง รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 25,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 6 ปี

1.3 จ.ส.อ. เพลด็จ ขำเพ็ง ตำแหน่งท้องถิ่นอำเภอ อายุ 52 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาโท อาชีพข้าราชการ สังกัดกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 2 ปี

1.4 นายรัฐพล เดชสุภา ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อายุ 49 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาโท อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 60,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 10 ปี

1.5 นายไพโรจน์ เมืองพุทธา ตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล อายุ 45 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 17 ปี

1.6 นายสนธิท กุลธรรม ตำแหน่งกำนัน อายุ 49 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพค้าขาย รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 80,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 16 ปี

1.7 นายถาวร ผาสุก ตำแหน่งกำนัน อายุ 51 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 65,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 7 ปี

1.8 นายประดิษฐ์ คำวิชัย ตำแหน่งกำนัน อายุ 57 ปี ระดับการศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 50,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 5 ปี

1.9 นายดวง เจริญศิลป์ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน อายุ 58 ปี ระดับการศึกษา ประถมศึกษาตอนต้น อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 4 ปี

1.10 นายอัมรินทร์ เรียนศรี ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน อายุ 36 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาตรี อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 6 ปี

1.11 นายภูมิศักดิ์ บุญธรรม ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน อายุ 52 ปี ระดับการศึกษา อนุปริญญา อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 40,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 4 ปี

1.12 นายพิเชษฐ์ ปิ่นเกิด ตำแหน่งปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหารสถานศึกษาของรัฐ) อายุ 41 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาโท อาชีพข้าราชการ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 32,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 3 ปี

1.13 นายบุญยิ่ง จันทาทอ ตำแหน่งปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหารสถานศึกษาของเอกชน) อายุ 54 ปี ระดับการศึกษา ปริญญาโท อาชีพธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 65,000.- บาท ทำงานอยู่ภายในอำเภอประจันตคาม 17 ปี

ลำดับ	ข้อมูล ตำแหน่ง	อายุ (ปี)	เพศ	จบ การศึกษา	อาชีพ	รายได้เฉลี่ย /เดือน (บาท)	ทำงาน ในพื้นที่
1	นายอำเภอ	59	ชาย	ปริญญาโท	ข้าราชการ	55,000.-	4 ปี
2	ปลัดอำเภอประจำตำบล	35	หญิง	ปริญญาโท	ข้าราชการ	25,000.-	6 ปี
3	ท้องถิ่นอำเภอ	52	ชาย	ปริญญาโท	ข้าราชการ	30,000.-	2 ปี
4	นายก อบต.	49	ชาย	ปริญญาโท	ธุรกิจส่วนตัว	60,000.-	10 ปี
5	นายก อบต.	45	ชาย	ม. ปลาย	ธุรกิจส่วนตัว	40,000.-	17 ปี
6	กำนัน	49	ชาย	ม. ปลาย	ค้าขาย	80,000.-	16 ปี
7	กำนัน	51	ชาย	ม. ปลาย	ธุรกิจส่วนตัว	65,000.-	7 ปี
8	กำนัน	57	ชาย	ม. ปลาย	ธุรกิจส่วนตัว	50,000.-	5 ปี
9	ผู้ใหญ่บ้าน	58	ชาย	ป. ต้น	ธุรกิจส่วนตัว	40,000.-	4 ปี
10	ผู้ใหญ่บ้าน	36	ชาย	ปริญญาตรี	ธุรกิจส่วนตัว	40,000.-	6 ปี
11	ผู้ใหญ่บ้าน	52	ชาย	อนุปริญญา	ธุรกิจส่วนตัว	40,000.-	4 ปี
12	ปราชญ์ชาวบ้าน	41	ชาย	ปริญญาโท	ข้าราชการ	32,000.-	3 ปี
13	ปราชญ์ชาวบ้าน	54	ชาย	ปริญญาโท	ธุรกิจส่วนตัว	65,000.-	17 ปี

ตารางแสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลำดับ	วันสัมภาษณ์	ภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์
1	<p>8 เม.ย. 2557</p> <p>นาย วัฒนะชัย ม่วงทอง นายอำเภอ</p>	
2	<p>21 เม.ย. 2557</p> <p>น.ส. ธัญญานันท์ มานะเสน ปลัดอำเภอประจำตำบล</p>	
3	<p>14 เม.ย. 2557</p> <p>จ.ส.อ. เพลด็จ ขำเพ็ง ท้องถิ่นอำเภอ</p>	
4	<p>21 เม.ย. 2557</p> <p>นาย นัฐพล เศษสุภา นายก อบต.ประจันตคาม</p>	

(ต่อ)

ลำดับ	วันสัมภาษณ์	ภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์
5	<p>13 พ.ค. 2557</p> <p>นาย ไพรวลัย เมืองพุทธา นายก อบต.บ้านหอย</p>	
6	<p>12 พ.ค. 2557</p> <p>นาย สนิท กุลธรรม กำนันในพื้นที่ อบต.เกาะลอย</p>	
7	<p>12 พ.ค. 2557</p> <p>นาย ถาวร ผาสุก กำนันในพื้นที่ อบต.ดงบัง</p>	
8	<p>1 เม.ย. 2557</p> <p>นาย ประดิษฐ์ คำวิชัย กำนันในพื้นที่ อบต.บุไผ่</p>	

(ต่อ)

ลำดับ	วันสัมภาษณ์	ภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์
9	<p>3 เม.ย. 2557</p> <p>นาย ควง เจริญศิลป์ ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.หนองแก้ว</p>	
10	<p>9 พ.ค. 2557</p> <p>นาย อัมรินทร์ เรียนศรี ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.หนองแสง</p>	
11	<p>15 พ.ค. 2557</p> <p>นาย ภูมิศักดิ์ บุญธรรม ผู้ใหญ่บ้านในพื้นที่ อบต.คำโตนด</p>	
12	<p>8 พ.ค. 2557</p> <p>นาย พิเชษฐ์ ปิ่นเกิด ปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหาร ร.ร. ของรัฐ)</p>	

(ต่อ)

ลำดับ	วันสัมภาษณ์	ภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์
13	<p>8 เม.ย. 2557</p> <p>นาย บุญยิ่ง จันทาทโ ปราชญ์ชาวบ้าน (ผู้บริหาร ร.ร. ของเอกชน)</p>	

ตารางแสดงวันสัมภาษณ์และภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

วันที่..... เวลา.....น. สถานที่.....
ชื่อ.....นามสกุล.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

1. ตำแหน่ง
2. อายุ
3. เพศ
4. ระดับการศึกษา
5. อาชีพ
6. รายได้เฉลี่ยต่อเดือน
7. จำนวนปีที่ทำงานในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความเห็นของกลุ่มตัวอย่าง

1. ท่านเห็นอย่างไรต่อสภาพของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ?

- 1.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 1.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 1.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2. ปัญหาหรืออุปสรรคของบทบาทกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล มีอะไรบ้าง ?

- 2.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 2.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 2.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

3. บทบาทที่เหมาะสมของกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กับการเสริมสร้างประชาธิปไตยท้องถิ่น ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล ควรเป็นอย่างไร ?

- 3.1 ด้านการปกครองราษฎร
- 3.2 ด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย
- 3.3 ด้านส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นายณรินทร์ งามวงศ์
วัน เดือน ปีเกิด	27 พฤษภาคม 2500
สถานที่เกิด	อำเภอประจันตคาม จังหวัดปราจีนบุรี
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี รัฐศาสตรบัณฑิต สาขาการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2526
ประวัติการทำงาน	บริษัท เอเชียบุ๊ก จำกัด บริษัท สยามพาราวูด จำกัด โรงพยาบาลกรุงเทพ การสื่อสารแห่งประเทศไทย
อาชีพปัจจุบัน	ประกอบธุรกิจส่วนตัว

